

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**WALDORF ANAOKULU ÖĞRETMENLERİNİN DUYUSAL
İŞLEMLEMeye İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Cavit YEŞİLDAĞ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER**

İSTANBUL-2021

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**WALDORF ANAOKULU ÖĞRETMENLERİNİN DUYUSAL
İŞLEMLEMeye İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Cavit YEŞİLDAĞ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER**

İSTANBUL-2021

ÖZET

WALDORF ANAOKULU ÖĞRETMENLERİNİN DUYUSAL İŞLEMLEMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmada, İstanbul İlinin Üsküdar İlçesine bağlı Nar İmece Anaokulunda görevli 8 anaokulu öğretmenin, duyuşsal işlemelemeye ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, Waldorf anaokulu öğretmenlerinin duyuşsal işlemeleme ve bu sürecin çocuk gelişimine olan etkisini incelemektir. Araştırma kapsamında Waldorf anaokullarında duyuşsal gelişimin nasıl desteklendiği de incelenmiştir. Nitel araştırma tekniklerine bağlı kalınarak yürütölen çalışmada bütöncöl tek durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Nar İmece Anaokulundaki çalışmaya gönöüllü olarak katılan öğretmenler oluşturmuştur.

Bu çalışmada veriler açık uçlu altı sorudan oluşın anket ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler nitel veri analiz türünden betimsel analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Yapılan araştırmaya katılan öğretmenlerin duyuşsal işlemeleme kavramına ilişkin olarak temel bilgilere sahip oldukları ve bu sürecin çocuk gelişimindeki öneminin farkında oldukları belirlenmiştir. Katılımcılar Waldorf Eğitiminde duyuşsal gelişimin temel öncelikler arasında yer aldığına, her bir duyu organının desteklenmesi için farklı uygulamaların gerekli olduğuna vurgu yapmışlardır.

Sonuç olarak, çalışmaya katılan öğretmenlerin çocuk gelişiminde duyuşsal işlemelemenin önemine ilişkin teorik ve pratik açınsından önemli oranda bilgi sahibi oldukları görölmüştür.

Anahtar Kelimeler: Duyusal Gelişim, Duyusal İşlemeleme, Duyu Organları, Waldorf Eğitimi

ABSTRACT

ANALYSIS OF WALDORF KINDERGARTEN TEACHERS' OPINIONS ABOUT SENSORY PROCESSING

In this study, the opinions of 8 kindergarten teachers working in Nar Imece Kindergarten in Uskudar District of Istanbul Province on sensory processing were examined.

The aim of the study is to examine the sensory processing of Waldorf kindergarten teachers and the effect of this process on child development. The research also examined how sensory development is supported in Waldorf kindergartens. In the study, which was conducted adhering to qualitative research techniques, a holistic single case design was used. The working group of the research consisted of teachers who voluntarily participated in the study in Nar Imece Kindergarten.

In this study, the data was obtained through six open-ended survey questions. The data obtained from the research was analyzed using descriptive analysis technique, which is a qualitative data analysis type.

It was determined that the teachers who participated in the study had basic knowledge about the concept of sensory processing and were aware of the importance of this process in child development. The participants emphasized that sensory development is one of the main priorities in Waldorf Education and that different practices are necessary to support each sense organ.

As a result, it was seen that the teachers who participated in the study had significant knowledge about the importance of sensory processing in child development in terms of theory and practice.

Keywords: Sensory Development, Sensory Processing, Sensory Organs, Waldorf Education

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitim ve tez dönemim boyunca bilgi ve birikimleriyle, sabrı, ilgisi ve hoşgörüsüyle beni her konuda destekleyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER'e teşekkür ediyorum.

Tez dönemim süresince desteğini esirgemeyen Dr.Elçin Babaoğlu'na teşekkür ederim.

Tez sürecinde beni bir an olsun yalnız bırakmayan, karşılaştığım her zorlukta yardımına yetişen, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, değerli eşim Lena Merkle YEŞİLDAĞ'a teşekkür ederim.

Bu süreçte beni motive eden, daima destekleyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tezimin örneklem grubunu oluşturan, gönüllü katılım sağlayan öğretmenlere saygılarımı ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

Tarih:12.01.2021

Cavit YEŐILDAĐ

İmzası

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırma Soruları	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Duyusal Gelişim	4
2.2. Duyu Organları	6
2.2.1. Dokunma duyusu	7
2.2.2. İnteroseptif duyu (yaşam duyusu)	8
2.2.3. Denge duyusu (Vestibüler)	8
2.2.4. Beden farkındalığı duyusu (Proprioseptif)	8
2.2.5. Görme duyusu	9
2.2.6. Tat alma duyusu	9
2.2.7. Koklama duyusu	10

2.2.8. İşitme Duyusu	10
2.3. Duyusal İşleme.....	11
2.4. Duyusal İşleme Bozukluğu	15
2.4.1. Aşırı duyarlılık	16
2.4.2. Yetersiz duyarlılık.....	17
2.4.3. Duyusal uyaran açlığı	17
2.4.4. Duyusal ayırt etme bozukluğu (duyusal diskriminasyon)	18
2.4.5. Duyusal temelli motor problemler	18
2.5. Okul Öncesi Dönemde Duyusal Gelişimin Desteklenmesi	21
2.6. Waldorf Eğitimi	25
2.6.1. Genel Hatlarıyla Waldorf Eğitimi.....	25
2.6.2. Waldorf Eğitim Yaklaşımının Temel İlkeleri.....	27
2.6.3. Waldorf Yaklaşımına Göre Çocuk Gelişimi.....	28
2.6.4. Okul Öncesi Dönemde Waldorf Eğitimi.....	33
2.6.5. İlkokulda Waldorf Eğitimi.....	36
2.6.6. Waldorf Yaklaşımında Duyusal Gelişim	38
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli	44
3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi.....	44
3.3. Veri Toplama Araçları	46
3.4. Veri Toplama Süreci	47
3.5. Verilerin çözümlenmesi	48
4. BULGULAR.....	49
4.1. Duyusal İşleme Kavramına İlişkin Öğretmen Görüşleri	49
4.2. Duyusal İşlemenin Çocuk Gelişimindeki Önemine İlişkin Öğretmen Görüşleri	50
4.3. Dokunma Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri	52

4.4. Denge Duyusunun Gelişiminin Nasıl desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri	54
4.5. Beden Farkındalığı Duyusunun Gelişiminin Nasıl desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri	56
4.6. Yaşam Duyusunun Gelişiminin Nasıl desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri	58
5.TARTIŞMA	62
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKLAR	71
EKLER.....	81
EK-1. Etik Kurul Onayı	81
EK-2. Gönüllü Olur Formu.....	82
EK-3. Öğretmen Anket Formu	84

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Duyu Organlarının sınıflandırılması.....	7
Tablo 2: Duyusal İşleme Süreci Adımları.....	14
Tablo 3: Duyusal Dengeyi Sağlayan Aktiviteler.....	23
Tablo 4: 12 Duyu Organının gruplandırılması.....	39
Tablo 5: Katılımcıların demografik özellikleri	45
Tablo 6: Öğretmenlerin Duyusal İşleme Kavramına İlişkin Görüşleri.....	49
Tablo 7: Duyusal İşlemenin Çocuk Gelişimine Etkilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri	50
Tablo 8: Dokunma Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri	52
Tablo 9: Denge Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri	55
Tablo 10: Beden Farkındalığı Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri	56
Tablo 11: Yaşam Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri	58

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1: Duyusal İşleme Bozukluklarının Sınıflandırılması.....	16

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- AS** : Araştırma Soruları
Dİ : Duyusal İşleme
DİB : Duyusal İşleme Bozukluğu

1. GİRİŞ

Duyular insan gelişiminde temel bir yapıtaşı görevini görmektedirler. Öğrenme, hareket kontrolü, algılama ve gözlemleyebilmek için duyu organları tarafından algılanan bilgilere ihtiyaç duyarız. Duyusal gelişimin önemi üzerine çalışmalar yürüten ergo terapist Dr.Jean Ayres, 1960'lı yılların sonlarında duyuşsal işleme teorisini geliştirmiştir (Melinda, B ve ark, 2015). Ayres tarafından ilk kez ortaya çıkarıldığından bu yana duyuşsal işleme üzerinde en çok çalışma yapılan konulardan birisidir. Duyusal işleme, duyu organları ile verilerin alımı, beyne aktarımı ve anlamlı bir şekilde çözümlenmesini ifade etmek için kullanılmaktadır (Kong ve Moreno, 2018).

Ayres'in konuya yönelik çalışmaları duyu organlarının sayısı ve işlevlerine ilişkin birçok yeni bulguyu ortaya koymuştur. 1900'lü yılların başında duyu organlarının sayısı 5 olarak bilimsel olarak kaynaklara aktarılırken, 1960'larda yapılan yeni araştırmalar bu sayı artmıştır. Son araştırmalar dış dünyadan ve kendi bedenimizden veri almamızı sağlayan toplamda 8 duyu organımızın olduğunu ortaya koymuştur (Biel ve Peske, 2018). Özel duyuşlar daha çok bilinen duyuşlarımız olan, görme, işitme, koklama, tat almayı kapsamaktadır. Bize daha çok çevremizde gerçekleşen olaylara ilişkin bilgi vermeyi sağlamaktadır Genel-derin duyuşlar olarak adlandırılan duyuşlar ise duyuş bütünleme sürecinde aktif olan duyuşlardır. Duyusal sürecin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için özellikle, taktil (dokunma), vestibüler (denge) ve proprioseptif (beden farkındalığı) duyuş organlarının fonksiyonlarını yerine getirmesine bağlıdır (Moller, 2013; Pheragh, 2020).

Birçoğumuz duyuşsal verileri kavrama, organize etme ve bunlara uygun şekilde tepki verme yeteneğine sahip olarak doğmaktadır. Ancak, bazen farklı nedenlerden dolayı beyin bu duyuşsal sinyalleri organize etmeyip ve o kişi de etkili bir şekilde cevap veremediği zaman duyuşsal işleme problemleri ortaya çıkmaktadır (Whitney ve Gibbs, 2020). Böylesi bir durumda merkezi sinir sisteminde duyuşsal bilgileri düzenleme, birbiri ile ilişkilendirme güçlükleri sonucu temel becerileri kazanma ve öğrenme sürecinde ciddi sorunlar ile karşı karşıya kalınmaktadır (Kranowitz, 2005). Basit eylemler, motor planlama ve öğrenme süreçleri çocuk için çok zorlayıcı olabilmektedir (Sidar, 2019).

Özellikle erken çocukluk dönemini kapsayan yaşamın ilk 7 yılında duyuşsal

gelişimin temellerinin atılması nedeniyle önem kazanmaktadır. Bu dönemdeki duysal gelişim yaşamın geri kalan dönemlerine göre oldukça fazladır (Biel ve Peske, 2018; Whitney ve Gibbs, 2020). Bu gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ise çocukların yaşına, gelişim düzeyine ve bireysel ihtiyaçlarına uygun olan duysal materyaller ve etkinlikler yoluyla desteklenmesine bağlıdır (Kong ve Moreno, 2018; Anghel, 2019). Çevresel uyaranların zengin olması duysal gelişimi beraberinde de çocuğun öğrenme sürecini hızlandırır. Ancak bu dönemde duysal uyaranlardan mahrum bırakılma ya da yeterli duysal desteğin sağlanmaması; çocuğun duysal, sosyal, motor, dil ve akademik gelişim alanlarında sorunlar yaşamasına neden olur (Bundy ve Lane, 2019). Ailelerin ve öğretmenlerin bunun farkında olarak çocukların duysal gelişimlerini desteklemeleri gerekmektedir (Kail, 2012; Moyes, 2010).

Bu noktada özellikle anaokullarında duysal gelişimin desteklenmesi gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere farklı eğitim yaklaşımları duysal gelişimi eğitim anlayışlarının temel noktası olarak görmüşlerdir (Taştepe ve Başbay, 2015). Waldorf Eğitimi dünya üzerinde çok sayıda ülkede hayat bulan alternatif eğitim uygulamalarından biridir (Karataşlı, 2019). Ülkemizde son yıllarda öne bu eğitim yaklaşımının duysal gelişime olan etkilerine ilişkin kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan bu araştırmada Waldorf anaokullarında çalışan öğretmenlerin duysal gelişime ilişkin temel bilgileri içselleştirilmiş olmaları beklenmektedir. Özümseven bilginin, öğretmenin çocukların duysal gelişimine yönelik bakış açısını da etkilemesi beklenmektedir (Edmunds, 2012).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. İlki, Waldorf Anaokulu Öğretmenlerinin, duysal işleme kavramına ilişkin görüşlerini incelemektir. İkinci amacı ise, aynı öğretmenlerin çocuk gelişiminde duysal işlemlenin neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerini incelemektir.

1.2. Araştırma Soruları

A.S.1 Waldorf Anaokulu öğretmenlerinin duysal işleme kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?

A.S.2 Öğretmenlerin çocuk gelişiminde duysal işlemlenin neden önemli

olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?

A.S.3 çalışmaya katılan öğretmenlerin dokunma duyusunun gelişimini kurumlarında nasıl desteklediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

A.S.4 Denge duyusunun gelişimini kurumlarında nasıl desteklediklerine ilişkin ilişkin görüşleri nelerdir?

A.S.5 Beden farkındalığı duyusunun gelişimini kurumlarında nasıl desteklediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

A.S.6 Yaşam duyusunun gelişimini kurumlarında nasıl desteklediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın nemi

Ülkemizde alternatif eğitim modelleri ve bir alternatif eğitim yaklaşımı olan Waldorf Eğitimi hakkında sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu alışma, Waldorf Anaokulu ğretmenlerinin Duyusal işleme kavramına ve duyusal gelişime yönelik görüşlerini inceleyen bir araştırma olması nedeniyle Waldorf Eğitim Yaklaşımı konusunda yapılan tartışmalara ve yapılması planlanan araştırmalara da katkıda bulunabilir ve bu okulların uygulamalarına yönelik bilgi sahibi olunmasını destekleyebilir. Ayrıca Waldorf yaklaşımının duyusal işleme uygulamalarına katkısının ne olabileceğini belirleyebilmek adına önemlidir.

1.4. Varsayımlar

1.Araştırmada yer alan öğretmenlerin görüşme sorularına içten bir şekilde cevap verdikleri dşnlmektedir.

2.Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşme sorularını tam ve doğru olarak anladıkları kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

1.Araştırma verileri, İstanbul'da faaliyet gösteren Waldorf yaklaşımını uygulayan anaokulundan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

2. Bu araştırmanın verileri, görüşme formunda yer alan sorularla sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde duyuşal gelişim, duyu organları, duyuşal işleme sürecinin gelişimi ve bu gelişimde yaşanan sorunlar ile duyuşal gelişimin desteklenmesine ilişkin nelerin yapılması gerektiğine yönelik bilimsel çalışmalardan elde edilen bilgiler ele alınacaktır.

2.1. Duyusal Gelişim

Duyusal gelişim anne karnında başlar ve çocukluk dönemi boyunca sürmeye devam eder (Mauro, 2014). Çocuğun yaşamının ileriki yıllarında ihtiyacı olan temel beceriler ve öğrenim kalıpları bebeklik ve erken çocukluk döneminde kazanılmaktadır. (Kail, 2012). Bu dönemde çevresel uyarılar ile sürekli bir iletişim halinde olan çocuk, beyin gelişimi içinde önemli adımlar atmaktadır. (Kranowitz, 2005; Sidar, 2019) Öğrenme, hareket kontrolü, algılama ve gözlemleyebilmek için duyu organları ile bize ulaşan bilgilere ihtiyaç duyarız (Sidar, 2019). Zengin uyarılar ile dolu bir çevre sonucunda gelişen sinaptik bağlantılar, çocukların daha karmaşık bilişsel becerileri kazanmalarına zemin oluşturmaktadır (Pheragh, 2020).

Sağlıklı bir duyu gelişimi için merkezi ve çevresel sinir sisteminin uyum içinde çalışması gerekmektedir (Ayres, 2005). Çocuğun merkezi sinir sistemi olgunlaştıkça, çocuğun duyuşal sistemi de olgunlaşır. Bebeklerin duyuları gelişmemiş olmasına rağmen, duyularını çok küçük yaşlarda kullanabilirler. Yeni doğan bir bebeğin duyuşal kabiliyetleri bir okul öncesi çocuğun duyuşal becerilerinden oldukça farklıdır. Yeni doğan bir bebek duyuşal işleme ile birçok dokunma tipine tepki vermektedir (Dunn, 2008).

Örneğin, yeni doğmuş bir bebek ayak tabanına yapılacak bir dokunuşa tepki olarak ayağını geri çekecektir. Farklı dokunma türlerini çocuk 3 yaşında öğrenmeye başlar ve gerekli hareketler oluşturur. Küçük bir bebek annesinin kokusunu tespit edebilir fakat ortamdaki diğer birçok kokudan habersiz görünür (Kail, 2012; Mielnick, 2018). Duyusal gelişimde her bir duyu organının kendine özgü bir gelişim hızı bulunmaktadır (Aeppli, 2013). Denge ve beden farkındalığı duyuları hamileliğin ilk 3 ayında gelişmeye başlar ve doğumun ardından çocuk bu organları aracılığıyla hareketleriyle ilgili geribildirim alır. (Kail, 2012). Yeni hareketleri deneyen çocuk, önce

önce başını ardından omuzlarını havaya kaldırır, vücut ağırlığını kollarına ve karnı üzerinde dengeleyerek kendi çevresinde dönmeye çalışır ve etrafı izler (König, 2004). Çocuk kendini hareket ettirebilmek ve çevreyle olan etkileşimini arttırmak için dokunma, denge ve beden farkındalığı organını daha çok kullanmaya başlar. İç kulaktan gelen yerçekimi ile ilgili denge duyumsaması ile çocuk kendisinin dünyayla bağlantılı olduğunun farkında varır, bu durum çocuğun özgüven gelişimine önemli katkıda bulunur (Soesman, 2001).

Motor beceriler gelişmeye başladıkça çocuk pozisyonunu değiştirebilir ve bu şekilde kalabilir. Başını kaldırabilen çocuk, çevresini gözlemleyebilmek için dönebilir, ilgisini çeken şeyleri izleyebilmek için gözleri yardımıyla odaklanmayı öğrenir (Kail, 2012). Görme geliştikçe hareket kontrolü artar. Emekleme, ellerini ve bacaklarını kullanmaya başlama motor planlama sürecini destekler. Duyu-motor becerilerini gelişmesi beraberinde dikkat süresi ile çocuğun kendine olan güveninin artmasını sağlar (Mielnick, 2018).

Masters (2005) ve Edmunds (2012) çocukların anaokuluna gitmeye hazır olduğunda dokunma duyularını kullanarak objelerin fiziksel özelliklerini ayırt edebilmeleri, farklı ortamlarda dengelerini kolaylıkla sağlayabilmeleri, vücudunun bölümlerini tanıyabilmeleri ve çevreleriyle sağlıklı etkileşime girebilmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Kail (2012) ise bunlara ek olarak çocuğun planlama ve organizasyon becerileri ile farklı ortamlarda kendisinden istenilen faaliyetleri yerine getirebilmesinin anaokuluna başlamadan önce önemine vurgu yapmıştır.

Çocuk günlük hayatta ve anaokulundaki etkinlikler ile doğal olarak çevresini keşfeder. Her bir yeni aktivite çocuğun kendisine ve çevresine ilişkin deneyimlerini zenginleştirir (Petrash, 2003). Yeni deneyimler çocuğun çevreye ilgisini, öğrenme isteğini etkilediği gibi duyuşsal gelişimi için de zemin oluşturacaktır (Aeppli, 2013; Biel, 2014).

Okul öncesi dönemde her çocuk duyuşsal becerilerini kendi hızında geliştirmektedir. Duyu organları vasıtasıyla çevresel uyarılara karşı daha açık hale gelen çocuk, kendisi için gelecekte önemli olacak olan öğrenme deneyimini başlatmış olur. (Kail, 2012). Dokunma, denge ve beden farkındalığı gibi temel duyularını geliştirmeye başlayan çocuk, böylece beden bölümlerinin pozisyonu, birbirleriyle nasıl ilişki kurdukları ve hareketlerine ilişkin dair içsel farkındalığa sahip olmaktadır (Koyuncuoğlu, 2017). Beden

farkındalığını arttıran çocuk ‘bilateral entegrasyon ‘adı verilen bedenin her iki tarafını simetrik olarak düzgün, aynı anda ve koordineli bir şekilde kullanabilme becerisini geliştirir (Kranowitz, 2005). Temel duyu organları dışında bu dönemde işitme, görme, koklama ve tat alma duyuları da etkilerini daha fazla göstermeye başlarlar (Kail, 2012; Aeppli, 2013). Anaokulunda sınıf arkadaşları ve öğretmeni ile birlikte ekmek ve reçel yapımı, bahçede oynama, tekerleme ve şarkı söyleme, resim yapma gibi etkinlikler duysal gelişimin sağlıklı bir şekilde oluşmasına katkıda bulunur (Edmunds, 2012).

Çocuk hayatı boyunca duyuları işlemeye devam etmektedir ancak özellikle erken çocukluk dönemi duysal gelişim açısından ihmal edilmemesi gereken bir dönemdir (Biel, 2014; Kennerk, 2017) . Anaokulu döneminde çocuğun aşırı uyarana maruz kalması ya da uyaranlardan mahrum bırakılması duysal gelişimine zarar verecektir. Ailelerin ve öğretmenlerin bunun farkında olarak çocukların duysal gelişimlerini desteklemeleri gerekmektedir (Ajzenman, 2020). Bu noktada duyu organlarının işlevleri ve duysal işleme sürecindeki yerlerinin bilinmesi önem kazanmaktadır.

2.2. Duyu Organları

İnsanın yaptığı her bir hareket birçok duyu organının birlikte çalışmasıyla ortaya çıkar. Aktivite ne kadar zor ya da detay gerektiriyor ise o kadar fazla sayıda duyu organının birlikte çalışması gereklidir (Kail, 2012). Duyu organlarının birlikte uyum içinde çalışması, çocukluk döneminde birçok temel becerinin gelişmesini sağlamaktadır. (Kranowitz, 2005; Biel, 2014).

Duysal verilerin alınması sürecini oluşturan duyu organlarının sayısı ve işlevlerine ilişkin birçok yeni bulguya ulaşılmıştır (Bundy ve Lane, 2019). 1900’lü yılların başında duyu organlarının sayısı 5 olarak bilimsel olarak kaynaklara aktarılırken, 1960’larda yapılan yeni araştırmalar bu sayı artmıştır (Sidar, 2019). Son araştırmalar dış dünyadan ve kendi bedenimizden veri almamızı sağlayan 8 duyu organımızın olduğunu ortaya koymuştur (Mielnick, 2018).

Moller (2013) duyu organlarını özel ve genel-derin duylar olmak üzere 2 gruba ayırmıştır.

Tablo 1 : Duyu organlarının sınıflandırılması (Moller,2013)

Özel Duyular	Genel-Derin duyular
Görme	Dokunma
Tat alma	İntrospektif(yaşam)
Koku alma	Denge
İşitme	Beden Farkındalığı

Özel duyular daha çok bilinen duyularımız olan, görme, işitme, koklama, tat almayı kapsamaktadır. Bize daha çok çevremizde gerçekleşen olaylara ilişkin bilgi vermeyi sağlamaktadır (Ayres, 2005). Genel-derin duyular olarak adlandırılan duyular ise duyuşal işleme sürecinde aktif olan duyulardır. Bundy ve Lane (2019) duyuşal sürecin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için özellikle, taktil (dokunma), vestibüler (denge) ve proprioseptif (beden farkındalığı) duyu organlarının önemli olduğunu belirtmiştir. Ayres (2005) ise erken gelişen beden merkezli duyuların (dokunma, denge, proprioseptif) daha sonra gelişen diğer dört sistem için bir temel oluşturduğunu belirtmiştir. Bu bakımdan bu aşamada öncelikle duyuşal süreçte aktif olan 4 temel duyu organı ele alınacaktır.

2.2.1. Dokunma duyusu

Dokunma duyusu bedenimizin sınırlarını ve kendi varlığımıza ilişkin bilgi vermeyi sağlamaktadır (Soesman, 2001; Aeppli, 2013). Dokunma duyusuyla dış dünyayla değil daha çok derimiz altında gerçekleşen süreçlerle ilgilidir. Bu süreç aslında kendi içsel deneyimlerimizin çevresel uyaranlara verdiği tepkinin bir göstergesidir (Kennerk, 2017). Dokunma duyusunun algısal süreci başlatabilmesi deri altında bulunan reseptörler ile mümkün olmaktadır (Myles, 2000; Kranowitz, 2005; Sidar, 2019). Dokunma duyusu anne karnında hamileliğin 3.haftasında gelişmeye başlamaktadır. Dokunma algısı insan vücudunun en büyük organı olan deri aracılığı ile sağlanırken derimiz dokunma dışında, derin basınçla, ağrı seviyesiyle ve sıcak-soğuk algılımla da ilgili bize bilgi vermektedir (Ayres, 2005; Bundy ve Lane, 2019).

Çocuk, çevresel uyaranların hissettikdikleri ile dokunduğu şeylerin ayırımını yapabilir, yumuşak oyuncağını, sobanın sıcaklığını, sandalyenin ucunun sivriliğini hissederek dünyayı tanımaya başlar (Llyod, 2016; Sidar, 2019). Dokunma duyusu; dil, motor ve bilişsel beceriler belirli bir gelişme aşamasına gelene kadar dünya ile ilişki

kurmamızı sağlayan temel duyu organıdır.

2.2.2. İnteroseptif duyu (yaşam duyasu)

Bu duyu organının tüm duyu organizasyonu içerisinde en az bilinen ve üzerinde en az çalışılan olduğu söylenebilir (Kennerk, 2017; Sidar, 2019). Yaşam duyasu ile vücudumuzun derinliklerine doğru uzanır ve bedensel gerçekliğimizi deneyimleriz. Fizyolojik duyu olarak da adlandırılabilir bu duyu, kalp atışı, mide ağrısı, solunumun hızlanması, idrar kesesinin dolması, üşüme gibi fizyolojik süreçleri algılamamıza yardımcı olmaktadır (Soesman, 2001; Aeppli, 2013; Sidar, 2019). Uyku düzeni bozulduğunda, metabolik sorunlar ortaya çıktığında, nefes alıp vermede sıkıntı yaşandığında bu duyu organının varlığı fark edilir. Yaşamsal fonksiyonlarımızı sürdürülebilmemiz için bu duyu organının doğru çalışması önemli olup içsel duyu olarak da tanımlanmaktadır (Kennerk, 2017).

2.2.3. Denge duyasu (Vestibüler)

Bu duyu organı dengemizi kaybetmeksizin vücudumuzun hem de çevremizdeki nesne ve kişilerin, hareket hızını ve yönünü keşfetmemizi, denge ve koordinasyon becerilerimizi gerçekleştirmemizi sağlar (Blythe, 2014). Denge duyasu iç kulakta birbirleriyle bağlantılı ve içi sıvı dolu olan dairesel kanal içinde bulunmaktadır. Bedenimizin pozisyonu her değiştğinde bu kanallardaki sıvılar yer değiştirir ve dengemizi sağlamaya çalışır (Soesman, 2001; Kranowitz, 2005; Sidar, 2019). İç kulakta bulunan vestibüler (denge) duyu reseptörleri, çevresel ve bedensel tüm hareketler aracılığıyla alınan duyasal bilgileri, merkezi sinir sistemine göndermektedir (Ayres, 2005; Kail, 2012).

Bu duyu organı yapısı itibariyle sadece dengeyi sağlamakla değil beynin genelinde bir etkiye sahiptir. Denge duyasu diğer birçok temel beceri için birleştirci bir göreve sahiptir ve farklı birçok becerinin ortaya çıkması bu duyu organının sağlıklı gelişimine bağlıdır. (Aeppli, 2013; Sidar, 2019). Yapılan araştırmalar denge duyasunun, fiziksel becerilerin yanında, görsel-uzamsal beceriler, öğrenme, el tercihi, motor planlama, dikkat ve dil becerilerini de gelişmesinde önemli payının olduğunu ortaya çıkarmıştır (Llyod, 2016; Mielnick, 2018; Pheragh, 2020).

2.2.4. Beden farkındalığı duyasu (Proprioseptif)

Derin duyu olarak da adlandırılan beden farkındalığı duyasu, eklemler ve

kaslarımızda bulunan sinir uçları vasıtasıyla bilgi olarak bu bilgilerin beynimizde işlenmesini sağlamaktadır (Ayres, 2005; Aeppli, 2013). Beden farkındalığı duyusu hareket halinde olup olmadığımızla ilişkin bizi bilgilendirir. Kolumuzun veya ayaklarımızın hareketleriyle ilişkin farkındalığı da bu duyu organı sağlar. Gözlerimiz kapalıyken bile bir ayağımızı hareket ettirir ve bu hareketi algılarız. Hareket durumunda vücudun her bir uzvunun pozisyonu ve yerine ilişkin farklılıklar da bu duyu organı vasıtasıyla algılanmaktadır (Mielnick, 2018; Sidar, 2019).

Yürümek, koşmak, zıplamak, tırmanmak gibi hareket ve eylem içeren her durumda bu duyu aktiftir. Ancak denge duyusunda olduğu gibi, beden farkındalığı duyusu da daha karmaşık becerilerin gelişmesinde temel oluşturmaktadır. Odaklanma, dikkat, koordinasyon, doğru davranışın motor planlamasının ortaya çıkmasında bu duyunun çok büyük bir rolünün olduğu bilinmektedir (Kranowitz, 2005; Aeppli, 2013; Sidar, 2019).

Duyusal süreçte aktif olan bu 4 duyu organı öğrenme ve motor planlama gibi birçok önemli becerinin de gelişmesine temel hazırlamaktadırlar. Özellikle erken çocukluk döneminde bu duyu organlarının gelişimi için evde ve okulda destekleyici çalışmaların yapılması gereklidir (Masters, 2005; Aeppli, 2013). Duyusal gelişim sürecinde dokunma, yaşam, denge ve beden farkındalığı aktif olarak yer alsalar da, özel ya da dışsal duyular olarak adlandırılan görme, tat ve koku alma ile işitme duyuları da duysal sürecin içinde önemli bir yer tutmaktadırlar (Moller, 2013; Sidar, 2019)

2.2.5. Görme duyusu

Görme duyumuz gözün retina kısmında yer alır ve çevreden gelen ışık hüzmeleri ile aktif hale gelmektedir. Bu duyu organı ile uzamsal sınırları, nesnelere ve renkleri görmek mümkün olmaktadır. Çocukların renkleri algılamaya başlaması, görsel farkındalıklarının artması çevrelerini anlamlandırmada ve deneyimlemede önem arz etmektedir. Görme duyusunun bu denli gelişim göstermesi duysal gelişim ile paralellik gösterir ve çocuk çevresinde gördüklerini duydukları ve dokundukları ile daha da bir anlamlı hale getirir. Sinir sisteminin gelişimi ile birlikte görme duyusu duyu bütünleme sürecinin en önemli unsurlarından birisi haline gelir (Kail, 2012; Mielnick, 2018).

2.2.6. Tat alma duyusu

Dilimizde bulunan kimyasal alıcılar vasıtasıyla bu duyu organı aktif hale

gelmektedir. Tatlı, ekşi, acı ve tuzlu gibi farklı tatlar dilimiz tarafından algılanır ve sinirler aracılığıyla beyne gönderilir. Yeni doğan bebeklerin tat duyuları da oldukça gelişmiş durumdadır (Kail, 2012). Tatlı, tuzlu, ekşi ve acı tatları kolaylıkla birbirlerinden ayırabilen bebekler özellikle tatlı ürünlere gülme, emme ve yalama şeklinde tepki vermektedirler. Çocuğun beyin gelişimi sürecindeki sinaptik budama süreçleri ile birlikte tat alma duyusu olgunlaşır ve diğer duyu organları ile birlikte entegre bir şekilde çalışmaya başlar (Aeppli, 2012; Sidar, 2019).

2.2.7. Koklama duyusu

Çevremizdeki farklı kokuların tanınmasını sağlayan bu duyu organımız burun içinde bulunan ve hava ile temas halinde aktif olan reseptörlere sahiptir. Koku duyusu, beynimizde hiçbir süzgeçten geçirilmeden algılanmakta bu bakımdan diğer duyu organlarından ayrılmaktadır (Aeppli, 2013). Duyularımız, hafızamız ve hormonlarımız ile yakında ilgili olan koku alma duyusu çocuklukta ilk gelişen duyular arasındadır. Yeni doğan bebeklerin koku duyusuna karşı oldukça hassas olduklarını ifade eden Kail (2012), çocukların anne ve babaları ile içinde buldukları ortamın kokusunu tanıdıktan sonra çevreleriyle daha sağlıklı ilişki kurmaya başladıklarını ifade etmiştir.

2.2.8. İşitme Duyusu

İşitme duyusunun ana organı kulaktır ve kulağın içinde yer alan reseptörler sayesinde sesler algılanmakta ve veriler beyne iletilmektedir. Çevremizdeki seslerin algılanabilmesi için, ses dalgası titreşimlerinin, dış kulak yolu ile alınarak, iç kulaktaki alıcıları uyarması gerekmektedir (Kail, 2012; Aeppli, 2013). Ses hızına bağlı olarak titreşim algılanmakta olup insan kulağının 16 ile 16 bin desibel arasında sesleri işitebildiği bilinmektedir. Konuya ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar hamilelik döneminde işitme duyusunun gelişmeye başladığı ve hamileliğin 20. haftasında bir bebeğin annesinin sesini duyabildiğini ortaya koymuşlardır (Kail, 2012; Kennerk, 2017). Diğer duyularda olduğu gibi, işitme duyusu, konuşma, öğrenme, koordinasyon ve ritim gibi birçok becerinin de gelişmesi için altyapı oluşturmaktadır (Kail, 2012; Sidar, 2019).

Sidar'a göre (2019) dokunma duyusu, instroseptif (yaşam), denge ve beden farkındalığı duyuları ile bir araya gelerek ileri düzey becerilerin gelişmesi için altyapı hazırlamaktadır. Duyusal işleme sürecinin sağlıklı işleyebilmesi yukarıda detayları verilen duyu organlarının işlevlerinin tam olarak yerine getirmelerine bağlıdır (Mielnick, 2018).

2.3. Duyusal İşleme

Duyusal işleme terimi, bedenimizden ve çevremizden aldığımız duysal verilerin merkezi sinir sistemi tarafından kaydedilmesi, modülasyonu, bütünlenmesi ve organize olmasıdır. (Mielnick, 2018; Pheragh, 2020). Ülkemizde “duyu bütünleme” ve “duysal entegrasyon” ifadeleri de duysal işleme sürecini açıklamak için kullanılmakta olup, duysal entegrasyon ya da duyu bütünleme, duysal işlemenin sadece bir parçasıdır. (Özbakır, 2010). Duyusal entegrasyon (duyu bütünleme) duyu organları ile merkezi sinir sistemi arasındaki ilişkiyi açıklarken duysal işleme ise sürecin tamamını ifade etmektedir.

Duyu İşleme teorisi, Ergo terapist Dr. A. Jean Ayres tarafından 1960’ların sonlarında geliştirilmiştir (Pheragh, 2020). Dr. Ayres çalışmaları doğrultusunda duyu işleme sürecinde sorun yaşayan çocukların, dokunma ve hareket gibi duysal bilgileri yorumlama ve analiz etme becerilerini etkileyen nörolojik bozukluklarının olduğunu ortaya koymuştur (Easman ve May-Benson, 2012). Ayres tarafından ilk kez ortaya çıkarıldığından bu yana duysal işleme üzerinde en çok çalışma yapılan konulardan birisidir. (Sidar, 2019). Ayres’in teorisi alandaki ilk ve en önemli metodolojik çalışma olup birçok araştırmacıya da yol gösterici olmuştur (Mauro, 2014). Aynı şekilde, aileler, öğretmenler ve terapistler açısından çocuğun duysal gelişimini anlamada çalışmalar önemli bir yapı taşı olmuştur (Withrow, 2007)

Duyusal işleme günlük hayattaki işlemlere yönelik duysal girdilerin organize edilmesine dair karışık ve komplike nörolojik bir süreçtir. Beynimiz hayatta kalabilmemiz ve dünyayı anlamlandırabilmemiz için duyu organları vasıtasıyla bilgileri alır ve bu bilgileri yorumlar (Biel, 2014). Bu süreçte ise uyarının tanınması ve algılanması için özelleşmiş duyu organlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Algılama sürecinde duyu organları reseptörleri yardımıyla dış dünyadan ve vücudumuzdan almaktadırlar (Bundy ve Lane, 2019). Reseptörler kanalıyla alınan duysal verilerin beyinde bulunan serabral kortekse iletilmesi ve gerekli ayırt etme, anlamlandırma ve ilişkilendirmesi yoluyla duysal süreç ortaya çıkar (Miller, 2014). Sürecin ilk adımını duysal verilerin alınması, ikinci aşamasını ise verilerin merkezi sinir sistemine taşınması, son aşamasını ise verileri işlemek ve analiz etmek oluşturmaktadır (Kranowitz, 2005). Biz duyularımızı öğrenmek ve geliştirmek için kullanırız. Ayrıca duyularımızı bulduğumuz ortamda uygun etkileşimde bulunmamıza yardımcı olması amacıyla da kullanılmaktadır (Kranowitz,

2005; Mauro, 2014; Sidar, 2019).

Ayres, erken dönemde gelişen beden temelli duyuların (dokunma, denge ve beden farkındalığı) sonradan gelişen görme ve işitme sistemleri için bir zemin oluşturduğunu savunmuştur. Ayres'e göre (2005), farklı alanlarda dikkat ve öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların sorunlarının kaynağının temelinde duysal problemler bulunmaktadır. Duyu motor alanında yapılacak çalışmalar bireyin öğrenmesi, okuma, yazma, matematik işlemler, görsel ve işitsel algısı üzerinde önemli katkı sağlayacaktır (Withrow, 2007).

Ayres, çocuklarda görülen duyu işleme problemlerini anlayabilmek için duyuların beyinde nasıl bir süreçten geçtiğinin bilinmesi gerektiğini savunmuştur (Ayres, 2005).

Duyu Bütünleme ve Çocuk adlı kitabında sinir sistemini ve duysal süreci detaylı bir şekilde ele alan Ayres, duysal işlemlenin duyuların kullanılmak üzere düzenlenmesi olduğunu söylemiştir. Duyuların iyi düzenlenmesi ve entegre olmaları durumunda, beyin bu duyuları algılama, öğrenme ve davranışlar için kullanabilecektir. Ancak, duyuların düzensiz bir şekilde algılanması ya da entegre olmalarında sorun yaşanması durumunda beynin entegrasyon sürecinde sorun yaşayacağını öngörmüştür (Kranowitz, 2005; Bundy ve Lane, 2019).

Ayres, duysal gelişim sürecinin 4 aşamada gerçekleştiğini savunmuştur.

Bu aşamalar.

Birinci aşama: Doğum ile başlayan süreçte çocuğun dokunma, denge, beden farkındalığı ile görsel ve işitsel duyuları aktif bir şekilde çalışmaktadır. İkinci aydan itibaren bebekler, duysal verilerin daha çok farkında olmaya başlarlar.(Kail, 2012). Bunun sonucu olarak öğrenme becerileri için temel oluştururlar. İlk 3 ayda bebek, işitsel uyarılara tepki vermeye başlar, hareketleri başıyla takip eder, yüzükoyun yatarken kafasını kaldırır, parlak nesnelere bakmaktan hoşlanır, avucuna konan nesnelere tutar (Llyod, 2016). Çocuk çevresine dokunarak keşfetmeye başlar, hareketlerinin gelişmesi ile birlikte denge ve beden farkındalığı duyu organları temel uyum sürecini başlatırlar (Kranowitz, 2005). Denge ve beden farkındalığının yavaş yavaş gelişmeye başlaması, kas ve eklemlerin yer çekimine karşı etkinlik kazanmasına yardımcı olur. Emekleme, yuvarlanma ve yavaş yavaş adım atmaya başlama çocuğun kendine olan güvenini

yükseltirken, duyuşal entegrasyon sürecinin ilk aşaması da tamamlanmış olur. (Ayres, 2005).

İkinci aşama: Bu aşamada çocuğun kendi beden farkındalığı gelişmeye başlar. Bedenin her iki yanının kullanımı (bilateral entegrasyon), el tercihi, motor planlama gibi süreçler bu aşamada ortaya çıkar (Mielnick, 2018; Sidar, 2019). Simetrik olarak vücudun her iki yanını kullanmaya başlama beraberinde koordinasyon ve odaklanma becerilerinin gelişmesine olanak sağlar. Davranış becerilerinin gelişimi için bilateral entegrasyon temel nörolojik bir işlem olma özelliğı taşımaktadır (Ayres, 2005; Kranowitz, 2006).

Bu seviyede çocuk ayakta durup yürüyebilmek için gerekli hareketsel kazanımlara sahip olur. Önce yerde sürünme, ardından emekleme ardından da el ve ayakların koordineli hareketi ile ayağı kalkıp yürüme başarılıdır (Aeppli, 2013; Kennerk, 2017). El ve ayakların uyumlu bir şekilde hareket etmeye başlaması beraberinde motor planlamayı (praksi) geliştirir. Her bir hareket çocuk tarafından planlı bir şekilde gerçekleştirilir. Birçok kez aynı hareket tekrar edildikten sonra çocuk için bu hareketi gerçekleştirmek daha kolay hale gelir (Ayres, 2005; Kranowitz, 2006). Denge ve beden farkındalığı duyularının gelişmesiyle birlikte çocuğun dikkat ve koordinasyon becerilerinde önemli bir gelişme görülür. Tüm bu gelişmeler çocuğun çevresi ile olan etkileşimini de olumlu yönde etkilemektedir (Mielnick, 2018; Bundy ve Lane, 2019).

Üçüncü aşama: Ayres'e göre her bir aşama bir sonraki için altyapı oluşturmaktadır. Çocuk, belli becerilere yönelik kapasitesini geliştirdikçe, duyu organları vasıtasıyla alınan verilerin anlaşılması ve algılanması da kolaylaşmaktadır. Çocuk çevresinde olup bitenlerin daha çok farkındadır bu aşamada ve sosyal etkileşim becerileri de artmaya başlamaktadır. Konuşmaları takip etme ve dili anlama yeteneğı bu aşamada ilerleme göstermektedir (Ayres, 2005; Kranowitz, 2005). El-göz koordinasyonu da bu aşamada gelişmeye başlar bu nedenle görme duyusundan alınacak veriler çok önemlidir. Görsel verilerin tanınması, nesnelere arasındaki mesafenin yorumlanması el-göz koordinasyonunu desteklediğı gibi duyuşal entegrasyon sürecinde daha üst düzey becerilerin gelişmesi için nörolojik altyapının oluştuğunun da bir göstergesidir (Ayres, 2005). Bu aşamada çocuk basit sanat çalışmaları yapabilir, top ya da nesnelere ile oyun oynayabilir.

Dördüncü aşama: Duyusal entegrasyon sürecinin son aşamasında karmaşık motor beceriler, dikkat ve odaklanmanın düzenlenmesi, davranışların planlanması ve

düzenlenmesi, benlik gelişimi ile akademik becerilerin kazanılması gerçekleşmektedir (Ayres, 2005). Görme ve işitme duyuları entegrasyon sürecinin bu aşamasında temel yönlendirici konumundadırlar. Motor becerilerde belli bir yeterliliğe ulaşılmış olup çocuklar zıplayabilir, çapraz hareketlerde bulunabilir, atlayabilir ve ritmik koşabilirler. Dili kullanma ve anlamlandırma becerilerinin artması sosyal becerilerin güçlenmesini sağlar. Duyusal entegrasyonun bu aşamasında akademik becerilerin gelişebilmesi için gerekli adımlar atılmıştır ve çocuk okula hazır hale gelmiştir. 4 aşamalı süreç burada son bulmaz ve çocuğun yaşamı boyunca yapılmaya devam eder. Ancak, erken çocukluk bu sürecin sağlıklı bir şekilde oluşması ve diğer becerilerin temelinin atılması anlamında çok önemlidir (Ayres, 2005; Pheragh, 2020).

Ayres, duysal gelişim sürecini bu 4 aşama ile açıklarken, konuya ilişkin olarak çalışan birçok uzman zaman içinde süreci yeniden değerlendirmişlerdir. Konu üzerinde detaylı çalışmaları bulunan Kranowitz, sürecin adımlarını detaylandırmış ve günümüzde konuya ilişkin kullanılan temel yapıyı ortaya koymuştur.

Kranowitz'e (2005) göre süreç 5 adımdan oluşmaktadır. Bu adımlar şöyledir:

Tablo 2: Duyusal işleme süreci adımları

Duyusal Algılama	Duyu organları vasıtasıyla verilerin ve bilgilerin alınması bu sürecin ilk adımı olarak tanımlanmaktadır. 8 farklı duyu organı tarafından alınan bilgiler sinirler aracılığıyla beyne iletilir. Her bir duyu organının kendine özgü reseptörleri olduğu bilinmektedir ve her bir reseptör ilettiği duyunun özelliğine göre farklı bir yapıya sahiptir.
Duyusal ayarlama Modülasyon	Duyu eşiğini oluşturarak beyne gelen sayısız bilginin ihtiyaca göre modüle edilmesini sağlayan bir adımdır. Beyin duysal veriler arasından hangisinin gerekli ya da gereksiz olduğuna modülasyon sürecinde karar vermektedir. Böylelikle beynimiz çevreden ve bedenimizden gelen milyonlarca duysal verinin duyu eşiğine göre ayarlanması sonucu duruma uygun davranışın ortaya çıkması sağlanmaktadır.
Duyusal ayırt etme Diskriminasyon	Farklı duysal verileri birbirinden ayırıp, farklılıklarını anlamak için kullanılmaktadır. Bu farklılıkların algılanması ile teninize dokunan kumaşın dokusunu, çevrenizdeki eşyaların konumlarını, bedeninizin denge durumu gibi birçok bilgiyi anlamayı sağlamaktadır.
Motor Planlama	Bir önceki süreç sonrası beynin bir dizi eylemi planlama, tasarlama ve yürütme yeteneği olarak tanımlanabilir. Beyin algıladığı uyarıyı tanımlar, gerekli modülasyonu sağlar ve ardından da ayırt etme işleminin ardından ne yapacağına karar verir. Bu adım fiziksel hareketlerin de planlandığı duyu bütünleme aşamasıdır.

Tablo 2: Duyusal işleme süreci adımları (devam)

Motor Beceri	Duyu işleme sürecinin son adımı olarak gerekli fiziksel hareketin ortaya çıkarılması olarak tarif edilmektedir. İnce ve kaba motor gelişim, koordinasyon becerileri, denge ve postür ile ilgili olarak çocuğun içinde bulunduğu duruma göre en uygun fiziksel hareketi ortaya koyması sürecidir. Burada önemli olan bu süreçten önceki süreçlerde yaşanabilecek bir problem, hareket kontrolü ve diğer gelişim adımlarını da temelinden etkileyecektir.
--------------	---

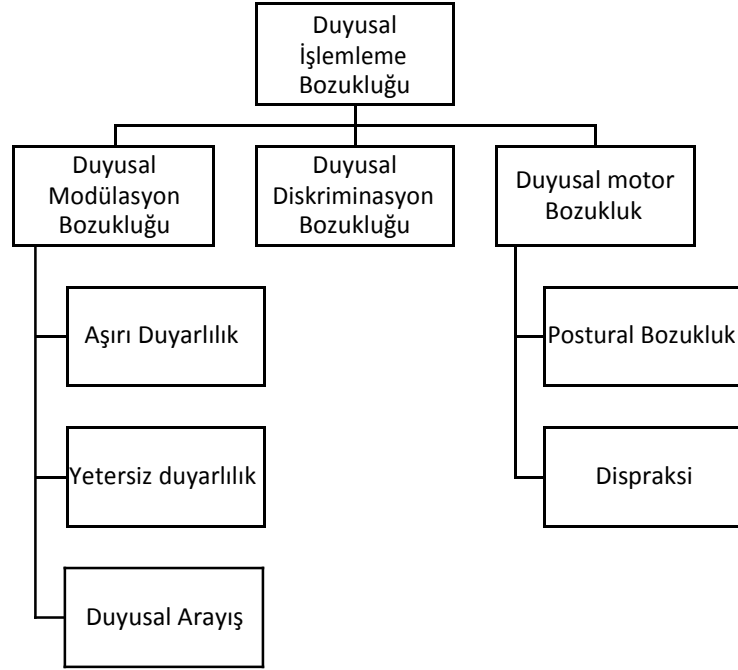
Duyusal işleme ile ilgili yapılmış olan erken dönem çalışmalarının ardından günümüze değin, teori, değerlendirme ve tedavi başlıkları altında farklı birçok bilimsel çalışma yapılmış ve çalışmaların içeriği genişletilmiştir (Sidar, 2019). Yapılan çalışmalarda ilkokul dönemi çocuklarının yüzde 10'unun duyu bütünleme problemleri yaşadığı ve erkek çocuklarda duyu işleme problemlerinin görülme sıklığının daha fazla olduğu belirtilmiştir (Mauro, 2014; Mielnick, 2018; Pheragh, 2020).

2.4. Duyusal İşleme Bozukluğu

Duyusal işleme Bozukluğu, en kısa tanımıyla duyu organlarından gelen bilgilerin işlenmesinde sorun yaşanması olarak ifade edilebilir (Ajzenman, 2020). Birçoğumuz duyu verileri kavrama, organize etme ve bunlara uygun şekilde tepki verme yeteneğine sahip olarak doğmaktadır. Ancak, bazen farklı nedenlerden dolayı beyin bu duyu sinyalleri organize etmeyip ve o kişi de etkili bir şekilde cevap veremediği zaman duyu işleme problemleri ortaya çıkmaktadır (Pheragh, 2020). Böylesi bir durumda beyinde duyu iletileri inceleme, düzenleme, birbirine bağlama güçlükleri sonucu temel becerileri kazanma ve öğrenme sürecinde ciddi sorunlar ile karşı karşıya kalınmaktadır. Basit eylemler, motor planlama ve öğrenme süreçleri çocuk için çok zorlayıcı olabilir (Mauro, 2014; Mielnick, 2018).

Duyu İşleme Bozukluğu tek bir durumu açıklamak için kullanılmaz farklı duyu işleme problemleri açıklamak için kullanılan çatı kavram gibi görülebilir (Kranowitz, 2005). Duyusal İşleme problemlerinin sınıflandırılmasında Ayres'in çalışmalarına ek olarak Kranowitz (2005) ve Miller'in (2007) çalışmaları önemli katkılar sunmuştur (Sidar, 2019). Tanılama ve teşhis süreci farklı duyu sistemlerinin birlikte etkilenmesinden dolayı zorlaşmakta ve doğru sonuçların ortaya çıkmasını geciktirmektedir (Galiana-Simal ve ark. 2020). Bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla Miller ve arkadaşları günümüzde de uzmanlar arasında kullanılan sınıflandırmayı geliştirmişlerdir. Bu sınıflandırmaya göre,

duyusal modülasyon bozukluğu, duyusal ayırt etme bozukluğu ve duyu temelli motor bozukluklar ve olmak üzere üç çeşit alt bozukluk tanımlanmıştır (Miller, 2007; Galiana-Simal ve ark. 2020).

Şekil 1: Duyusal İşleme bozukluklarının sınıflandırılması (Miller, 2007)

Duyusal modülasyon bozukluğu, duyu organlarından gelen veriyi ayarlama zorluğu olarak tanımlanabilir (Bundy ve Lane, 2019). Duyusal verilerin merkezi sinir sistemine ulaşması sonrası verilen tepkinin seviyesi, yoğunluğu ve çeşidinin ayarlanması ve düzenlenmesine ilişkin yaşanan sorunlar modülasyon bozukluğunun temelini oluşturur (Pheragh, 2020). Bu durum çocuğun kendisinden beklenen uygun davranışsal ve bilişsel tepkileri verememesine yol açar (Sidar, 2019). Duyusal modülasyon bozukluğu aşırı duyarlılık, yetersiz duyarlılık, duyusal isteklilik veya bunların birleşimi şeklinde görülmektedir (Kranowitz, 2005; Miller, 2007).

2.4.1. Aşırı duyarlılık

Aşırı duyusal hassasiyet yaşayan çocuklar bir veya daha fazla duyu organından gelen verilere daha hızlı, daha yoğun veya daha uzun süre yanıt verirler Beyin, duyusal uyarınları çok yoğun ve hızlı kaydetmekte bunun sonucu olarak çocuk için çevresel uyarınlara rahatsız edici, yorucu, kaygı nedeni olarak algılanır (Sidar, 2019; Pheragh, 2020). Böyle bir durumda çocuk çevresindeki her uyarana dikkat vermek zorunda kaldığı için dikkat ve odaklanma sorunu yaşayabilir (Kranowitz, 2005). Uyarınlara niteliği,

yoğunluğu ve içeriğine ilişkin ayırım yapamayan çocuk kendisini bu tür uyarılardan koruması gerektiğini düşünür ve davranışsal tepkiler vermeye başlar. Hareket içeren etkinlikler ile dokunma duyusunun ön planda olduğu uyarılardan kaçma sıklıkla görülür (Mielnick, 2018). Her çocuk bu duruma farklı şekilde tepki vermekle birlikte etkinliklerden uzak durma, saklanma, içe kapanma, yeni ortamlara girmeden kaçınma, bir etkinlik sırasında aniden durma ve isteksizlik gibi durumlar gözlemlenebilir (Ajzenman, 2020; Sidar, 2019).

2.4.2. Yetersiz duyarlılık

Az duyarlı çocukların çevrelerinden gelen duyuşal veriler beyin tarafından eksik bir şekilde kaydedilmektedir. Bu durum çocuğun gerekli tepkileri ortaya koyamamasına yol açmaktadır (Sidar, 2019). Böyle bir çocuk duyuşal ihtiyaçlarını girebilmek amacıyla çok hareketli olabilir ya da uyumsuz davranışlar gösterebilir. Nesne ve objeler arasındaki mesafeyi ayarlamakta sorun yaşadığı için sıklıkla insanlara çarpabilir çünkü onları zamanında fark ederek kenara çekilemez. Risk ve tehlike oluşturabilecek sıcak su, keskin bıçak, buzlu zemin gibi uyarıları algılamada problemler yaşadığı için kendine zarar verebilir. Bu çocuklar duyuşal modülasyon probleminin ortaya çıkardığı sorunlardan dolayı çekilmesi zor, dikkatsiz, içe dönük, tembel veya isteksiz olarak görülür (Mielnick, 2018; Sidar, 2019; Pheragh, 2020).

Bazı çocuklar ise hem aşırı duyarlılık hem de yetersiz duyarlılık durumlarını birlikte yaşayabilirler (Kranowitz, 2005). Bu durumdaki bir çocuk farklı uyarılara farklı tepkiler vermektedir. Dokunsal uyarılara karşı aşırı duyarlı olan bir çocuk, işitsel uyarılara karşı az duyarlı olabilir (Mauro, 2014).

2.4.3. Duyusal uyarı açlığı

Bu durum duyuşal açıdan yoğun ve alışılmadık bir şekilde veri arayışı ile gözlemlenebilmektedir. Aşırı parlak ve renkli görsel uyarılar seçme, sesini yükseltme ve bağırma, gaz çıkarma, mırıldanma veya aynı anda birçok eylemi gerçekleştirme gibi etkinlikler ile aşırı duyuşal doyum sağlamaya çalışırlar (Mielnick, 2018; Pheragh, 2020). Yoğun veri girişini sağlamak için parmaklarını, giysilerinin kollarını ya da yakalarını çiğnedikleri görülebilir (Kranowitz, 2005). Tüm bu davranışlar çocuğun sosyal gelişimini ve öğrenme sürecini olumsuz etkilemektedir.

2.4.4. Duyusal ayırt etme bozukluğu (duyusal diskriminasyon)

Sinir sistemine duyu organları ile gelen uyarıların birbirinden ayırt edilememesi durumunda ayırt etme problemleri ortaya çıkmaktadır (Kranowitz, 2005). Ayırt etme sürecinde sorun yaşayan çocuklar duyu bilgileri ve verileri zamanında ve doğru bir şekilde anlamakta zorluk çekerler. Merkezi sinir sistemi, uyarıyı yanlış işler ve anlamlı, uygun tepkileri vermek için bilgileri kullanamaz (Sidar, 2019; Pheragh, 2020). Duyusal ayırt etme bozukluğu herhangi bir duyu organında görülebilir ve her duyu alanı farklı şekilde etkileyebilir. Dokunma, denge ve beden farkındalığı duyu organlarında yaşanacak bir ayırt etme problemi motor becerilerin gelişiminde sorun oluşturacaktır (Kranowitz, 2005). İşitme ve görme organlarında yaşanacak bir ayırt etme problemi ise öğrenme ve dil gelişimini olumsuz etkileyecektir. Duyusal verileri işlemek ve ayırt etmek için gerektiğinden daha fazla zamana ihtiyaç duyarlar. Bu durum beraberinde düşük özgüven, dikkat gerektiren davranışlar ve davranış problemleri ortaya çıkarabilmektedir (Bundy ve Lane, 2019).

2.4.5. Duyusal temelli motor problemler

Duruş(postural) ve dispraksi olarak başlık altında motor problemler ele alınmaktadır (Kranowitz, 2005).

Duyu bütünleme sürecinin sonunda çocuğun fiziksel hareketlerini planlarken ortaya çıkan motor sorunlar duruş(postural) problemler olarak tanımlanmaktadır. Denge, beden farkındalığı, hareket, dokunma ve görme duyularının istenen hareketin oluşması için entegre bir şekilde çalışması gerekmektedir. Beyin bölümleri arasındaki ilişkinin yetersiz olması bu problemlerin ortaya çıkmasında temel olarak gösterilmektedir (Sidar, 2019) Bu probleme sahip olan çocuklar istenilen davranışın ortaya çıkarılması ile koordinasyon gerektiren dans etmek, ritmik hareket yapmak, ağaca tırmanmak gibi motor becerilerde zorlanmaktadır (Aeppli, 2013; Mauro, 2014).

Duyusal temelli motor problemlerden dispraksi ise koordineli ve istemli davranışları uygulamada zorlanma şeklinde ifade edilmektedir (Kranowitz, 2005). Belli bir sıralama, süreç gerektiren etkinliklerin gerçekleştirilmesi, aktivitelerde pratik beceri kazanma ve öğrendiklerini uygulayabilme konuları bu çocuklar için gerçekleştirilmesi zor olan eylemlerdir. Dispraksisi olan çocuklar yön bulmada, yeni beceri öğrenmede, zamanlama içeren sıralı hareketlerde güçlük yaşamaktadırlar (Pheragh, 2020).

Yukarıda detayları verilen Duyusal işleme bozukluklarının sebeplerine ilişkin ise araştırmalar sürmektedir (Pheragh, 2020). Konuya ilişkin yapılan çalışmalar; genetik sebepler, annenin hamilelik sırasındaki genel sağlık durumu ile doğum sonrası aşırı uyarana maruz kalma üzerinde odaklanmaktadır (Lyoyd, 2016; Bundy ve Lane, 2019)

Sidar ise (2019) duyusal problemlerin nedenlerini 3 başlık altında toplamıştır.

1-Genetik nedenler

2-Doğum öncesi nedenler (annenin beslenmesi, alkol kullanması, aşırı ilaç kullanımı, ağır geçirilen hastalık, düşük doğum ağırlığı, doğum sırasında oksijensiz kalma)

3-Doğum sonrası nedenler (aşırı uyaranlara maruz kalma, yetersiz uyarana maruz kalma, uzun süreli hastalık yaşama, sağlıksız beslenme,). Bu noktada son yıllarda üzerinde durulan bir diğer konuda bebeklik yıllarında maruz kalınan çevresel toksinler ve kimyasallara maruz kalma olarak gösterilmektedir (Galiana-simal ve ark. 2020). Tüm bu sebeplerin çocuğun beyin gelişimini etkilediği bu nedenle de duyusal işleme bozukluğunun nörolojik bir bozukluk olduğu uzmanlar tarafından dile getirilmektedir (Ayes, 2005; Miller, 2007; Withrow, 2007). 2013 yılında Owen ve meslektaşları tarafından California üniversitesinde yapılan bir çalışmada, difüzyon tensör görüntülemesi kullanılarak duyusal işleme bozukluğu olan çocukların beyinleri incelendi ve beyaz maddenin normalden az olduğu, bunun da mikroyapısal bütünlüğü etkilediği ortaya kondu. Owen, araştırma sonuçlarına dayanarak, duyusal işleme bozukluğunun biyolojik kökenlerinin de olabileceğini savunmuştur. (Owen ve ark. 2013).

Nedenleri konusunda bilim dünyasının fikir birliğine varmaya başladığı DİB'nin teşhis ve tanılanması konusunda ise fikir ayrılıkları söz konusudur (Goodman ve Convay, 2018). Duyusal işleme bozukluğu için herkes tarafından kabul edilmiş bir tanılama ve teşhis yöntemi bulunmamaktadır (Beyer ve ark. 2019). Duyusal işleme bozukluğunun teşhis ve tanılanması Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı olarak bilinen (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) DSM-5 içinde yer almamaktadır (Galiana-Simal ve ark. 2020). DSM-5 içinde ayrı bir başlık altında değerlendirilmeyen işleme bozukluklarına otizm tanısı altında yer verilmiştir (Koop

ve Schifer, 2014). Bebek ve Çocuklar için Tanılama Kılavuzunda (Diagnostic Classification of Mental Health and Developmental Disorders of Infancy and Early Childhood”) ise Duyusal İşleme Bozukluğu ayrı bir başlık altında yer almaktadır (DMIC,2010). Araştırmalar, duysal işlem bozukluklarının bağımsız, eşzamanlı olarak veya daha geniş kapsamlı bir teşhis ve tanılama sürecinin bir parçası olarak var olabileceğini düşünmektedirler (Critz, 2015). Çocuklar ile çalışırken davranış problemleri yaşayan çocukların doğrudan duysal işleme bozukluğu yaşadığı varsayımına varılmaması gerekir. Bu nedenle diğer gelişim ve davranış problemlerine ilişkin gerekli teşhis ve tanılama ölçekleri kullanıldıktan sonra duysal işleme bozukluğu ele alınmalıdır (Beyer ve ark. 2019).

Duyusal işleme problemleri giderek daha fazla sayıda çocuğun yaşamını olumsuz yönde etkilemekte ve öğrenme sürecini yavaşlatmaktadır. Konuya ilişkin çalışma yürüten Critz (2015) özel gereksinimi olmayan çocuklar arasında duysal işleme bozukluklarının görülme oranının %10 ile 55 arasında değiştiğini ortaya koymuştur. Aynı araştırmada özel gereksinimli çocukların (otizm, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, zihinsel engel) arasında ise bu oranın %40-88 arasında değiştiği belirlenmiştir. Sher, (2016) ise her altı çocuktan birinin duyu işleme bozukluğu yüzünden okulda öğrenme ve temel becerilerde sorun yaşadığını ifade etmiştir. Konuya ilişkin başka bir çalışmada ise duysal işleme bozukluğunun çocuklarda görülme oranının %5-15 arasında olduğu belirtilmiştir (Galiana-simal ve ark. 2020).

Çocuklar arasında görülme sıklığı giderek artan olan Duyusal İşleme problemlerinin tedavisi için günümüzde farklı birçok yöntem ve terapi bulunmaktadır (Pheragh, 2020). Genelde ergo terapistler tarafından gerçekleştirilen tedavi yöntemine duysal işleme terapisi adı verilmektedir (Eastman ve May-Menson, 2012). Tedavide temel amaç çocuğun farklı duysal uyarıların bulunduğu bir ortamda problemin niteliğine göre gerekli duysal eşiklerin dengelenmeye çalışılmasıdır (Critz, 2015; Ajzenman, 2020). Bu duysal eşiklerin sağlanabilmesi terapi süresince için self-regülasyon, duysal işleme, motor planlama veya kaba-ince motor becerilerin gelişimini amaçlayan çalışmalar gerçekleştirilir (Eastman ve May-Menson, 2012).

Konuya ilişkin çalışmalar yürüten birçok uzman terapi çalışmalarının yanında çocukluk döneminde duysal gelişimin evde ve anaokulunda desteklenmesinin işleme problemlerinin çözümünde ciddi katkı sağlayacağını öngörmektedirler (Sher,

2016; Sidar, 2019; Ajzenman, 2020). Bu nedenle okul öncesi dönemde duyuşal gelişimin etkili ve sağlıklı bir desteklenmesi gerektiği bir kez daha ön plana çıkmaktadır.

2.5. Okul Öncesi Dönemde Duyusal Gelişimin Desteklenmesi

Kail (2012) duyuşal gelişimin temellerinin bebeklik ve erken çocukluk döneminde atıldığını belirtmiştir. Bu dönemdeki duyuşal gelişim yaşamın geri kalan dönemlerine göre oldukça fazladır. Bu gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ise çocukların yaşına, gelişim düzeyine ve bireysel ihtiyaçlarına uygun olan duyuşal materyaller ve etkinlikler yoluyla desteklenmesine bağlıdır (Mielnick, 2018). Çevresel uyarıların zengin olması duyuşal gelişimi ve beraberinde de çocuğun öğrenme sürecini hızlandırır. Ancak bu dönemde duyuşal uyarılardan mahrum bırakılma ya da yeterli duyuşal desteğin sağlanmaması; çocuğun duyuşal, sosyal, motor, dil ve akademik gelişim alanlarında sorunlar yaşamasına neden olur (Aeppli, 2013; Sidar, 2019).

Okul öncesi eğitim döneminde, duyuşal uyarıların gelişim yaşına uygun içeriği, dilin zengin ve hayal gücünü destekleyici bir şekilde kullanımı, doğa etkinliklerinin müfredatın bir parçası olarak gerçekleştirilmesi, serbest oyunun duyuşal ve fiziksel gelişimi destekleyici şekilde sunumu gereklidir (Aeppli, 2013; Edmunds, 2012). Bunların gerçekleşebilmesi ise evde ailenin okulda ise öğretmenin duyuşal gelişime ilişkin etkinlik ve uygulamalarına bağlıdır. Okul öncesi dönemde gelişimleri desteklenen çocukların okula, öğrenmeye ve kendi becerilerine dair olumlu tutum sahibi oldukları gözlenmiştir (MEB, 2020). Bu dönemde yaşanacak sorunların ise yaşamın tümünü etkileyebilecek öğrenme ve davranış problemlerine yol açabileceği savunulmaktadır (Pheragh, 2020).

Okul öncesi dönemde farklı eğitim yaklaşımları duyuşal gelişimi eğitimsel anlayışlarının temel noktası olarak görmüşledir (Bıçakçı, 2015). Montessori yaklaşımında duyuşal uyarıların, çocukların öğrenmelerini gerçekleştirmedeki doğal araçları olduğu görüşü öne çıkmaktadır (Pitamic, 2008). Montessori eğitim modelinde zihinsel aktivitelerin temelini duyuşal uyarıların oluşturduğu bu nedenle de duyuşal uyarıldığında beynini de uyarıldığı görüşü savunulmaktadır (Danisman, 2012). Bu yaklaşımda duyu eğitiminin hedefi, farklı duyuşal uyarıların algısal düzenlenmesini sağlamak amacıyla tekrarlı çalışmalar gerçekleştirmektir. (Isaacs, 2007). Bu yaklaşımda materyaller çocukların doğrudan gelen öğrenme isteklerini desteklemek için geliştirilmiştir. Temel kavramların kavranılmasında ve zihinsel gelişimin desteklenmesinde bu materyaller çok önemlidir. Montessori'ye göre

eğitim materyalleri çocuğun gelişimsel evresine göre duyu organlarını geliştirmek, kelime haznesini ve dil gelişimini desteklemektedir. (Isaacs, 2007).

Sosyal yapılandırmacı Loris Malaguzzi tarafından kurulan Reggio Emilia yaklaşımında ise fiziksel ortam duyuşal gelişimi desteklemesi için bilinçli olarak yapılandırılmıştır. Çocuklarının duyuşlarını kullanarak yaşadıkları dünyayı anlayabilmeleri için sınıflarda birçok duyuşaya hitap eden alanların yaratılması, mekânın dizaynı, doğal materyallerin kullanımına özen gösterilmektedir. (Thornton ve Brunton, 2009).

Taştepe ve Başbay (2015) eğitim programlarının giderek daha çok, erken çocukluk deneyimlerine vurgu yaptığını ve özellikle duyuşların gelişmesi ile duyuş eğitimine ağırlık verilmeye başlandığını belirtmişlerdir. Birçok ülke erken çocukluk dönemine daha fazla yatırım yapmakta ve çocukların farklı alanlardaki gelişimine destek olmaya çalışmaktadır. Son yıllarda duyuşal işleme süreci üzerine yapılan çalışmaların da bunda etkisi olduğu düşünölmektedir (Bıçakçı, 2015). Ülkemizde son yıllarda eğitimin niteliğinin artırılması yönündeki çalışmalar kapsamında okul öncesi eğitim ön plana çıkarılmıştır (MEB, 2013a). Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) özellikle çocukların tüm gelişim alanlarının desteklenmesine yönelik bir program modeli benimsenmiştir. MEB programında okul öncesi eğitimin temel ilkelerinden ilk ikisi bu açıdan yukarıdaki açıklamayı doğrular niteliktedir.

Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri (MEB, 2013'a)

1-Okul öncesi eğitim çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.

2-Okul öncesi eğitimi çocuğun motor, sosyal ve duyuşsal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, özbakım becerilerini kazandırmalı ve onu ilkokula hazırlamalıdır.

Duyuşal gelişimin nasıl olması gerektiğine ilişkin ipuçları veren temel prensipler duyuş eğitiminin amaçlarını da şekillendirmiştir. MEB okul öncesi dönemde duyuş eğitiminin amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralamıştır (MEB, 2013b)

-Çocukların kendi bedenlerinin farkına varmaları,

-Kendilerini diğer bireylerden, canlılardan ve nesnelere ayıran özelliklerini

farkında varmaları,

-Duyu organlarına ait fonksiyonlarının farkına varmaları ve ayırt etmeleri,

-Duyu organlarını bir amaca ulaşmak için bilinçli olarak kullanabilme yeteneklerini geliştirme,

-Olayları, nesnelere, ilişkileri, durumları, konuları tüm yönüyle tanıma, inceleme ve değerlendirme becerileri kazanma.

Tüm bu amaçlar anaokullarının müfredatlarını şekillendirmelerinde yol gösterici durumdadır (Bıçakçı, 2015). Ancak, müfredat oluşturulurken duyuşal işleme sürecinde önemli rol oynayan dokunma, denge ve beden farkındalığı duyuş organlarının gelişimlerinin nasıl destekleneceğinin bilinmesi gereklidir (Pheragh, 2020). Konuya ilişkin çalışan uzmanlar son yıllarda duyuşların desteklenmesi ve dengelenmesi noktasında hangi aktivitelerin yapılması gerektiğine ilişkin listeler paylaşmaktadırlar. Sidar'ın (2019) duyuşal dengeyi sağlayan aktiviteler tablosu buna örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 3: Duyuşal dengeyi sağlayan aktiviteler

Duyuşal Sistem	Sakinleştiren Aktiviteler	Uyarıcı Aktiviteler
Dokunma	Yumuşak dokulu objeler Düz dokulu kumaşlar Hafif bastırarak yapılan masajlar	Pürüzlü objeler Sert, köşeli oyuncaklar Tırtıklı oyuncaklar
Denge	Sakin ritmik salınımlar İleri geri salınımlar Yürüyüş	Hızlı hareketler Savruk hareketler Dönmeler Koşma
Beden Farkındalığı	Yürüyüşler Masaj Ağır battaniyeler İtme-çekme hareketleri Yoga	Ayakta zıplama Çarpışmak Atlamak Sert sporlar Koşmak
Görsel	Akvaryum, şömine izlemek Yumuşak renkler Sakin ışıklı yerler Mandala boyamak Güneş gözlüğü takmak Doğa aktiviteleri yapmak	Canlı renkler Aydınlık ışık Resimdekini bulma oyunları Resim çizmek Görsel işaretler, kartlar kullanmak
İşitsel	Sakin müzikler dinlemek Doğa aktiviteleri Kulak tıkaçları kullanmak	Sesli müzik dinlemek Ritmik şarkılara eşlik etmek Enstrüman çalmak

Miller (2014), yukarıdaki tabloda yer verilen benzer aktiviteler yanında oyunun da duyuşal gelişimde önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır. Oyunun çocuğun duyuşal

gelişimi yanında yaratıcılığını ve öğrenmesini de olumlu yönde etkilediğinin altını çizen Miller, oyun içinde duyuşal gelişimi destekleyecek kum, çakıl, kozalak, ahşap ve yün gibi doğal materyallerin kullanılması gerektiğini söylemiştir. Akçe ve Bıçakçı (2015), Miller ile benzer görüşleri paylaşmak ile birlikte özellikle anaokullarında kullanılacak eğitim materyallerinin özelliklerini daha detaylı bir şekilde ele almıştır. Akçe ve Bıçakçı'ya göre (2015) eğitim materyalleri aşağıdaki özellikleri taşımalıdır.

-Şeçilen materyalin çocuğun gelişim özelliklerine, bireysel ihtiyaçlarına, ilgi alanına, öğrenme stiline, daha önceki deneyimlerine, hazır bulunuşluk düzeyine uygun olmalıdır.

-Materyallerin çocukların çevrelerini eğlenerek keşfetmelerini sağlamalı; materyalin çocuklara birtakım şeyleri öğretmek yerine onların keşfetmelerine olanak tanıyan materyalin tercih edilmesi gerekmektedir.

-Materyaller gerçek hayata dönük olmalı, çocuğun gerçek hayatta karşılaşabilecekleri ile tutarlı olmalıdır.

-Materyaller çocukların farklı duyuşlarına hitap edecek şekilde tasarlanmış olmalıdır.

-Materyaller somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene doğru sunulmalıdır.

-Materyaller ergonomik, sentetik malzeme kullanılmadan üretilmiş olmalı, farklı amaçlar ile kullanıma uygun olmalıdır.

Miller (2014) ve Bıçakçı (2015) , duyuşal gelişim için eğitim materyallerinin duyuşal gelişimde önemli bir yeri olduğunu savunurken Sher (2016) ise özellikle doğa aktivitelerinin çocukların duyuşal gelişimlerini desteklediğini belirtmiştir. Çocukların düzenli aralıklar ile orman ve bahçe gibi doğal ortamlarda yürüyüş, sanatsal ve eğitsel faaliyetler gerçekleştirmeleri beyin gelişimlerine büyük katkı sağlamaktadır.

Duyuşal İşlemeyle ilişkin çalışmaları bulunan Mauro (2014) hem evde hem de okulda oluşturulacak rutin ve ritimlerin duyuşal gelişim için oyun ve doğal alanlarda yapılacak etkinlikler kadar önemli olduğunu savunmuştur. Mauro'ya göre, çocukların karmaşık, plansız ve sürekli değişen bir ev yaşamı içinde bulunmaları sadece duyuşal gelişimlerini değil sosyal ve duyuşal gelişimleri de olumsuz şekilde etkileyecektir.

Duyusal gelişimin nasıl desteklenmesi gerektiğine ilişkin bu bölümde yer verilen bilgiler okul öncesi dönemin önemine işaret etmektedir (Bıçakçı, 2015). Çocuğun bu süreçte, dünyaya ilişkin bilgileri duyuları aracılığıyla yapılandırması, duyu eğitiminin çocuğun doğduğu andan itibaren başlayan bir eğitim olarak gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Edmunds, 2012). Özellikle okul öncesi eğitimde duysal gelişimi destekleyici bir müfredat ile eğitsel çalışmaların gerçekleştirilmesi zorunlu görülmektedir (Aeppli, 2013; Biel, 2014).

2.6. Waldorf Eğitimi

Bu bölümde; Waldorf Eğitim yaklaşımına ilişkin temel bilgiler, Waldorf yaklaşımında çocuk gelişimi, geçmişten günümüze Waldorf okulları, Waldorf Eğitiminde duysal gelişimin nasıl ele alındığına ilişkin kuramsal temellere ilgili bilimsel araştırmalara yer verilmiştir.

2.6.1. Genel Hatlarıyla Waldorf Eğitimi

Waldorf Eğitim yaklaşımı bilim adamı, sanatçı ve eğitimci olan Rudolf Steiner tarafından 1919 yılında Almanya'nın Stuttgart kentinde kurulmuştur. Stuttgart, Waldorf-Astoria fabrikasında işçilere bir konferans veren Steiner, toplumların içinde bulunduğu sorunların çözülebilmesi için yenilikçi bir eğitim sistemine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Fabrika sahibi Emil Molt, Steiner'in konuşmasından etkilenerek çalışanlarının çocukları için örnek bir okul kurmasını istemiştir. Böylece ilk Waldorf Okulu Steiner'in bütünlükçü ve yenilikçi düşünceleri temel alınarak kurulmuştur (Petrash, 2003).

Waldorf Yaklaşımının temel önceliği, çocukların erken yaşta zihinsel becerilere odaklanması yerine çocukluğun zenginliğinin yaşanabilmesi, telaşsız ve yaratıcı bir öğretim ortamının sunulmasıdır. Eğitim içerikleri ve müfredat, çocuk gelişimini bütünsel olarak ele alan pedagojik kılavuzlar bütünü olarak değerlendirilebilir (Edmunds, 2012). Waldorf eğitiminde bütün öğrencilerin fiziksel, duygusal, zihinsel, ruhsal ve kültürel ihtiyaçlarına eşit derecede önem gösterilir. Waldorf Eğitimi, insan yaşamını etkileyen en önemli dönemin bebeklik ve çocukluk yıllarının olduğu gerçeğinden yola çıkar. Eğitim içerikleri anaokulundan liseye gelişimsel ve pedagojik farklılıklar dikkate alınarak tasarlanmıştır; tüm dersler sanatsal, pratik ve bilişsel becerileri destekleyecek şekilde gerçekleştirilmektedir (Masters, 2005).

Waldorf Eğitiminin Temel Özellikleri;

-Akademik kabiliyeti, sınıfı, etnik kökeni veya dini her ne olursa olsun tüm çocuklara yöneliktir.

-Çocukların zihinsel, fiziksel, ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarının tamamı göz önüne alınmaktadır.

-Çocuk gelişiminin farklı safhalarına ilişkin bir pedagojik uygunluk göstermektedir.

-Çocuklarda öğrenmeye karşı heves ve sevgi dolu bir ortam oluşturmaktadır.

-Sanatsal çalışmalar ve uygulamalar, yaratıcılık ile hayal gücü gelişimini, öğrenimin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir.

-Sosyal ve ekonomik sorumluluğa sahip, sağlam bir özfarkındalık ve sosyal kapasitelere sahip olma bilincine sahip gençler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. (Carlgren, 2008; Edmunds, 2012).

Waldorf Okulları, modern toplumların hızla değişen talep ve beklentileri noktasında çözüm üretebilen, sorumluluk sahibi nesiller yetiştirme konusunda öne çıkmaktadırlar. Dünyanın farklı ülkelerinde Waldorf eğitimi üzerine yapılan araştırmalarda, bu okullardan mezun olanların özel ve devlet okullarından mezun olan yaşlılarına göre, iş yaşamında hem başarılı hem de etkin olduklarını, sorunları kolayca aşabildikleri ve çevre sorunlarına daha duyarlı oldukları ortaya konulmuştur (Friendlar, 2015; Zepeda, 2018). Bununla birlikte, normal eğitim ile karşılaştırıldığında akademik konuların öğretiminde geç kalındığı noktasında eleştirilmektedir (Masters, 2005).

Dünya üzerinde 67 ülkede, 1214 Waldorf Okulu ile 54 ülkede 1857 erken çocukluk programı bulunmaktadır. Temel eğitsel temel ve ilkelerin değişmemesi kaydıyla Waldorf Eğitiminin farklı ülke ve kültürlerde uygulanabileceği kanıtlanmıştır (Freunde, 2020).

Ülkemizde ise Waldorf Eğitime olan ilgi son yıllarda giderek atmaktadır. Çalışmalara ilişkin sistemli ve programlı adımlar atabilmek amacıyla 2008 yılında 'Waldorf Girişimi İstanbul' kurulmuş, daha sonra ise Eğitim Sanatı Dostları Derneği (ESDD) adını almıştır (Karataşlı, 2019). ESDD, 2013 yılında Türkiye Waldorf oluşumlarının resmi çatı kuruluşu olarak, IASWECE (Uluslararası Steiner/Waldorf Erken

Çocukluk Eğitimi Birliği), FREUNDE (Rudolf Steiner'in Eğitim Sanatı Dostları), Goetheanum Tinsel Bilimler Okulu Pedagoji Bölümü ve Uluslararası Steiner/Waldorf Eğitimi Forumu tarafından) kabul edilmiştir (ESDD, 2018'a). Waldorf Yaklaşımına yönelik öğretmen eğitimi, eğitimcilerin eğitimi, oyun grupları, Türkçe kaynakça yaratılması gibi alanlarda çalışmalarını sürdüren kurum Waldorf Eğitiminin ülkemizde sağlam temellere oturması adına önemli bir görevi yerine getirmektedir. (ESDD, 2018'a). ESDD'nin, Türkiye'de Waldorf Eğitiminden esinlenen kuruluşlar olarak hazırladığı listeye göre en fazla Waldorf Okulu İstanbul'da (altı okul öncesi) yer alırken; Muğla, İzmir, Eskişehir ve Çanakkale'de birer okul öncesi düzeyinde hizmet veren okul bulunmakta iken; Alanya'da da bir ilkokul düzeyinde eğitim kurum bulunmaktadır (ESDD, 2018b).

2.6.2. Waldorf Eğitim Yaklaşımının Temel İlkeleri

Waldorf Eğitiminin temelleri, Rudolf Steiner'in Antroposofi adını verdiği felsefi düşünce üzerine kurulmuştur (Edmunds, 2012). Steiner, insan doğasını ve gelişimini anlamayı; Goethe'nin fikirlerinden esinlenerek oluşturduğu Tinsel Bilim – Antroposofi (Anthroposophy) ile açıklamaktadır (Wilkinson, 1996).

Steiner, Antroposofiyi “insanın yüce benliği tarafından üretilen bilgi, insanın içindeki bilinçliliğidir” diye tanımlamaktadır (McDermott, 2012). Antroposofi, insanlığın tinsel varoluşunun ve buna ilişkin farklı yönlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Antroposofinin amacı; dogmatik bilgi ve kalıplar yerine gerçekler ve yeni bilgiler ortaya çıkarma kaygısıdır (Toran, 2018).

Steiner, insan gelişimine ilişkin temel yaklaşımlarını da antroposofiyeye dayandırmaktadır. İnsanın sadece fiziksel bedenden oluşmadığını savunan Steiner, insanın duygu ve hislerin temelini oluşturduğu ruhsal bir yapısı ile daha yüksek düşünce yapısıyla kendini ifade eden tinsel yapısının olduğu gerçeğini eğitim felsefesinin temeline oturtmuştur (Toran, 2018). Bu sebeple Steiner, eğitim felsefesini, çocukların sadece bilişsel becerilerini geliştiren bir yapıda görmemiş, bütünsel anlamda bir gelişim için fiziksel, ruhsal ve tinsel anlamda müfredat geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Edmunds, 2012).

Rudolf Steiner, Waldorf yaklaşımında eğitimi sanatsal bir eyleme dönüştürmeyi amaçlamış ve çocukların bütüncül gelişimlerine ağırlık verilmiştir (Mitchell, 2016). Waldorf eğitim yaklaşımının en önemli öğelerinden birisi de çocukların keşfederek

öğrenmesini desteklemektir. Böylece çocuğun kendi yapısal güçleri ile temel gelişiminin sağlıklı bir şekilde desteklenmesi amaçlanmıştır (Howard, 2007).

Düşünsel gelişimi desteklemek, yaratıcı nitelikleri artırmak ve karakter oluşumuna yön vermek Waldorf Eğitiminin temel amaçları arasında gösterilmektedir. (Avison ve Rawson, 2016). Bundan dolayı Waldorf eğitiminde, sanatsal çalışma ve uygulamalara akademik bilgi ve becerilerin kazandırılmasına yönelik etkinlikler kadar önem verilmektedir (Carlgren, 2008). Steiner açısından eğitim sadece okul duvarları ile sınırlı kalmamalı, hayatın tüm evrelerini kapsayacak şekilde bütünsel olarak yaşam içindeki yerini almalıdır (Petrash, 2003).

Bütünsel gelişim desteklenirken önceliğin fiziksel ve duygusal gelişimde olması gerektiğini savunan Steiner, akademik bilgilerin kazandırılmasının ise gelişim basamaklarında daha sonra yer alması gerektiğini belirtmiştir (Carlgren, 2008). Buna ek olarak, erken çocukluk döneminde öğrenmenin soyut değil resimsel bir yapıda uygulamaya dayandığını ifade eden Steiner, anaokulunda yaratıcılığın ve uygulamanın öne çıktığı bir eğitimin önemine vurgu yapmıştır (Edmunds, 2012).

Kuzey Amerika Waldorf Pedagoji Konseyi (2019), Waldorf eğitiminin temel prensiplerini şöyle sıralamıştır.

- 1-İnsan gelişimine bütünsel açıdan bakmak
- 2- Çocuk gelişimini 7 yıllık evreler şeklinde ele almak
- 3-Bütünsel eğitime olanak veren gelişimsel müfredata sahip olmak
- 4-Öğrenmenin yaratıcılık ve özgürlük temeline sahip çıkılması
- 5- Eğitim metotlarının yaratıcılığa, uygulamaya, ritim ve rutine sahip olması
- 6-Öğretmen, öğrenci ve veliler arasında dinamik ilişkilerin bulunması
- 7-Tinsel gelişimin desteklenmesi.

2.6.3. Waldorf Yaklaşımına Göre Çocuk Gelişimi

Rudolf Steiner, her çocuğun ihtiyaçlarının farklı olduğunu, duygu ve düşüncelerini değişik şekillerde ifade ettiklerini belirterek Waldorf eğitiminde üçlü bir yapıda çocuk gelişiminin ele alınması gerektiğinin altını çizmiştir (Steiner, 1995). Beden, ruh ve tin katmanları ile insan gelişimini ele alan Steiner; çocuk gelişiminde de benzer

bir yol izlemiş ve hareketin, duyguların ve düşüncelerin geliştirilmesi üzerine bir yaklaşım benimsemiştir (McDermott, 2012).

Steiner, çocukların büyüdükçe çevrelerine ve dünyaya karşı daha fazla farkındalık geliştirdiklerini ve bunun bir bilinç gelişimi olarak görülmesi gerektiğini savunmuştur. Bilinç gelişimi 7 yıllık evreler şeklinde gerçekleşmekte olup bilinç “aşağı” dan başlamakta ve yavaş yavaş “yukarı” doğru hareket etmektedir (Steiner, 1997).

Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta gelişimin bu aşamalarının sadece genelleştirilmiş bir harita olduğudur. Waldorf Eğitiminde her çocuk kendi gelişiminde çok bireyseldir ve bu aşamaları diğer çocuklarla aynı zamanda ve aynı şekilde takip etmeyecektir. Gelişim basamakları arasındaki geçiş kademelidir ve her çocuk kendi zamanında ve diğer çocuklardan farklı yollarla bir sonraki aşamaya geçmektedir (Petrash, 2003).

Çocukluğun ilk 7 yılı – Fiziksel bilinç

Çocuk doğduğu andan itibaren hareketsel anlamda bir irade gücüne sahiptir. Bu içsel irade gücü çocuğun ilk 3 yılındaki gelişiminde kolayca görülmektedir. Uzuvarlar özellikle sürekli hareket halindedir; tüm vücut, kendini kas / sindirim sisteminde gösterdiğinden dolayı aktiftir. Sindirim erken çocuklukta büyük bir rol oynar, çocuğa büyümesi ve güçlenmesi için gerekli maddeleri sağlar. Buna sebep olan istenç ve fiziksel irade gücüdür (Edmunds, 2102)

Fiziksel bilinç erken çocukluk döneminde duyu organları üzerinde de etkin bir şekilde çalışmaktadır. Çocuk insanları ve çevresini tanımlayabilmek için duyu organları vasıtasıyla sürekli veri almaktadır. Çocuk bu dönemde, yetişkinlerin yaptığı gibi, bedene odaklanmak yerine çevresinde yaşamaktadır. Bu süreçte çocuk tam anlamıyla neden sonuç ilişkisi kuramaz bu nedenle hareket -bilinci, gördüğü, duyduğu ya da deneyimlediği her şeyi taklit etmektedir. Taklit küçük çocuğun öğrenme şeklidir- yaşadığı her şeyi yaparak öğrenmektedir (Carlgren, 2008)

Erken çocukluk döneminde yetişkinlerin görevi çocukları pozitif, mutlu, sağlıklı olarak inşa edecek olan deneyimlerle donatmaktır. Her şeyden önce, küçük çocuğun iyilik deneyimine sahip olması gerekmektedir. Çocuğun yaşamının ilk 7 yılında dünyanın yaşamak için iyi bir yer olduğu hissini edinmesi sağlanmalıdır (König, 2006).

Bu aşamada okulun fiziki ortamının, oyuncakların, sınıfların içindeki süslemelerin çocuğun duyuşsal gelişimin destekleyecek şekilde yapılandırılması önemlidir. Çocuk çevresindeki uyarılara karşı savunmasız durumdadır ve yetişkinlerin görevi sağlıklı bir duyuşsal gelişimi için doğal ve organik materyaller ile sınıfların tasarlanması ve gereksiz uyarılardan çocukların uzak tutulmasının önemli olduğudur (Aeppli, 2013).

Bu dönemde üzerinde durulması gereken bir diğerk konuda çocuğun akademik bilgiler yerine oyun ve yaratıcılık ile şekillendirilmiş bir yapıda eğitim almasının sağlanmasıdır. Çocuğun yeterince serbest oyun oynaması ve yaşamsal becerileri uygulayarak öğrenmesi ile bedensel gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerleyeceği görüşü savunulmaktadır. (Peck, 2003; Howard, 2007).

Rudolf Steiner, fiziksel bilinç döneminin süt dişlerinin dökülmesi ile son bulunduğunu ve bir sonraki dönemin başladığını belirtmiştir (Dancy, 2016). Steiner, süt dişlerinin dökülmesinin çocuğun yaşamsal güçlerinin yeni bir yapıya büründüğünü ve ilkokul'a hazır hale geldiğinin bir göstergesi olduğunu söylemiştir. (Steiner, 1997).

Çocukluğun ikinci 7 yılı – Duygu Bilinci

Yaşamının ilk 7 yılında hareket bilinci ile yaşayan çocuk bir sonraki dönemde, duygularıyla yaşamaya başlamaktadır. Bu, öğrenmenin taklit ederek, yaparak, sürekli hareket ederek ve hayata tam olarak katılarak gerçekleştiğı dönemden önemli farklılıklara sahiptir (Wilkinson,1996). Bu dönemde çocuk duyguları ile yaşamı keşfetmekte ve öğrenmektedir. Bu yıllarda çocuk çoğunlukla duygularla ve duyguların içinde yaşadığı için, "hayalci" bilincine sahip olduğunu gözlemlenebilir (Steiner, 1997).

7-14 yaşları arasında çocuk, en çok çevresindeki her şeyde güzellik ve sevgiyi yaşatmaya ihtiyaç duymaktadır. Böylece yaşamda her zaman bu nitelikleri aramayı öğrenmektedir. Yetişkinler bu dönemde çocuklara niteliksel deneyimler sağlayabilirlerse, yetişkinlikte olumlu ve yapıcı bir yaşam için gerekli olan alışkanlıkları geliştirme şansına sahip olacaklardır. Bu nedenle, çocuğun hayatına hitap eden ritim, şarkı, hikâye, şiir, dans, tiyatro, resim, çizim ve kil modelleme gibi etkinlikler ile okul zamanı zenginleştirilmelidir (Carlgren, 2008). Tüm bunların yanında, 7 ile 14 yaş arasındaki çocuğun güzellik deneyimi yaşaması gerekmektedir. Bu deneyim çocuğun kendisi ve dünya ile sağlıklı bir bağ kurması için oldukça önemlidir (Steiner, 1995).

Duygu bilinci aşamasında, çocuğun ilgisi ailesinden, okul ve arkadaş çevresine doğru değişir. Sorumluluk duygusu gelişmeye başlayan çocuk, çevresindeki otorite kaynağının farkına varmaya başlar (Dancy, 2016). Dokuz-on yaşına doğru çocuk dış dünya ile olan bağlantısında yeni bir oluşum süreci içine girer. Çocuk çevresinden bu oluşum ve değişim sürecinde uzaklaştığı için kendini yalnızlık duygusu içinde bulur (Kotaman, 2009). Dokuz yaşından sonran çocuğun otorite anlayışı değişmeye başlar ve öğretmeniyle olan ilişkisinde bu değişim kolayca gözlenir. Öğretmenlerin bu değişimin farkında olarak öğrencileriyle olan ilişkilerini yeniden yapılandırması gerekmektedir. On iki yaşına gelinmesiyle birlikte algısal bilinçlilik döneminden bilinç farkındalığına doğru değişim başlar ve entelektüel düşüncenin bütün özellikleri çocuk üzerinde görülmeye başlanır (McDermott, 2012).

Üçüncü 7 yıl – Düşünce Bilinci

Bu dönem, küçük çocuğun hareketsel istenç doğasından, 14 yaşına kadar olan duygu-doğasına ve ardından düşünce bilince geçiş aşamasıdır. Çocukluktan, gençliğe geçişin bir parçası olarak da görülen bu dönemde kendi fikirlerini oluşturmak, kendi başına düşünebilmek, ebeveynlerden, öğretmenlerden ve diğerlerinden, özgür olmayı deneyimlemek istemektedir. Sağlıklı ve dengeli bir yetişkin olarak yaşamın içinde var olabilmek için bu süreç çok önemlidir (Carlgren, 2008).

Bu dönem çocuklara yetişkin olmaları için gereken bir bağımsızlık duygusu vermektedir. Kendi ebeveynleri ve kendi ebeveyninin dünyasını temsil edenleri, kendi kimlikleriyle ve kendi dünyalarıyla kendileri olarak bulmaları, gençlerin “cesaret ve özgüven” gelişimleri için temel oluşturmaktadır (Edmunds, 2012)

Bağımsız düşüncelerin gelişmesiyle birlikte bilincin düşünsel anlamda geliştiği görülmektedir. Bilincin gelişmesiyle birlikte yetişkinlerin mükemmel olmaktan çok uzak ve çok eleştirel oldukları fark edilir; dünyada iyi olmayan ve yolunda gitmeyen gerçekler ortaya çıkarılır. Gençlerin yetişkinliğe girmekte olduğunu gösteren eleştirel bir yaşam bilinci doğmaktadır (Mitchell, 2016)

Rudolf Steiner kişinin 21 yaşına ulaşmasıyla birlikte, fiziksel, duygusal ve düşünsel gelişim aşamalarını önemli ölçüde tamamladığını ve benlik gelişiminde önemli bir yere ulaştığını belirtmiştir (Petrasch, 2003). Bu noktadan sonra kişi kendi başına benlik-ego-egitimini tamamlamalıdır. 7 yıllık evreler sonrası sırasıyla ortaya çıkan üç temel

unsur fiziksel irade, hissetme ve düşünme artık benlik tarafından yönlendirilmektedir. Gelişimin bu aşamasında birey benlik bilincini, kontrol etmeyi ve insanlık için kullanabilmeyi öğrenmelidir (McDermott, 2009).

Waldorf Eğitiminde çocuk gelişimi Steiner'in ortaya koyduğu bu gelişim süreci düşüncesinin kabul edilmesi ve başlangıçta üzerinde durulan temel ilkeler göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Çocukluğun her evresinin, diğer aşamalardan farklı olan özel gelişimleri bulunmaktadır (Edmunds, 2012).

Steiner'e göre, her evre, çocuğun kendi özel yönünü geliştirmek için doğru zamandır: erken çocukluktaki arzu, orta çocukluktaki duygu ve ergenlikteki düşünce. Eğer çocuk bu aşamalardan birinin gelişiminde sorun yaşadıysa, daha sonraki bir aşamada kaybettiklerini kolayca yakalayamayacaktır (Steiner, 1997). Her bir evrenin daha sonraki yaşam için gerekli olan belirli nitelikleri geliştirmek için en iyi zaman olduğu düşünülmelidir. Bu nedenle her evre bir sonraki aşamaya temel hazırlar ve eğer doğru zamanda bir şey gelişmemişse, daha sonraki aşamalarda sorunlara neden olur ve yetişkin yaşamında önemli eksiklikler ile problemlere yol açmaktadır (McDermott, 2009).

Çocukluğun her evresinde çocuk yaşamı öğrendiği ve deneyimlediği farklı bir bilince sahip olduğu için, her aşamada çocuğu eğitmek için çok farklı bir yaklaşıma ihtiyaç bulunmaktadır. Waldorf eğitiminde 7 yıllık evrelerden oluşan bilinç gelişimi eğitimde temel eğitsel yaklaşımlarında temelini oluşturur (Cargren, 2008). Çocuğun gelişimine bağlı olarak, her aşama için zengin içerikli bir müfredat bulunmaktadır. Waldorf Eğitimi temelleri itibariyle bu gelişim evrelerine göre kendi müfredatını ve pedagojik anlayışını şekillendirmiştir. Okulların fiziksel yapısı ve eğitim ortamında bulunması gereken estetik öğeler, dersin işlenme şekli, öğretmenin yetiştirilmesi, müfredatın oluşturulmasında öğretmenin yeri ve önemi, eğitim esnasında uygulanacak yöntemlerin neler olduğu, bu ilkeler ve düşünceler doğrultusunda belirlenmiştir (Edmunds, 2012).

Steiner-Waldorf yaklaşımı sorumluluk sahibi, özgüveni yüksek, kendisine ve çevresine karşı sorumluluk duygusu gelişmiş, yaşam içinde ne yapmak istediğini bilen, ekolojik değerlere sahip çıkan bireyleri yetiştirebilmek amacıyla bütünsel ve uygulama temeli bir pedagojik yaklaşımı benimsemiştir (Childs, 2005). Tüm bunların yanında eğitim sürecinde hayal gücü ve yaratıcılığa ağırlık vererek çocukların gerçekle aralarına mesafe koymalarına sebep olabileceği gibi nedenler ile de eleştirilmektedir (Kotoman,

2009).

2.6.4. Okul Öncesi Dönemde Waldorf Eğitimi

Waldorf Eğitiminde okul öncesi dönem çocuk gelişiminde üzerinde en çok durulan ve önem verilen konuların başında gelmektedir (Mitchell,2016). Steiner, bu dönemin özellikle çocuğun kendi içindeki potansiyelini otaya çıkarmadaki önemine birçok kere vurgu yapmıştır (McDermott, 2009).

Steiner, çocukların bu dönemde çevrelerini ve yaşadıkları ortamı her şeyi ile kopyalayan duyu organları gibi algıladıklarını belirtmiştir (Aeppli,2013). Bu nedenle çocuklara sunulan eğitim ortamı, yetişkin davranışları ve eğitim yöntemlerinin titizlikle ele alınması gereklidir (Carlgren, 2008).

Edmunds (2012), Waldorf anaokullarının, çocuk için evin bir uzantısı gibi olduğunu bu yüzden anaokullarının çocuğun hayal dünyasını zenginleştirebilecek, duysal gelişimine zemin hazırlayabilecek, doğal materyallerin kullanıldığı bir yer olabilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Waldorf okul öncesi programlar 3 yaşında başlayan oyun grupları ile 4 yaşında başlayan anaokulu faaliyetlerini kapsamaktadır. Waldorf Eğitiminde, anaokulu bir eğitim kurumu olarak değil, çocuklara zengin olanaklar sağlayan bir oyun alanı, yaratıcılığın ve hayal gücünün geliştirilebileceği bir yaşam alanı olarak görülür (Peck, 2003).

Okul öncesi dönemde çocuklar yetişkin dünyasını taklit ederek öğrenmektedirler (Peck, 2003; Howard, 2007). Bunun farkında olan Waldorf anaokulu öğretmenleri çocukların gelişimlerine uygun akademik çalışma içermeyen uygulamalar sunmaktadırlar (Zepeda, 2018).

Howard (2007) Waldorf okul öncesi dönemde öne çıkarılan temel unsurları şöyle sıralamıştır.

- Sevgi dolu yaklaşım ve ilgi
- Duyu organlarını besleyen doğal bir ortam
- Yaratıcılığı destekleyen aktiviteler
- Yetişkinler tarafından sergilenen sağlıklı ve dengeli yaklaşımlar
- Hayal gücünü destekleyen serbest oyun

- Mutluluk ve neşe dolu bir ortam
- Yapısal güçlerin desteklenmesi
- Rutin ve ritimlerin oluşturulması
- Merak ve heves uyandıracak aktiviteler.

Waldorf okul öncesi eğitiminde yaratıcı, güvenli, fırsat sağlayan ve uyumlu bir ortamda sosyal, duygusal ve fiziksel olarak gelişmek için çokça zaman ve fırsat bulursa, çocukların matematik, okuma yazma gibi akademik becerilerini daha dengeli bir biçimde öğreneceği görüşü savunulmaktadır (Petrash, 2003). Steiner, uygulamalı faaliyet ve oyun konusunda zengin olan ve zengin bir sözel gelenek ile dil ve iletişimin etkinleştirildiği bir ortam vasıtasıyla, okuma yazma ve matematikteki temel becerilerin altyapısının hazırlandığını bu nedenle akademik eğitime ihtiyaç olmadığını belirtmiştir (McDermott, 2009).

Anaokulunda, çocuk tarafından yönlendirilen zaman ve öğretmen tarafından yönlendirilen aktivite ile değiştiren öngörülebilir bir modeli takip edilmektedir (Carlgren, 2008). Müfredat günlük, haftalık ve yıllık olarak hem içeride hem de dışarıda yapılabilecek aktivite ve uygulamalara yer vermektedir (Zepeda, 2018). Sabah çocukların aktivitelerini seçmede özgür oldukları serbest oyun zamanı ile başlamaktadır. Bu zaman diliminde çocuklar öğretmenlerini taklit ederek, ya da hayal güçlerini zenginleştiren oyunlar oynayarak güne hazırlanmaktadır (Peck, 2003).

Çocuğun içsel gelişimi açısından serbest oyun birçok pedagojik unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Serbest oyun boyamayı, kil çamuru ile modelleme yapmayı, yemek yapmayı, örgü örmeyi, inşa etmeyi, koşmayı, zıplamayı, şarkı söylemeyi içermektedir. Bu yönleriyle oyun çocuğun hayal gücü ve yaratıcılığın gelişmesinde kritik öneme sahiptir. Ancak oyun çocuğun duyuşsal gelişiminin de temelini oluşturmaktadır (Edmunds, 2012).

Serbest oyunun ardından çember zamanı adı verilen ve herkesin hazır bulunduğu ortamda sabah şiiri okunmakta ve bu her gün tekrar edilmektedir. Çember zamanı şiirin yanı sıra hareket, şarkı ve parmak oyunlarını da kapsamaktadır. Söylenen şiir ya da şarkılar ile çocukların dile ve ritme hâkim olmaları; dikkat ve koordinasyon yetenekleri ile sosyal becerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Childs, 2005).

Sabah etkinlikleri kapsamında çocuklar hep birlikte kahvaltı eder ve bu süre zarfında öğretmen çocukları detaylıca gözlemleyerek gelişimlerini yakından takip etmeye çalışır (Rawson, 2013). Kahvaltı sonrası ellerin yıkanması ve masaların hep birlikte toplanmasının ardından bir araya gelinir ve öğretmen tarafından masal ya da öykü okunur. Waldorf okul öncesi eğitiminde masal ve öykü anlatımı önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların hayal gücünü desteklemek ve kendi içsel gelişimlerini sağlamak amacıyla bol bol masal ve öykü çocuklar ile paylaşılır. Masal ve öykü öğretmen tarafından okunmaz bunun yerine öğretmen tarafından doğaçlama olarak çocuklar ile paylaşılır ve mutlaka yünden ya da ahşaptan yapılmış oyuncaklar ile desteklenir. Çocuğun duygusal, sosyal ve dil gelişimi için masal ve öyküler vazgeçilmezdir (Peck, 2003).

Çocukların yaratıcılıklarının doğal bir yol ile geliştirilmesi çok önemlidir. Bu dönemde çocuklara hazır nesnelere sunulmamalı ve hep birlikte yapılacak etkinliklerle ortaya yeni oyun malzemeleri çıkarılabilmelidir (Edmunds, 2012). Waldorf anaokullarında doğada fazlasıyla bulunan malzemeler; küçük taş, ağaç parçaları, yapraklar, çamur gibi farklı malzemeler çocuklar için vazgeçilmezdir. Bunun yanı sıra, kumaş parçaları, doğal boyalar ve kil gibi malzemelerde fazlasıyla eğitimin bir parçası olarak yer almaktadır (Rawson, 2013).

Waldorf okul öncesi eğitiminde öne çıkan temel unsurlardan birisi ritim ve rutinlerin dengeli bir şekilde çocuk gelişimini destekleyici bir şekilde kullanılmasıdır (Wilkinson,1996). Howard (2007), güçlü rutin duygusunun, çocuğun neyin beklediğini bilmesine imkân verdiği ve güven duygusunu desteklediğini belirtmektedir. Okulda oluşturulan ritmin temelini bütünsel bir bakış açısıyla ortaya konulan pedagojik uygulamalar oluşturmaktadır. Serbest oyun, şarkılar, boyama çalışmaları, bahçede serbest oyun, masal dinleme, hep birlikte ekmek, reçel ve turşu yapımı, festivalleri kutlama, çiçek yetiştirme, doğada yürüyüş yapma gibi etkinlikler belli bir rutine göre düzenlenerek çocuğun kendini ve yaşamı tanıması için önemli bir fırsat oluşturmaktadır (Peck, 2003; Carlgren, 2008).

Ritim ve rutin dışında Waldorf okul öncesinde öne çıkarılan bir diğer konuda fiziksel mekânın doğal yapısına verilen önemdir (Childs, 2005; Edmunds, 2012). Anaokulu ortamındaki her şeyin, küçük bir çocuğun tüm duyguları üzerindeki etkisi dikkatle hesaba katılır. Keskin veya sivri köşeler, güçlü renkler yoktur, balmumu pastel boyalar ve kuzu postu gibi ekipmanlarda olduğu gibi tüm mobilyalar ve oyuncaklar doğal

malzemelerden üretilmiştir. Her kreş muhafazalı ve güvenli bir açık hava alanına sahiptir ve bu tür alanların sınırlı olduğu yerlerde, çocuklar doğayı yaşayabilecekleri bir yere götürülürler. Tüm günü ormanlarda veya açık havada geçiren pek çok kreş vardır. Mevsimlik ve kültürel festivaller kutlanır ve anne-babalar bu kutlamalara kreşteki diğer etkinliklere sık sık davet edilmektedir (Rawson, 2013; Edmunds, 2012).

Çocukların doğa ile bağlarını kuvvetlendirmeleri, mevsimler geçişleri içselleştirmeleri açısından waldorf anaokullarında mevsim köşeleri önemli bir yer tutmaktadır. (Peck, 2003; Carlgren, 2008). Öğretmen ve çocuklar tarafından birlikte hazırlanan mevsim köşesi çocukların sadece doğal yaşamla olan ilişkisini güçlendirmekle kalmaz aynı zamanda manevi bir özellik taşımaktadır. Mevsim köşesine yapraklar, çiçekler, meyve ve sebzeler ile öykü ve masallardaki hayal kahramanlarının yün ve keçeden yapılmış örnekleri konulmaktadır. Hayal gücünün canlı tutulup doğaya ve diğer canlılara karşı saygıyı öğretebilmek açısından mevsim köşesi çok önemlidir (Masters ,2005; Rawson, 2013).

Waldorf Yaklaşımında uygulanan etkinlikler, yaparak öğrenmeye ve deneyime bağlı olarak gerçekleşmektedir. Waldorf okul öncesi eğitiminde gerçekleştirilen tüm etkinlik ve faaliyetler çocuğun fiziksel, ruhsal, sosyal açıdan sağlıklı gelişimine destek olmak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Peck, 2003). Hep birlikte şarkı söylemek, resim yapmak, reçel hazırlamak, çiçek sulamak, doğa yürüyüşü yapmak gibi etkinlikler çocuğun kendisi ve çevresi ile sağlıklı bir etkileşim içine girmesi ve dünyası anlaması için bir fırsat olarak değerlendirilmektedir (Peck, 2003). Friendler ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmayla waldorf eğitiminin temelini oluşturan prensiplerin çocuk gelişimini farklı birçok açıdan desteklediğini ortaya koymuşlar ve devlet okullarında da bu yaklaşımın rahatlıkla uygulanabileceğini savunmuşlardır.

2.6.5. İlkokulda Waldorf Eğitimi

Bu dönemde çocuk bedensel farkındalıktan duygusal ve ritmik farkındalığa geçiş yapmaktadır. Çocuk ikinci diş dönemine ulaştınca kendi bütünselliği, bebeklik veya yeni yürümeye başladığı dönemden farklıdır ve okula gitmeye ve öğrenme işlevini yerine getirmeye hazırdır yani öğrenmeye başladığının farkındadır. (Carlgren, 2008). Bu dönemde eğitimin amacı çocuğun duygularını ve hislerini anlayıp çevresi ile olan etkileşimi anlamlı kılmasını sağlamaktır (Edmunds, 2012). Bu açıdan değerlendirildiğinde 7 ile 14 yaşları arasındaki eğitimde konular sanatsal, yaratıcılığı

zenginleştirici ve bütünsel bir açıdan ele alınmaktadır (Zepeda, 2018).

Eğer bu dönemde dersler soyut ve akademik temelli işlenirse bu çocuğun bilişsel kapasitesini attırtmayacak aksine çocuğun yaratıcı güçlerinin gelişimini engelleyecektir (Dancy, 2016). Bu yaklaşımla waldorf eğitimi ilkököl dönemine yaklaşmakta ilkökulda, müfredat öğrencilerin öğrenmeye hazır oluşuna, yaratıcılıklarına ve hayallerine uygun olarak yapılandırılmaktadır (Rawson, 2013). Müfredatın zengin ve bütünsel içerikli yapısı beraberinde çocukların kapsamlı biçimde pedagojik süreçlere göre gelişmesini, takip eden aşamada ise çocukların soyut ve kavramsal düşünceyi daha doğal ve derinlemesine algılamalarına zemin hazırlamaktadır (Carlgrén, 2008).

Konular resimsel ve görsel bir yöntemle ritim, rutin ve tekrarı öne çıkaran bir pedagojik yöntemle sunulmaktadır. Gün temel ders olan blok dersle başlar ve bu ana ders 2-3 saat sürmekte, 3-4 hafta süresince devam etmektedir (McDermott, 2009). Dersler yaratıcı bir şekilde öğretmen tarafından sunulurken tüm öğrenciler de kendi ana ders defteri hazırlayıp bunu renklerle donatmaktadırlar (Wilkinson, 1996). Sabah bölümünde sonra öğleden sonra ise öğrencilere hareket ve oyun içeren çalışmalar, jimnastik ve grup çalışmaları, el sanatları, bahçe bakımı gibi hareket faaliyetleri öğretilmektedir (Rawson, 2013).

Waldorf ilkököl eğitiminde, öğrenciler okuma ve yazmaya kademeli olarak, soyut yaklaşım kullanılmadan hazırlanmaktadırlar. Yazma dersi resimler, ritimler ve hikayeler kullanılarak verilir, uygulaması şekil çizimleri ve hareket ile yapılmaktadır. Okuma, çocukların kendi yazdıkları ve alışık oldukları şarkılar ve şiirler ile başlamaktadır (Masters, 2005). Dinleme ve konuşma becerilerinin pratiği de doğa hikayeleri ve dünyadan masallar ile yapılmakta; sayı çalışması yine resimler, ritimler ve hikayelerle başlamakta ve dört işlem tanıtılmaktadır. Çarpım tablosunun öğrenilmesi için bir başlangıç yapılır. Tüm bu işlemler ezbere başvurmadan uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilir (Rawson, 2013). Halk hikayeleri, masallar, fabllar ve okunmaktadır. Matematiksel işlemler ve sayılar, basit toplama, çıkarma, çarpma ve bölme işlemleri hareketli ve sanatsal yöntemler kullanılarak öğretilmektedir. Bilimsel derslere giriş için doğa hikâyeleri ile başlangıç yapılmakta, pratik beceri gerektiren ev inşa etme ve bahçeyle ilgilenme gibi çalışmalar ile devam edilmektedir (Edmunds, 2012).

4'üncü ve 6'ncı sınıflarda dilbilgisi, okuma-yazmada derinleşme, şiir ve drama üzerine yoğunlaşmaktadır. Matematik derslerinde dört işlem yeniden ele alınır ve

kesirler, geometri ve yüzdeler uygulamalı bir şekilde öğretilir. Masallar ve eski medeniyetlere ait hikayeler ile tarih dersine giriş yapılır. Bu dönemde zooloji, botanik, temel seviye fizik ve coğrafya da bütünsel bir yaklaşımlar öğretilmektedir (Schwartz, 1997).

7'nci ve 8'inci sınıflarda dil kullanımı üzerinde yetkinlik arttırıcı pedagojik çalışmalara ağırlık verilir. Drama, yaratıcı yazarlık ve edebi okumalar müfredatın önemli öğelerdir. Rönesans ve ülke tarihleri bu dönemde öğretilirken matematik ve bilim alanındaysa fizyoloji, fizik, temel kimya ve jeoloji öğretilmektedir.

Waldorf Eğitiminde ilkokul döneminde resmi not verilmemektedir ve öğretmen değerlendirmeleriyle bu durum ele alınmaktadır. Öğretmen, öğrencileri detaylı bir şekilde tanıma fırsatı yakaladığı için onların çalışmalarını değerlendirir ve yılsonunda her öğrenciyle ilgili detaylı bir rapor hazırlamaktadır (Edmunds, 2012; Rawson,2013). Bir öğretmenin öğrencilerin gelişimlerini farklı alanlarda takip edebilmesi ve değerlendirebilmesi için her bir öğrenciyi yakından tanınması ve onlarla “yaşamaları” çok önemlidir (Edmunds, 1987).

2.6.6. Waldorf Yaklaşımında Duyusal Gelişim

Steiner'in duyu organları üzerine yaptığı çalışmalar Waldorf eğitiminin şekillenmesinde büyük önem taşımıştır (Edmunds, 2012). Rudolf Steiner, 1909 yılında verdiği bir seminerde duyu organlarının sayısını 10 olarak açıklamıştır (McDermott, 2009). O dönemde bilim adamları 5 duyu organı üzerinde odaklanırken Steiner, zamanının ötesine geçmiş ve bilinen duyuların ötesinde beden farkındalığı (proprioseptif), yaşam(introseptif), sıcaklık, konuşma ve düşünce duyularının da olduğunu belirtmiştir (Aeppli, 2013). Steiner, 1916 yılında duyular üzerindeki çalışmaları sonucu insanın 2 farklı duyu organının daha olduğunu ifade etmiştir. Denge ve benlik duyularının da eklenmesiyle Steiner, insanın toplam 12 duyusunun olduğunu söylemiştir (König, 2006; Dancy, 2016).

Steiner, 12 duyu organını temel duyu organları, his duyuları ve düşünce duyuları adı altında 3 gruba ayırmıştır. Steiner, bu sınıflamayı yaparken çocuk gelişiminin evrelerini göz önüne almış ve waldorf eğitiminde duyusal gelişimin öğretmenlerin dikkat etmesi gereken temel konulardan birisi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: 12 Duyu Organının gruplandırılması (Soesman, 2001)

Temel duyu organları	His Duyuları	Düşünce duyuları
Dokunma	Koku alma	İşitme
Yaşam	Tat alma	Konuşma
Beden Farkındalığı	Görme	Düşünme
Denge	Sıcaklık	Benlik-ego

Temel duyuların bedensel farkındalığın, his duyularının ise çocuğun duygusal dünyasını anlamlandırmada önemli olduğunun altını çizen Steiner, düşünce duyularının ise insanın kendisini ve sosyal bir varlık olarak diğer insanları anlamasında önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir (Steiner, 1995). Erken çocukluk döneminde çocuğun bir duyu organı olarak yaşadığını ifade eden Steiner, duysal uyarıların çocukları yetişkinlerden farklı bir şekilde etkilediğini; bu nedenle de eğitim sistemlerinin bunu göz önünde bulundurarak müfredatlarını ve fiziki ortamlarını oluşturmaları gerektiğini savunmuştur. (Steiner, 1997).

4 temel duyu organı arasında yer alan, dokunma duyusu bize kendi bedenimizin sınırlarını, yaşam duyusu bedensel sağlığımızın durumunu, denge ise 3 boyutlu ortamda dengemizi sağlamaya yardım etmektedir. Beden farkındalığı ise organlarımızı ve uzuvlarımızı 3 boyutlu ortamda konumlandırmamıza ve koordineli bir şekilde uzuvlarımızı kullanmamıza olanak sağlamaktadır (Soesman, 2001).

Aeppli (2013), 4 temel duyu organının çocukların fiziksel, akademik, sosyal ve duygusal gelişimleri için temel oluşturduğunu belirtmiştir. Kennerk ise (2017) temel duyu organları çocukların 3 temel kapasitesini geliştirmelerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

Bunlar.

1-Mekansal-uzamsal oryantasyon ve farkındalık

2-Beden coğrafyası ve bedensel farkındalık

3-Baskınlık ve denge

Bu üç kapasite olmadan çocukların akademik, sosyal ve duygusal açıdan

gelişmesinin mümkün olmadığını altını çizen Kennerk (2017), Waldorf Eğitiminde 4 temel duyu organının gelişimi için birçok fiziksel ve pedagojik uygulamanın var olduğunu söylemiştir.

Waldorf eğitiminde özellikle 0-7 yaş dönemini kapsayan fiziksel bilinçlilik döneminde çocuk, duyarlarını aktif kullanarak düşüncelerini aktif olarak yapılandırmaktadır (Dancy, 2016; Edmunds, 2012). Bu dönemde duyu organlarının sağlıklı ve dengeli gelişmesi için okulun fiziki ortamının, sınıf içinde kullanılan materyallerin, farklı duyu organlarına hitap eden pedagojik çalışmaların bir arada olması gereklidir (Swain, 2016).

Peck (2003), Waldorf Anaokulunun fiziki ortamının sahip olması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır.

- Duyusal gelişim açısından olarak aşırı uyaranlara yer verilmemeli
- Oyuncaklar ve sınıf malzemeleri doğal materyallerden yapılmış olmalı
- Mobilyalar kolayca hareket ettirilebilmeli
- Materyal ve mobilyaların pozisyonu estetik ve görsel denge açısından sade olmalı
- Doğal ışık sınıflarda kullanılmalı
- Sınıflarda kullanılan renkler mevsimler ile paralellik taşınmalı
- Mevsim köşeleri oluşturulmalı
- Geniş bir bahçe ve etkinlik alanının olması
- Mevsimsel çiçekler sınıflarda olmalı
- Bahçede geniş bir kum havuzunun olması
- Bahçede yürüyüş parkurunun olması
- Bahçede salıncağın olması
- Bahçede bitki yetiştirme alanlarının olması

Waldorf eğitiminde, fiziki ortam ve kullanılan eğitim materyalleri çocukların duyu gelişimleri üzerine önemli faydalar sağlamaktadır (Lackie-Callingham, 2016).

Fiziki ortamın etkin kullanımı, materyallerin çocuk gelişimine uygun sunumu noktasında ise öğretmene önemli görevler düşmektedir (Masters, 2005). Waldorf anaokulu öğretmeninin en önemli görevlerinden birisi çocukların duyuusal sistemlerinin sağlıklı bir şekilde entegre olması için altyapı hazırlamaktır. (Lackie-Callingham, 2016; Carlgren, 2008). Anaokulu öğretmeninin çocuğun duyuusal gelişime ilişkin gerekli bilgi ve uygulama deneyimine sahip olması beklenmektedir (Peck, 2003).

Waldorf Anaokulu öğretmenlerinden sınıf etkinliklerinin çocuğun 4 temel duyusu üzerindeki etkisi üzerine sürekli gözlem yaparak yeni bilgiler edinmesi istenmektedir (Swain, 2016). Bu noktada öğretmenin kendi hareketsel devinimlerine dikkat etmesi, ritmik ve esnek hareketlerde bulunması önemlidir (Masters, 2005). Serbest oyun, ağaca tırmanma, el arabası itme, kum havuzunda oynama, çıplak ayakla yürüme, ip atlama gibi etkinlikler bu dönemde öğretmenin sıklıkla başvurması gereken etkinlikler arasındadır (Aeppli, 2013).

Aeppli (2013), Waldorf anaokulu öğretmenlerinin 4 temel duyu organının korunması ve geliştirilmesi noktasındaki görevlerini şöyle sıralamıştır.

- 1- 4 temel duyu organının gelişim sürecine ilişkin kendini geliştirmek,
- 2- Bahçe ve doğal ortamlarda çocukların serbest etkinlik yapabilmelerini sağlamak,
- 3-Yün, tahta, taş, çakıl, kozalak gibi doğal materyalleri etkinlik içinde kullanabilmek,
- 4-Hareket içerek etkinliklerde ritim ve koordinasyona önem vermek,
- 5-Çocukların yaşam fonksiyonlarını (uyku, beslenme, bağışıklık) desteklemek.

Bu temel görevler ışığında öğretmenin etkinliklerini gerçekleştirirken çocukların duyuularını kullanarak doğa ve yaşadıkları ortam arasındaki bağlantıyı ilerletmesi de amaçlanmaktadır (Peck, 2003). Bu noktada okul ve sınıf içinde kullanılan materyallerin niteliği de duyu organlarının gelişimi açısından üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir (Kennerk, 2017). Waldorf materyallerin çoğu yumuşak ve el yapımıdır. Öğretmen tarafından keçeden ve yünden hayvan motifleri, cüce ve elf figürleri yapılmaktadır (Carlgren, 2008). Bu materyaller hem çocukların hayal güçlerini zenginleştirmek hem de duyu organlarını geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır.

Sınıflarda kullanılan materyaller ipek ve pamuklu kumaşlar, ip yapılacak yün, taşlar, denge tahtaları ve ahşap mobilyalardır (Swain, 2016). Waldorf anaokullarında doğal materyaller tercih edilirken sınıf ortamında teknolojik araçların kullanılmasından kaçınılır. Çocuğun nasıl üretildiğini bilmediği ya da üretim sürecini görmediği bir materyal ile oynamasının, çocuğun oyun materyaline yabancılaşmamasını aynı zamanda kendine de yabancılaşmamasını beraberinde getireceği görüşü savunulmaktadır (Soesman, 2001). Steiner, çocuklara sunulan eğitici materyallerin çocuğun kendisine ve çevresine ve hatta öğretmenlerine yabancılaşmaması sonucunu doğuracağını ifade etmiştir. (McDermott, 2009). Bu nedenlerden dolayı, Waldorf anaokullarında plastik oyuncaklar, zekâ oyunları, yap-boz gibi eğitim materyallerinin kullanımı tercih edilmez.

Tüm bu etkinliklerin yanında çocukların günlük, haftalık ve aylık rutinlerinin olması da erken çocuklukta sağlıklı gelişimi için çok önemlidir (Carlgren, 2008). Özellikle yaşam duyusunun sağlıklı gelişebilmesi için Waldorf Anaokullarında günlük, haftalık ve aylık rutinlerin oluşturulmasına ve uygulanması pedagojik yaklaşımın öne çıkardığı yaklaşımlardan birisidir (Edmunds, 2012).

Waldorf okul öncesi dönemde ve aslında waldorf eğitimine genelinde çocuklar zamanlarının büyük çoğunluğunu dışarıda geçirmektedirler (Edmunds, 2012). Doğa içinde yapılan etkinlikler ile dokunma, yaşam, denge ve beden farkındalığı organlarının gelişimi için önemli kazanımlar sağlanmaktadır (Aeppli, 2013; Carlgren, 2008). Doğa ile kurulan bağ sınıflarda bulunan mevsim köşeleri ile de desteklenmektedir. Bu köşe sayesinde çocuklar doğa yürüyüşlerinde edindikleri deneyimleri içselleştirme şansı kazanmaktadırlar. Doğa masası da adı verilen mevsim köşesi üzerinde mevsimler nesnelere, figürler ve çiçekler bulunmaktadır. (Petrash, 2003; Masters, 2005).

Doğal materyaller ile etkinlik gerçekleştirme, şarkılar, tekerlemeler, serbest oyun ve sanatsal uygulamalar 3 boyutlu alan farkındalığının kazanılması, beden hareketlerine ilişkin içsel farkındalığın artırılması ve fiziksel dengenin sağlanması ile çevresel algılamının zenginleştirilmesi noktasında ciddi kazanımlar sunmaktadır (Aeppli, 2013). Anaokulu döneminde çocuk içinde bulunduğu dünyayı anlamaya, kendi bedenini de keşfetmeye çalışmaktadır. Waldorf eğitimi bu dönemde pedagojik uygulamaları ile çocuğun duyuşal gelişimini en sağlıklı bir şekilde desteklemektedir (Edmunds, 2012).

Waldorf anaokulu döneminde 4 temel duyu organı yanında orta seviye duyuları olarak da adlandırılan his duyularının gelişimine önem verilir (Masters, 2005). Bu duyu organları his ve duyu dünyamız ile ilişkilendirilebilir. Bu duyu organları çevremize ilişkin içsel bağ kurma ve anlamlandırma sürecinin temelini atmaktadırlar (Aeppli, 2013). Çocuğun anaokulu süresince dokunarak, koklayarak, tadarak ve uygulama temelli eğitim alması temel duyu organları duygusal gelişimine de önemli katkılar sunmaktadır (Carlgren, 2008). Bu dönemde tüm etkinliklerin yaratıcılık, hayal gücü ve sanatsal bir şekilde sunulur ve çocuğun hislerinin doğal bir şekilde gelişmesi hedeflenir (Peck, 2003).

Waldorf Okul öncesi yaklaşımı, duysal gelişimin insanın kendisi olabilmesi yolunda önemli bir mihenk taşı olduğu yaklaşımını desteklemektedir. Düşünsel becerilerini gelişmesi ancak temel seviye duyu organlarının tam anlamıyla gelişmesiyle mümkün olabilecektir. Bu nedenle okul öncesi eğitimde duysal gelişim unsurları fiziksel ortamın hazırlanışından, sınıf materyallerinin belirlenmesine ve en önemlisi de öğretmenin bu konudaki yetkinliğine bağlı olacaktır (Edmunds, 2012).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve temel nitel araştırma tekniklerine bağlı kalınmıştır. Nitel araştırma incelenen olay ve olgu hakkında derinlemesine bilgi sağlaması nedeniyle seçilmiştir (Aslan, 2019). Nitel araştırmada, deneysel anlamda temellendirilmiş kuramları daha derinlemesine inceleyerek güçlendirmek amaçlanmaktadır (Seggie ve Bayyurt, 2017). Nitel araştırma yöntemleri, araştırmanın gerçekliği doğal ortamı anlamaya, tanımaya ve sonuçlara olan etkilerini açıklamaya duyarlı olduğundan pedagojik yaklaşımları çok boyutlu olarak ortaya koyma imkânı tanır. Bu yönleri ile de eğitimsel çalışmalara zenginlik katmaktadır (Merriam, 1998).

Bu araştırmada bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları, niçin ve nasıl sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olguyu veya olayı derinlemesine araştırmasına fırsat vermektedir (Paker, 2017). Bütüncül tek durum deseni, tek bir analiz biriminin olduğu (bir okul, bir kurum ya da bir program) , kendine özgü olguları ve durumların çalışıldığı, çok detaylı yapılandırılmış bir teorinin araştırılmasında kullanılmaktadır. Bunun dışında bütüncül tek durum deseni, daha önce çalışılmamış, ya da daha önce üzerinde yeterince çalışılmamış bir konunun araştırılması ve ileride yapılacak araştırmalara temel oluşturması açısından değerlidir(Özdemir, 2019).

3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, olgu hakkında detaylı bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların araştırılmasına fırsat vermektedir (Sığırı, 2019). Bu kapsamda olgu ve olayların ortaya çıkarılmasında ve açıklanmasına fayda sağlama amacı taşıyan amaçlı örneklemede araştırma problemine dayalı olarak çalışma grubunun belirlenmesi gereklidir (Seggie ve Bayyurt, 2017). Araştırmanın çalışma grubu olarak Waldorf Eğitiminden esinlenen ve bu kapsamda okul öncesi eğitimi veren Nisan Anaokulu öğretmenleri belirlenmiştir. Amaçlı çalışma grubuna seçim kriteri olarak konuya ilişkin eğitim almaları ve araştırmaya gönüllü katılmak istemeleri belirleyici olmuştur. Bu aşamada okulun yöneticileriyle ön görüşmeler gerçekleştirilmiş ve anaokulu olarak Waldorf anlayışını benimseyen bir

yapıyla eğitim verdikleri, okul öğretmenlerinin de IASWECE (International Association for Steiner/ Waldorf Early Childhood Education) kapsamında sertifika programını katıldıkları belirlenmiştir. Bu nedenle yapılan bu araştırma Waldorf Eğitim yaklaşımından esinlenen Nisan İmece Anaokulunda yürütülmüştür.

Çalışmaya gönüllülük temeline bağlı olarak Nisan İmece Anaokulunda görev yapan 8 öğretmen katılmıştır. Aşağıda yer alan tabloda katılımcıların demografik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların demografik özellikleri

	Değişken	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	2	25
	Kadın	6	75
	Toplam	8	100
Yaş	20-30 arası	4	50
	30 ve üstü	4	50
	Toplam	8	100
Kurumdaki Deneyim	2 yıl	3	37,5
	2 yıl üstü	5	62,5
	Toplam	8	100
Mezuniyet	Üniversite	6	75
	Yüksek Lisans	2	25
	Toplam	8	100

Çalışmanın bu bölümünde kendisine görüşme formu gönderilen 8 katılımcının demografik özelliklerini yansıtan yaş, cinsiyet, meslekteki görev süresi bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımlarında katılımcıların büyük çoğunluğunun (%75) kadın öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir. Öğretmenlerin yaş değişkenine göre durumları incelendiğinde ise %50'sinin 20-30 yaş diğer yarısının da 30 yaş üstünde olduğu görülmektedir. Kurumdaki çalışma yılına göre değerlendirme yapıldığında ise 2 ve daha fazla kurumda görev yapan öğretmen oranının fazla olduğu (%62,5) görülmektedir. Katılımcıların mezuniyet derecelerine bakıldığında ise büyük çoğunluğunun 4 yıllık lisans mezunu (%75), sadece 2 öğretmenin (%25) Yüksek Lisans mezunu olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama yöntemi ve bu yöntemeye uygun araç kullanılmıştır. Bu veri toplama yöntemi, araştırmacı tarafından geliştirilen ve açık uçlu 6 sorudan oluşan anket formudur. Anket sayesinde katılımcıların duyuşsal işleme, duyuşsal işlemeenin çocuk gelişimine olan etkileri ve 4 temel duyu organına ilişkin görüşlerini almak amaçlanmıştır. Açık uçlu sorular, katılımcıların soruların cevaplarını kendi ifadeleri ile serbestçe anket formuna yazmalarının beklendiği sorular olup yapılandırılmamış sorular olarak da geçmektedir. (Esin, 2015). Bu süreçte araştırma soruları alanyazı bilgileri ile karşılaştırılarak araştırma konusu ile doğrudan bağlantılı olmasına özen gösterilmiştir. Pilot görüşmelerin ardından anket soruları katılımcı türüne uygun bireysel görüşme formlarına dönüştürülmüş ve bu formlar katılımcılara e-mail yolu ile gönderilmiş ve kendilerinden bu veri formunu doldurmaları istenmiştir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Geçerlilik ve güvenilirlik, araştırmaların bilimselliğini, inandırıcılığını, ölçülebilirliğini, genellenebilirliğini ve tekrarlanabilirliğini ortaya koymasından önemli kavramlardır (Sığı, 2019). Nitel araştırmaların değerlendirilmesinde güvenilirlik ve geçerlilik ilkeleri temel öneme sahiptir ve tüm araştırmaların makul düzeyde bu özelliklere sahip olması gerekmektedir (Kılınç, 2019).

Geçerlilik, araştırmanın ölçmek istediği özelliği ölçebilmesi; güvenilirlik ise bu ölçümü kararlı, tutarlı ve hatadan arınık bir şekilde yapabilme derecesidir (Aslan, 2019). Nitel araştırmalarda geçerlilik, araçların, süreçlerin ve verilerin uygunluğu anlamına gelir. Araştırma sorusunun istenen sonuç için geçerli olup olmadığı, araştırma sorusunun yanıtlanması için yöntemin seçimi, yöntem için tasarım tasarım geçerliliği, örnekleme ve veri analizinin uygunluğu, nitel araştırmanın geçerliliğini gösterir (Kılınç, 2019). Güvenilirlik ise, bir çalışmanın sonuçlarının tekrar edilebilir olup olmadığı sorusuyla ilgilidir.

Bu çalışmada tüm veri toplama ve analiz süreçleri yeterli bir biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak için aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir:

a) Çalışmanın kapsam geçerliliğini arttırmak amacıyla uzman görüşüne başvurulmuş araştırma yöntemi aracının konuyu ölçmede yeterli olduğuna karar

verilmiştir.

b) Araştırmanın yapı geçerliğini artırmak için araştırmacı veri toplama sürecinde öznel yargılarını işe katmamış, yönlendirici olmamış ve veri sağlayan kişilerin onayı alınarak e mail üzerinden anket yanıtları gerçekleştirilmiştir.

b) Araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) artırmak amacıyla açık uçlu anket soruları, ilgili alanyazı incelemesi sonucu oluşturulan çerçeve sonucu ortaya çıkmıştır. Veri analizinde bütünlük, temalar ve her bir temanın kendi aralarındaki ilişki kontrol edilerek sağlanmıştır. Anket sorularının cevaplanmasından önce öğretmenlerden istenilen bilgilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve gizliliği konusunda anlaşma imzalanması karşılıklı güvenin sağlanmasında önemli bir faktör olmuştur. Böylece anket sürecinde elde edilen verilerin gerçek durumu yansıtması amaçlanmıştır.

c) Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabiliğini) artırmak için çalışma süreci ve bu süreçte ele alınanlar detaylı bir şekilde paylaşılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

d) Araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını) artırmak için bulguların tamamı yorum katılmadan doğrudan paylaşılmıştır. Veri analiz yönteminde öğretmenlerin görüşme transkriptleri detaylı bir şekilde araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları karşılaştırılmış ve yapılan kodlamalar görüş birliği şeklinde kodlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket ile toplanmıştır. Anket, katılımcıların kendilerine yönlendirilen soruları cevaplandıkları veya kendilerine verilen ifadelere yazı ile yanıt verdikleri veri toplama araçlarıdır. (Best ve Kahn, 2017). Anket yöntemiyle katılımcıların belirli bir konudaki inançları, değerleri, düşünceleri, ilgileri vb. bilgileri öğrenebilmek mümkündür (Esin, 2015).

Bu çalışmada Waldorf eğitime ilişkin değişik kaynaklar incelenmiş ve bu eğitim anlayışının temelini oluşturan faktörlerden yola çıkılarak açık uçlu 6 anket sorusu hazırlanmıştır. Anketin hazırlık aşamasında, alanyazın ve araştırmanın amacı doğrultusunda soruların kapsamı oluşturulmuş, sorular araştırmanın alt problemlerine

uygun olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan soruların açık ve anlaşılır olması ve araştırma konusunu kapsamı bakımından uzman görüşü alındıktan sonra ankete son şekli verilmiştir. Bu yolla anket formlarında geçerlilik konusunda ortaya çıkabilecek sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Uzman değerlendirmeleri çerçevesinde anket formlarının son hali elde edilmiştir. Anket formları internet üzerinde katılımcılara gönderilmiş olup öğretmenlerden anket formlarında yer alan açık uçlu soruları yanıtlamaları ve e-mail yoluyla yazılı olarak göndermeleri istenmiştir.

3.5. Verilerin çözümlenmesi

Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Betimsel analizin temel amacı ham verilerin okuyucular tarafından anlanabilecek düzeyde aktarılmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda veriler belirli bir sıraya konmakta ve betimlemeler bu sıraya göre yorumlanıp bir sonuca ulaşılmaktadır (Aslan, 2019). Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtılabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Betimsel analiz 4 aşamadan oluşmaktadır.

1-kavramsal çerçeve oluşturma, 2- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, 3- bulguların tanımlanması, 4 – Bulguların yorumlanması

Bu bağlamda araştırmanın analiz sürecinde; araştırmanın alt problemlerinden ve öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan yola çıkarak veri analizi çerçevesi oluşturulmuştur. Temalara uygun olarak oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler düzenlenmiş, seçilmiş, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Düzenlenen verilerle ilgili, gerekli yerlerde doğrudan alıntılara yer verilmiş, bulgular açıklanmış ve anlamlandırılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenerek yorumlanmıştır.

4.1. Duyusal İşleme Kavramına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Katılımcılara araştırma çerçevesinde ilk olarak duysal işleme kavramına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde duysal işleme kavramının genelde duysal verilerin alınması, beyinde anlamlı bir şekilde yorumlanması ve işlenmesi olarak sıklıkla vurgulandığı görülmektedir.

Tablo 6: Öğretmenlerin duysal işleme kavramına ilişkin görüşleri

	f
Duysal verilerin anlamlı bir şekilde beyinde bir araya getirilmesi	7
Dış dünyadan ve beden vasıtasıyla alınan duysal verilerin beyinde işlenmesi	6
Davranışların ortaya çıkmasında duysal verilerin beyinde işlenmesi	3
İnsanın yaşadığı çevreyi duyu organlarının yardımıyla anlamlandırması ve ona uyum sağlaması	4

Araştırmaya katılan öğretmenlerin duysal işleme kavramına yönelik görüşlerinde sürecin detaylarına ilişkin de değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Örneğin bir katılımcı (Ö-7) duysal işlemenin temelinde yer alan duysal deneyimlerin önemini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

Her yeni duysal deneyim, önceki deneyimi pekiştirdiği gibi sonraki deneyimler için de bağlantılar kurar. Bu bağlantıların tutarlılığı ve güvenilirliği, duysal işlemenin temelidir.

Katılımcılar duysal verilerin beyinde organize edilmesi ve davranışların ortaya çıkışındaki önemine vurgu yapmışlardır.

(Ö-4 Kadın,34 yaş, kurumda 3 yıldır görev yapıyor)

Ahşap veya metalin nasıl ses çıkardığı, elmanın tadının nasıl olduğunu, domatesin nasıl koktuğunu, güneş doğarken gökyüzünün nasıl görüldüğünü, yağmurun veya rüzgârın nasıl hissedildiğini ancak duyularımız aracılığı ile kavrayabiliriz. Çünkü, duyularımız aracılığıyla dünyayı algular ve çevremiz hakkında duyularımız aracılığıyla bilgi ediniriz. Duyusal işleme dünyayı ve kendimizi anlamak için duyusal verilerin beyinde düzenlenmesi böylelikle aynı zamanda davranışlarımızın ortaya çıkması sürecidir diyebiliriz.

Diğer bir katılımcı (Ö-2 Kadın, 23 yaş,4 yıldır kurumda görev yapıyor) duyusal işleme sürecinin insanın çevresine uyum sağlamadaki önemini aşağıdaki şekilde cevap vermiştir.

Duyusal işleme, sinir sisteminin duylardan mesaj alma ve bunları yanıtlara dönüştürme biçimini ifade eder. Vücudumuzdaki duylar tek başına çalışmaz. Dünyanın ve ona nasıl uyum sağladığımızın tam bir resmini elde etmek için birlikte çalışırlar. Duyusal işleme nedeniyle kim olduğunuzu, nerede olduğunuzu ve etrafınızda neler olup bittiğini anlayabiliriz.

Öğretmenler tarafından duyusal işleme kavramına ilişkin verilen yanıtlar katılımcıların kavramsal anlamda yeterli bilgiye sahip olduklarını göstermiştir. Ancak bu noktada cevapların kavramın bilimsel anlamı üzerine değil duyusal gelişim sürecindeki önemi üzerinden ele alındığı görülmüştür.

4.2. Duyusal İşlemlenin Çocuk Gelişimindeki Öneme İlişkin Öğretmen Görüşleri

Katılımcılara duyusal işlemlenin çocuk gelişimine etkilerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimin sağlıklı olarak gerçekleşmesinde duyusal işlemlenin önemine dikkat çekildiği görülmüştür.

Tablo 7: Duyusal işlemlenin çocuk gelişimine etkilerine yönelik öğretmen görüşleri

	f
Fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimin temelini oluşturur	7
Çocuğun kendini ve çevresini anlamlandırmasına yardım eder	5
Erken yaşlardaki zengin duyusal deneyim ileriki yaşlardaki sağlıklı gelişimin temelini oluşturur	4
Öğrenme ve yaşamsal becerilerin gelişimine katkı sağlar	4

Duyusal işlemlenin çocuk gelişimindeki önemi üzerine katılımcıların yanıtlarında farklı gelişim alanlarına temel oluşturması, çocuğun kendini ve çevresini anlamlandırmasına yardım etmesi gibi yanıtların öne çıktığı görülmüştür

(Ö-3 Kadın, 34 yaşında,4 yıldır kurumda görev yapıyor)

Bireysel gelişimin (fiziksel, duygusal ve zihinsel) sağlıklı ilerleyebilmesi, çocuğun 'ben' diyebilmesi ve sosyal çevreye adapte olabilmesi için çocuk gelişiminde duyuşal işleme çok önemlidir.

(Ö-6 Erkek, 36 yaş, 3 yıldır kurumda görev yapıyor)

Erken çocukluk dönemi hem fiziksel hem de zihinsel gelişimin çok hızlı olduğu bir dönemdir. Çocuğun şekillendiği bir dönemdir. Erken çocukluk döneminde çocuklar duyuları yoluyla çevrelerinden öğrenmiş oldukları becerileri duyuşal işleme süreci ile planlayıp, organize edip geliştirirler. Bu sebepten dolayı erken çocukluk döneminde çevrelerinde zengin ve dengeli uyaranlar ne kadar fazla olurda o kadar çok deneyimleyip hızla geliştirirler.

(Ö-5 Kadın ,25 yaş, 1 yıldır kurumda görev yapıyor)

Bebeklik döneminden başlayarak sağlıklı ve zengin içerikli duyuşal verilerle duyuş organları aracılığıyla, merkezi sinir sisteminde işlenen bilgiler fiziksel gelişime ve davranışlara, sosyal ilişkilere, bilişsel, akademik, duygusal, algısal ve dil gelişimine etkisi büyüktür.

(Ö-7 Kadın, 33 yaş,1 yıldır kurumda görev yapıyor)

Duyusal işleme, çocuğun bedenini, duygularını tanıyabilmesi, yaşadığı çevreyi anlamlandırabilmesi ilişkileri çözüp, yeni ilişkiler ya da bağ kurabilmesi, beslenmesi, bilişsel ve motor becerilerinin gelişimi, dil gelişimi, fiziksel ve ruhsal dengesini sağlayabilmesi gibi birçok yaşamsal becerilerin kazanımında önemli bir rol oynar.

(Ö-8 45 yaş, 5 yıldır kurumda görev yapıyor)

Dünyaya gelen bireyin varoluşunu varoluş amacını anlayıp idrak edebilmesi için duyuşal işleme büyük önem arz etmektedir

Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar arasında öne çıkan bir diğer nokta ise çocukluk dönemindeki duyuşal gelişimin ileriki yaşlara ilişkin gelişime temel

oluşturmasıdır.

Erken çocukluk döneminde gerçekleşen duyuşal gelişim, çocuğun ileriki yaşam yıllarını doğrudan etkilemektedir, bu hayati önem taşıyan bir öğrenme deneyimidir. Günümüzde çocuklar her zamankinden daha çok ve daha uzun süreler hareketsiz kalıyor, daha stresli bir ortamda yaşıyor, elektronik dünyaya, hava ve gıda kirliliğine maruz kalıyorlar. Bunun sonuçları çocuklarımız ve onların yetişkinlik dönemleri için önemli zorlukları oraya çıkaracaktır.

Öğretmenlerin birçoğu Waldorf eğitiminde duyuşal gelişimin önemine vurgu yapmış ve fiziksel mekân, eğitim materyalleri ve müfredatın bu gelişimi desteklemek üzerine şekillendirildiğini ifade etmiştir.

(Ö-2) Rudolf Steiner ve Waldorf Pedagojisinin yaklaşımıyla duyu izlenimlerini gözden geçirmek, bu duyuları daha yakından tanıyabilmek ve desteklemek; çocuğun sağlıklı bağlantılar kurmasını anlayabilmek için önemlidir. Waldorf Pedagojisinde duyular çok önemli bir yer teşkil eder; hatta genel olarak içeriği ve müfredatı belirler. Waldorf Pedagojisi erken çocukluk dönemi eğitimcileri duyuları korumak ve beslemek için çok zengin seçeneklere sahiptirler.

Duyuşal işlemelemin çocuk gelişimine ilişkin soruya verilen öğretmen görüşleri incelendiğinde, Waldorf Eğitiminde duyuşal gelişimin eğitsel anlayışın temel noktalarından biri olduğu, eğitim ortamı ve eğitim materyallerinin çocuğun duyuşal gelişimini destekleyecek yapıda olması gerektiği görüşlerinin öne çıkarıldığı görülmüştür.

4.3. Dokunma Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Katılımcıları bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde kurum içerisinde doğal malzeme kullanımına vurgu yapıldığı görülmüştür.

Tablo 8: Dokunma duyusunun gelişiminin nasıl desteklendiğine yönelik öğretmen görüşleri

	f
Doğal materyal kullanımı (ahşap sıralar, organik eğitim materyali, organik gıda, doğal temizlik malzemeleri)	8
Bahçede toprak, kum, çamur ve su ile etkinlikler, ekim-dikim işleri	7
Sanatsal çalışmalar (balmumu, parmak boya, çember, suluboya, masal saatinde altın damla)	7

Tablo 8: Dokunma duyusunun gelişiminin nasıl desteklendiğine yönelik öğretmen görüşleri (devam)

Doğa etkinlikleri (çıplak ayakla toprak, çim ve suda yürüme, ağaca tırmanma)	6
Mutfak etkinlikleri (ekmek yapımı, reçel yapımı, meyve ve sebze hazırlanması)	6
El sanatları çalışmaları (ahşap işleri)	2

Okul içinde kullanılan doğal malzemeler ile gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin her bir katılımcı detaylı açıklamalarda bulunmuştur.

(Ö-4) Kurumuzdaki bütün oyuncaklar doğal materyallerden oluşmaktadır. Çocuklar bu materyallerle oyun oynarken oyuncakların doğası çocukların dokunma duyularına da hitap ediyor. (Sert, yumuşak, soğuk, sıcak, ahşap, keten, keçe vs). Kurumumuzda haftanın bir günü Islak üstüne ıslakboya günüdür. Kullanılan su, kâğıt, fırça, boya ve kâğıdın altına konulan ahşap tabanlığın hepsinin farklı ısı ve sertlikte olması ve çocuğun bunların hepsini dokunarak kullanması.

(Ö-2) Waldorf Yuvalarında ve okullarında sadece doğal materyallerden yapılmış araç gereç ve oyuncaklar kullanılır. Bu yolla hem çocuğun dokunma duyusu gelişir hem de düş gücü desteklenir. Plastik ya da fonksiyonu önceden belirlenmiş tek tip oyuncaklar buna imkân vermez.

(Ö-6) Doğal malzemeler ile oyun oynuyoruz ve etkinlikler yapıyoruz. Kum ve su ile oyunlar oynatıp, un tuz ve su gibi doğal malzemeleri kullanarak yoğurma çalışmaları yapıyoruz. Farkı dokudaki kumaşları ve yaprakları sanat çalışmalarında kullanıyoruz.

(Ö-3) Bahçe işleri yapma toprağa dokunma, çıplak ayakla yere basmasını sağlama; Dikiş dikme, halı dokuma; Ekmek yapmak (mutfak işlerine yardım etmek).

(Ö-5) Ahşap oyuncaklara, ucu açık ahşap bloklara, yün ile doldurulmuş bez bebeklere, yün-pamuk iplikle örülmüş toplara, yün iplikten örülmüş hayvanlara, meyvelere ve daha birçok malzemeye yer veririz. Kullanılan boyaların balmumu ve kök boyası içerikli doğal boyalar olması. Bahçede kum havuzu, su, toprak, çeşitli ağaçlar, küçük bir ahşap ev, çeşitli mutfak eşyalarının, masaların var olması

(Ö-7) Kurumumuzda dokunma duyusunun gelişimini desteklemek için kapsayıcı çalışmalarımız mevcut. Öncelikle doğal malzeme kullanmaya çok dikkat ediyoruz; kumaşlarımız, oyuncaklarımız, yemekte kullandığımız eşyalarımız, boyalarımız, iplerimiz doğal malzemelerden yapılmış. Bu noktalarla günlük rutin içinde çocukların farklı doğal yüzeylere dokunmalarına olanak sağlamış oluyoruz. Günlük rutinde sabah bahçe saatinde patates, havuç soyuyor; havuç, pancar, turp gibi sebzeler rendeliyor; fındık, ceviz gibi sert kabuklu yiyecekler kırıp ayıklıyoruz.

Haftanın bir günü ekmek gününde ekmek hamuru yoğurup, şekil verip fırına atıyoruz. Piştikten sonraki halini alıp paketliyoruz.

Doğa içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerin de öğretmen görüşlerinde öne çıktığı görülmüştür.

(Ö-1) Erkek, 26 yaş, 2 yıldır kurumda görev yapıyor)

Dokunma duygusunu desteklemek için çocukların doğayla iç içe olması ve toprağa, suya ve ağaçlara temas halinde olmasını sağlıyoruz. Okulda plastik kullanmıyoruz böylece çocuklar yapaylıktan uzaklaşabiliyor.

(Ö-4) *Haftanın bir günü bostana gideriz. Bazen bir ceviz görür, bazen bir solucana rastlarız. Bazen de bir kayaya ya da ağaca tırmanır çocuklar. Doğa etkinlikleri çocukların dokunma duygusu gelişimine azımsanamayacak bir katkı sunar.*

(Ö-8) *Bahçe ve orman saatlerinde çevresiyle temas halinde olması sağlanır. (Çıplak ayak yürüme, çiçek meyve toplama vs.) Her türlü hava şartlarında bahçe saati muhakkak olur. (yağmur, kar,rüzgar,fırtına,sıcak hava vs)*

Öğretmenlerin cevaplarında dokunma duygusunun diğer duyuların gelişimine yönelik etkilerinin olduğu yönünde açıklamalarda öne çıkmıştır.

(Ö-5) *Dokunma duygusu bir çocuğun doğumdan sonra dünyaya açıldığı kapı gibidir. Ne kadar zengin içerikli, ucu açık, doğal geniş bir dokunma alanı oluşturursak özgüvenli, dayanıklı, iradesi güçlü, çevresine güvenen, kendisinin ve başkasının sınırlarını bilen, dengesini bulabilmiş, kendisini gerçekleştirebilen bireylere sahip olabiliriz gelecekte. Dokunma duygusu 4 temel duyudan biridir. Bu duyunun sağlıklı gelişmesi diğer orta ve üst duyularında temelini oluşturacağı için zengin içerikli, ucu açık, çok yönlü ortamlar sağlamalıyız çocuklara.*

4.4. Denge Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine Yönelik

Öğretmen Görüşleri

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde denge duygusunun engebeli parkurlarda yürüme, tırmanma parkurları, eğitim materyalleri, hareket içeren oyunlar ve sevgi dolu bir öğretmen yaklaşımı ile gelişiminin desteklendiği görülmüştür.

Tablo 9: Denge duyusunun gelişiminin nasıl desteklendiğine yönelik öğretmen görüşleri

	f
Denge parkuru etkinlikleri (denge tahtaları, kütükler, engebeli arazide yürüme)	8
Ağaca-kayaya tırmanma, tırmanma parkurunda yürüme	7
Hareket içeren oyunlar (sek sek, ip atlama, tahta araba itme, yuvarlanma, zıplama)	7
El ve ayağa farklı ağırlıklar bağlayıp yürüme	5
Sevgi dolu,net,düzenli ve sade bir okul ortamı	4

Katılımcıların özellikle denge parkurları ve hareket içeren çalışmaları kurumlarında fazlası ile uyguladıkları cevaplarına yansımıştır.

(Ö-2) Kurumumuzda Denge ve hareket gerektiren ortamlar hazırlama (Emmi Pikler Ekipmanları), Kütük üzerinde yürüme, Denge tahtasında yürüme,Ağaç eve tırmanmak,Su ve kum taşıma, Tırmanmak, yuvarlanmak, zengin hareketsel çalışmalar ile denge duyusunun gelişimini destekliyoruz.

(Ö-3) Kurumumuzda denge duyusunun gelişimini desteklemek için; Salıncakta sallanma, ip atlama, ipin üzerinden tek ayak çift ayak atlama, Hareketli çember oyunları, El arabası sürme, Ağaca tırmanma, Ayaklarla pedal yapma, Adım adım yüksekten atlama, zıplama, Seksek vs. oyunlar, Baş, tek el, çift el, tek ayak, çift ayak ağırlık koyup yürüme, Tırmanma duvarından tırmanma gibi çalışmalar yapıyoruz.

(Ö-6) Farklı kalınlıklardaki tahtalar ve kütüklerle denge parkurları kurup üzerinde yürüyoruz. Bostan gününde bostanda ağaca tırmanıyoruz; engebeli alanların üzerinde çocukların yürümesine yardım ediyoruz.

(Ö-7) Denge duyusunu geliştirmek için kurumumuzda, günlük denge parkurları oluştururuz. İlgilenmeyen çocukları teşvik ederiz. Denge tahtamız hep ortada ve kullanılabilir pozisyonda bulunur. Ayın şarkıları olur ve şarkıların hareketlerini hep birlikte tekrar ederiz. El-kol, bacak hareketleri, dönme, seviyede farklılıklar (oturma, kalkma, zıplama gibi). Bostanda ağaca tırmanma, eğimli alandaki ağaca ip bağlayıp, ipi tutarak tırmanma yapıyoruz.

(Ö-8) Sınıf dışı ağaç kütükleri ve tahtalardan oluşan denge setleri oluşturulur. Ağaç tırmanma ,ip atlama,zıplama,zıplayarak bir şeyler toparlama çember vakti veya bahçe orman günlerinde çocukların günlük rutinlerinin arasında yer alır.

Katılımcıların fiziksel olduğu kadar içsel bir gelişim içinde denge duyusunun desteklenmesinin üzerinde durdukları görülmüştür.

(Ö-5) Yuvanın ritmi, düzeni, akışı, eğitmenin ses tonu, hareketleri, giyimi, seçtiği renkler hepsi çocukların içsel dengesini sağlamak için önemlidir. Ne zaman yuvaya geleceğini, oyun oynayacağını, ne zaman yemek yiyeceğini ne zaman uyuyacağını, masal dinleyeceğini, müzik dinleyeceğini içsel olarak bilen çocuklar hem kendilerini daha güvende hissederler hem de içsel dengelerini koruyup kaygı ve korkularından arınabilirler.

(Ö-2) Dört temel duygunun sağlıklı gelişmesi için çocuğun serbest hareket etmesi önemlidir. Sallanan at veya çocukların içine girip sallanabilecekleri ahşap büyük kayak, özellikle oyun grubuna gelmek için uzun süre arabada zaman harcamak zorunda kalan çocuklar için sakinleştirici bir etki yaratır. Yaşamın ilk yılları çocuk sürekli devinim içindedir ve çocuğun sağlıklı gelişebilmesi için sınırlandırılmadan hareket edebileceği alanlara ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacın karşılanması, çocuğun sadece kendi çabalarının desteklenmesi sonucunda gerçekleşmektedir. Çocuklar bu hareketleri yaparken sadece motor kabiliyetlerini değil, aynı zamanda güçlüklerin üstesinden gelmeyi, bağımsız ve özgürce hareket etmeyi de öğrenirler. Denge duygusu bu aşamada sağlıklı gelişim açısından çok önemlidir.

4.5. Beden Farkındalığı Duyusunun Gelişiminin Nasıl Desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde beden farkındalığı duyusunun hareket içeren etkinlik ve oyunlar, sallanma ve yuvarlanma içeren etkinlikler, bahçe ve tarım çalışmaları, yaşamsal beceri uygulamaları ile desteklendiği görülmüştür.

Tablo 10: Beden farkındalığı duyusunun nasıl desteklendiğine ilişkin öğretmen görüşleri

	f
Hareket içeren etkinlikler (zıplama, atlama, halat çekme, sıra-sandalye taşıma, ritmik dans)	8
Sallanma ve yuvarlanma içeren etkinlikler (kundak oyunu, salıncak, tahtarevalli, kaydırak)	7
Bahçe etkinlikleri (kum havuzunda oynama, kum taşıma-boşaltma, el arabası itme, farklı zeminlerde çıplak ayakla yürüme)	7

Tablo 10: Beden farkındalığı duyusunun nasıl desteklendiğine ilişkin öğretmen görüşleri (devam)

Okul içi gündelik faaliyetlere katılım (yemek saatinde tabak taşıma, temizliğe yardım, eğitim materyali taşıma)	6
Masaj (el ve ayak masajı)	5
Günlük rutin ve ritimler	2

Katılımcıların hareket içeren etkinlikler, bahçe ve doğa etkinlikleri ve okul içindeki gündelik faaliyetler ile çocukların beden farkındalığı duyusunu destekledikleri cevaplarına yansımıştır.

(Ö-1) Çocuklarla birlikte atlama ve zıplama gibi aktiviteler yapıyoruz. Doğal materyallerle ördüğümüz topları oyunlarda kullanıyoruz. Bu topları çocuklar ellerinde sıkabiliyor, birbirine atabiliyor ve yakalayabiliyorlar. Ağır topları taşımalarına yönlendiriyoruz. Okulda yaptığımız işlere yardım ediyor çocuklar; yemek yapma, masa hazırlama ve temizlik gibi. Ayrıca çocukların ellerine ve ayaklarına masaj yapıyoruz.

(Ö-4) Beden farkındalığını desteklemek için yaptıklarımız; Her sabah öğretmen çocukları tek tek karşılar, ellerinden tutar güler yüzle hoş geldin der ve o çocuğu kucaklar. Yemek saatinde çocuklar yemeğini kendileri alır ve yemeğin sonunda kendi tabağını mutfağa götürür. Yine masal saatinde altın damlanın öğretmen tarafından avuca sürülmesi ve öğretmenin şarkı ve hareketlerle yönlendirmesi ile çocuğun önce ellerini ovması ardından yüzünü ovması. Okulda gerçek işlere çocukların da dahil edilmesi. Beden farkındalığını destekleyici çeşitli ritim, şarkı ve oyunların her gün tekrarlanması. Parmak oyunları beden farkındalığına yönelik şekillendirilir.

(Ö-2) Beden farkındalığı duyusunu desteklemek için kurmumuzda; Yeni yıkanmış çamaşırları sınıfa taşımak, çöp kutularını taşıyıp boşaltmak, ip atlamak, bahçede yaprakları süpürmek, bahçeyi kazmak ve ekim dikim için hazırlamak gibi işleri çocuklarla birlikte yapmak. Bahçede top yakalamaca oynamak, el arabasıyla eşyaları ve oyuncakları taşımak, badem, ceviz, fındık kırmak, sebze ayıklamak Topta zıplama (egzersiz topu, zıp zıp top), Sandalyelerden tünel yaratarak sürünmek ve ilerlemek, El arabası şeklinde yürümek, Ağır kutu vb nesnelere çekme itme aktiviteleri, Yokuş aşağı yuvarlanma ve tekrar geri tırmanma (battaniyenin içine çocuğu sarıp tekrar yavaşça geri açma oyunu) .

(Ö-7) Beden farkındalığı gelişimini desteklemek için çocukları günlük işlere dahil ediyoruz. Tabaklarını çöpe kendileri boşaltıyor, sularını kendileri dolduruyor, yemek hazırlığında mutfaktan üst katlara tabak taşınmasına yardımcı oluyor, yataklarının hazırlanmasında görev

alıyorlar. (Yani çocukların bireysel gelişimlerine göre sınırlarını keşfetmeleri için olanak sağlamaya çalışıyoruz.) *Tahtarevallide karşılıklarına oturup beni kaldırmalarını istiyorum.Serbest zamanda sık sık farklı kaplarla su taşıma, kum taşıma ve boşaltma gibi oyunları teşvik ediyoruz. Büyük tencereler, bardaklar, kase, şişe, kürek vb.Sık sık tekrarlanan parmak oyunlarına yer veriyoruz. Bostanda halat çekme oyunları oynuyoruz, sınıfta masaları, sandalyelerini, raflarını iterek bir araya getirip oyun kuruyor ya da kendi parkurlarını oluşturuyorlar.

(Ö-8) Yuvamızda çocuklar hergün sıra ile yemek masasını hazırlar ve yemek servisine yardımcı olurlar. Doğal kumaşlar ile sınıf içerisinde oyun kurmalarına rehberlik edilir.

(Ö-5) Zıplamak, ağır bir şeyi kaldırmak, itmek, çekmek, çarpışmak, emeklemek gibi kas ve eklemlerimizi çalıştırdığımız her durumda beden farkındalığı duyumuz uyarılır ve beden hakkında bilgi sahibi olmamız desteklenir. Masal saatinde masala, çember zamanı çembere odaklanıp dinlemekte zorlanan çocukları eğitmenin yakınında oturtmak, elini tutmak göz teması kurmak da beden farkındalığına yardım eder. Bahçe zamanında yere serilmiş düz bir ip üzerinde yürümek, çıplak ayakla engebeli bir zeminde yürümek, yuva saati içerisinde belirlenen sınırlar içerisinde oyun oynamasını sağlamak, dar ve sıkışık alanlardan geçmek beden farkındalığını geliştirecek olan davranışsal hareketlerdir.

4.6. Yaşam Duyusunun Gelişiminin Nasıl desteklendiğine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde pedagojik yaklaşımın parçası olarak kurum içinde ortaya konulan rutinlerin, öğretmen yaklaşımının, sağlıklı beslenme, uyku düzeni ve sanatsal çalışmaların yaşam duyusunu desteklemede öne çıktığı görülmüştür.

Tablo 11: Yaşam duyusunun gelişiminin nasıl desteklendiğine ilişkin öğretmen görüşleri

	f
Rutin ve Ritim (Günlük, haftalık aylık ve yıllık ritim)	8
Öğretmen yaklaşımı ve tutumu (sevgi dolu içten yaklaşım)	6
Okul ve sınıf ortamı (tertip, düzen, doğallık ve yaratıcılık)	5
Sağlıklı beslenme (organik gıdalar, ekmeğe –reçel-yoğurt yapımı)	7
Bahçe ve tarım işleri (ekim-dikim, çiçek yetiştirme, sulama)	6
Uyku düzeni (uyku saati, aile ile evdeki uyku düzenine ilişkin çalışma)	4
Serbest oyun ve sanatsal etkinlikler (boyama, masal, şarkı, oyun, çember)	6

Katılımcıların yaşam duyusunun gelişiminin desteklenmesine yönelik okul içinde yaratılan rutim ve ritim duygusunun öne çıktığı görülmüştür.

(Ö-2) Yaşam duygusunu desteklemenin en önemli şartlarından biri, bebeğe ya da çocuğa değişmeyen bir akış ve bu akışın içinde oturmuş rutinler ve ritüeller sunmaktır. Çocuk bu yolla yavaş yavaş bir sonraki adımda ne olacağını içselleştirecek, bulunduğu mekâna ve oradaki eğitime ve diğer kişilere de güvenle bakabilecektir. Yaşam Duyusu, ilişki ve güvenli bağlanma ile yakından bağlantılıdır (aynı öğretmen, aynı bakıcı, mekân içindeki düzenin de aynı olması, oyuncakların hep aynı yerde olması gibi) Ritim (oyun gurubunda varolan ritim; günlük, haftalık, aylık ve mevsimlik).

(Ö-3) Kurumumuzda yaşam duygusunu desteklemek adına; Ritim ve Rutin, Kendini güvende hissetmesini sağlama (uygun çevre), Gün, ay, yıl akışları, Mevsime göre mevsim masalları okumaktayız.

(Ö-4) Yaşam duygusunu en iyi destekleyen çalışma okulda oluşturulan rutin ve ritimdir. Waldorf okullarında da aylık, haftalık ve günlük ritimler vardır. Bu rutin ve ritme dayana pedagojik uygulamalar ile çocuğun içsel gelişimi desteklenir.

(Ö-7) Yaşam duygusunu geliştirmek için en önemli çalışmamız rutin ve ritimler üzerinedir. Günlük, haftalık ve aylık rutinlerimize bağlı kalıyoruz.

Yaşam duyusunun desteklenmesine ilişkin katılımcılar serbest oyun ve bahçe çalışmalarının da önemine vurgu yapmışlardır.

(Ö-3) Yaşam duygusunu desteklemek için, Bahçe etkinliklerinin her mevsim olması, Serbest oyun alanı sağlama ,Salıncakta sağlanması ,Ekmek yapmak ve reçel yapma gibi etkinlikleri de gerçekleştiriyoruz.

(Ö-5) Çocuklar için bir işin başlangıcını ve bitişini görmesi, yapması, yaşaması yaşam duygusunu destekler. Bahçeyi kazmak, toprağı havalandırmak, tohumları ekmek, her gün düzenli sulamak, yetişen sebzeyi hasat etmek ve o hasatı birlikte yemek ya da kışlık konserve yapmak. Yaşam duyusunun yanı sıra diğer duyuları da destekler. Evden getirdikleri fideler için uygun ahşap saksılar yapmak için ahşabı testereyle uygun büyüklüğe getirmek, ardından çivi çekiç yardımıyla birleştirmek, saksıya toprağı doldurup fideleri yerleştirmek, sulamak, büyütmede öyledir.

(Ö-6) Doğal ve gerçek malzemeler kullanıyoruz. Hava şartı ne olursa olsun mutlaka bahçe saatine yer veriyoruz. Çocukların vücut direncinin artması için. Oyun oynamak, tırmanmak, koşmak da çok önemlidir.

Katılımcıların yaşam duyusunun desteklenmesine ilişkin soruya verdiği cevaplar

arasında öğretmen yaklaşımı ve tutumunun da öne çıkarıldığı görülmüştür.

(Ö-7) Okulda an'da kalıp çocukların ihtiyaçlarına göre ilgili ve şefkatli oluyoruz. Çocukların hiçbir adımını ertelemiyor, karşılıksız bırakmıyoruz. Evdeki sevgi ortamını aynı samimiyetle devam ettirmeye çabalyoruz. Hal ve tavırlarımızın ritminde ve tutarlı halde seyretmesine dikkat ediyoruz. Onları olumsuz duygularımız konusunda kandırmıyor, yanıltmıyoruz. Okul rutinine ek olarak, ilişkilerdeki ritmimizin de güven ortamı sağlamaktaki rolünü biliyor ve koruyoruz.

(Ö-2) Yaşam duyusunun desteklenmesinde sınıf düzeni ve estetik ile öğretmen yaklaşımı ve tutumuda çok değerlidir. Öğretmenlerin giyimi, öğretmen yaklaşımı, sınıfın çocuklar gelmeden hazırlanması, güzel konuşma, empati kurabilme.

(Ö-8) Yapılan tüm çalışmalar eğitimcilerin içine sinerek gönülden yapabilmesi için gerekli maddi manevi çalışmalar yapılır. Yuva içerisinde her ne yapıyorsa en içten duygularla yapılır.

Katılımcıların yanıtlarında öne çıkarılan konulardan bir diğerinin ise sağlıklı beslenme olduğu görülmüştür.

(Ö-7) Organik besleniyoruz ve öğün atlamıyoruz. Çocukların bağışıklık sistemlerini güçlendirmeyi önemsiyoruz ve yemek menümüzü özenle hazırlıyoruz. (Turşu, ev yoğurdu, salata, ihlamur vb.) Günlük kullandığımız yağ, tuz, su, pekmez, sabun, temizlik gereçleri gibi malzemeleri seçmede ekstra özenli davranıyoruz.

(Ö-5) Yuvada birlikte hazırladığımız, soyduğumuz, doğradığımız, pişirdiğimiz yemeğin kokusu da hem yaşam duyularını artırır hem de yemek yemeyen, yemek seçen çocukların önyargılarını azaltır.

(Ö-6) Çocukların sindirimine göre yedikleri besine dikkat ediyoruz. Sağlıklı ve dengeli beslenmeye önem gösteriyoruz. Aileler ile iletişim halinde olarak çocukların biyolojik saati hakkında bilgi alışverişi yapıyoruz. Okulun evde de devam etmesine özen gösteriyoruz.

Sanatsal çalışmalara verilen önem de katılımcıların cevaplarında sıklıkla yer almıştır.

(Ö-1) Islak üstüne ıslak çalışmaları da yaparak çocukların hislerini ve duygularını akışkan kâğıt üzerinde görmeye çalışıyoruz. Parmak oyunları, masallar ve şarkılar gibi birçok sanatsal öge ile yaşam duyusunu destekliyoruz.

(Ö-4) Boyama, ritmik dans, oyun, şarkılar, balmumu çalışmaları gibi sanatsal uygulamalarda yaşam duyusunun gelişimi için uyguladığımız diğer pedagojik çalışmalardır.

(Ö-5) Her hafta düzenli yaptığımız ıslak üstü ıslak boyama, masal okuma, parmak oyunları, temizlik, ormana gitme, zanaat ve ekmek günleriyle hem yapılanları içselleştirmelerine, hem dünyaya güven duymalarına hem de yaşam duyularına destek veririz.

Yaşam duyusunun nasıl desteklendiğine ilişkin yukarıda öne çıkarılan konular dışında bir katılımcı yaşam duyusu ile içsel gelişim arasında aşağıda önemli bir bağın olduğunu

(Ö-5) Yaşam duyusu sonucu ortaya ben bir şeyi yapabiliyorum, dayanabiliyorum tecrübesi ortaya çıkar. Ben eksiklik, doygunluk ve ortayı bulma sürecini başarabiliyorum deneyimini tadarlar çocuklar yaşadıkları süreçlerle. Bu sürecin desteklenmesi içsel gelişimin de temelidir.

5.TARTIŞMA

Bu bölümde çalışma kapsamında elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmış ve yorumlanmıştır.

A.S.1 Duyusal işleme kavramını nasıl tanımlarsınız?

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, duysal işleme kavramının genelde duysal verilerin alınması, beyinde anlamlı bir şekilde yorumlanması ve işlenmesi olarak sıklıkla vurgulandığı görülmektedir. Bu soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde literatür bilgilerine paralellik gösterdiği söylenebilir.

Akgöl, (2017), çalışmasında duysal işleme kavramını, “işlevsel yanıt verebilmemiz için vücudumuzdan ve çevremizden aldığımız duysal girdilerin merkezi sinir sisteminde kaydedilmesi, modülasyonu, bütünlenmesi ve organize olmasıdır” şeklinde ifade etmiştir.

Aynı şekilde Özbakır, (2010) Duyusal İşleme Ölçeği Ev Formunun Türkiye’ye Uyarlanması çalışmasında duysal işleme kavramını, “çevreden ve bedenimizden gelen uyarıların (girdi), beyinde işlem görerek kullanılabilir hale geldiği süreç” olarak yorumlamıştır. Lloyd (2016) ve Mauro (2014) ise çalışmalarında benzer şekilde duysal işleme kavramını; duysal verilerin alınması, verilerin yorumlanması, filtrelenmesi ve gerekli davranışların ortaya çıkarılması olarak değerlendirmişlerdir.

Literatür kaynakları incelendiğinde duysal işleme kavramının duysal organlarını, sinir sistemini ve bedenin tamamını kapsayan detaylı bir süreci tanımlamak için kullanıldığı görülmektedir. Abraham. D. ve arkadaşları (2015) duysal işleme kavramının bu yanına dikkat çekerek; fiziksel, duygusal ve zihinsel süreçlerin oluşturulması olarak açıklamışlardır.

Özellikle 2010 yılından sonra bilimsel çalışmalarda ve literatürde duysal işleme kavramının sıklıkla kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Katılımcıların bu soruya yönelik yaptıkları açıklamalar hem kavramı genel hatlarıyla ifade etmede yeterli oldukları hem de alanyazı bilgilerine paralel bir görüşe sahip olduklarını göstermektedir.

A.S.2 Çocuk gelişiminde duysal işleme size göre neden önemlidir?

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimin sağlıklı olarak gerçekleşmesinde duyuşal işlemelemin önemine dikkat çekildiği görülmüştür. Duyusal işlemelemin çocuk gelişimindeki önemi üzerine katılımcıların yanıtlarında farklı gelişim alanlarına temel oluşturması, çocuğun kendini ve çevresini anlamlandırmasına yardım etmesi gibi yanıtlarda öne çıkmaktadır. Tüm bu ifadelerin aşğıdaki alanyazı bilgileri ile büyük ölçüde paralellik taşıdığı söylenebilir.

Duyusal işlemelemin çocuk gelişiminde önemli bir yeri olduğunu savunan Mauro(2014) başta motor gelişim olmak üzere, dil, duygusal ve zihinsel gelişim süreçlerinin duyuşal işlemelemin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Mauro'nun (2014) ortaya koyduğu sonucun bir benzeri de Greutman ve Kostelyk (2018) tarafından ifade edilmiştir. Greutman ve Kostelyk' göre (2018) duyuşal işlemele, temel becerilerin gelişebilmesi için altyapı görevini görmekte ve çocuğun farklı gelişimsel alanlarda istenen seviyeye ulaşmasını sağlamaktadır.

Yukarıdaki ifadeler araştırma bulguları ile paralellik göstermek olup Abraham. D ve arkadaşları (2015) bu açıklamaların yanı sıra duyuşal işlemelemin çocuğun çevresini anlaması, böylece kendisini anlaması için erken yaşlarda önemi yadsınamaz bir süreç olduğunu dile getirmişlerdir.

Aral ve Sultanoğlu (2015) ise erken çocukluk yıllarında diğer gelişim alanlarıyla birlikte duyuşal gelişimin hızlı bir gelişim gösterdiğini; bu dönemde duyuşal uyarılardan mahrum bırakılan veya duyuşal gelişimi desteklenmeyen çocukların farklı alanlarda gelişim problemleri yaşadıkları ve tüm yaşamlarını olumsuz etkileyebilecek durumlar ile karşı karşıya kalabileceklerini öne sürmüşlerdir.

Bee ve Boyd (2009), yaptıkları çalışmada, zengin duyuşal uyarılar ile dolu bir çevre sonucunda gelişen sinaptik bağlantıların, çocukların daha karmaşık bilişsel becerileri kazanmalarına zemin oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Duyusal gelişimin önemine vurgu yapan Özata (2015) ise bebek ve çocukların aynı anda ne kadar çok duyuşal organını kullanırsa, bilgiyi çok yönlü olarak kodlayabilmenin yanı sıra, bilginin geri getirilme düzeyi de o denli yükseleceğini, böylece öğrenmenin daha uzun süre kalıcılığının sağlanmış olacağını ifade etmiştir.

Toran ise (2018) duyuşal desteklenmesinin waldorf eğitiminin öncelikleri arasında olduğunu belirterek öğrenmenin desteklenmesi, hayal gücü ve yaratıcılığın

geliştirilmesi adına waldorf okul öncesi kurumlarında önemli uygulamaların gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde 2015 yılında Friedlaender, D ve arkadaşlarının Waldorf eğitimi üzerine yaptıkları çalışma sonuçları waldorf pedagojisinde çocukların bütünsel bir şekilde desteklenmesi, doğa materyallerin kullanılması, öğretmen yaklaşımı gibi unsurların çocukların fiziksel, duygusal-sosyal ve akademik gelişimine olumlu yönde önemli katkılarının olduğunu ortaya koymuştur (Friedlaender ve ark. 2015).

A.S.3 Dokunma duyusunun gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?

Katılımcıları bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde kurum içerisinde doğal malzeme kullanımına vurgu yapıldığı görülmüştür. Bunun yanısıra doğa içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler ve sanat çalışmalarının da öğretmen görüşlerinde öne çıktığı görülmüştür. Katılımcıların dokunma duyusunun desteklenmesine ilişkin görüşlerinin literatür bilgileri ile benzerlik taşıdığı söylenebilir.

Kennerk (2017) çalışmasında dokunma duyusunun gelişiminin desteklenmesi için yapılması gerekenleri şöyle açıklamıştır.

- Farklı materyallere dokunmayı destekleyen oyunlar,
- Dokunma hassasiyetini arttırıcı etkinlikler (bahçe işleri, ekmek yapma, ağırlık taşıma)
- Yuvarlanma,
- Kıyafetlerin bedene sıkı bir şekilde giyilmesi,
- Masaj
- Gözleri kapalı iken nesne ve obje tarif etme
- Pedagojik masal ve öyküler
- Parmak oyunları
- Ağaç işleri, tarım uygulamaları

Kennerk (2017) yukarıda belirttiği etkinlik ve faaliyetler dışında öğretmenin yaklaşımı ve pedagojik yaklaşımın da dokunma duyusunun gelişiminde önemli etkileri olduğu ifade etmiştir.

Duyusal gelişim üzerinde önemli çalışmalar gerçekleştiren Sidar'da (2019) Kennerk'e benzer görüşler paylaşmış; yumuşak dokulu objeler, düz dokulu kumaşlar, hafif bastırılarak yapılan masaj, tırtıklı oyuncaklar, sert köşeli oyuncakların dokunma duyusunun gelişimine destek olacağını belirtmiştir.

Pheragh ise (2020) Kennerk ve Sidar'ın görüşlerine ek olarak; su oyunları, bidona su doldurma ve boşaltma ile yemek etkinliklerini öne çıkarmıştır. Abraham. D ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında ise konuya ilişkin olarak duyuşal çanta etkinlikler, farklı zeminlerde yürüme ile kil hamuru çalışmalarının dokunma duyusunun gelişimine destek olacağı ifade edilmiştir.

Duyusal gelişimin Waldorf eğitiminde önemli bir yere sahip olduğunu ifade eden Williams ve Johnson (2005) etkinliklerde kullanılan materyallerin doğal olmasına büyük bir önem verildiğini ve bu materyaller kullanılarak çocukların duyuları ile yaşadıkları ortam arasındaki bağlantıyı ilerletmenin amaçlandığını açıklamışlardır.

Yukarıdaki alanyazı çalışmaları değerlendirildiğinde araştırma bulguları ile paralellik gösterdiği, katılımcıların dokunma duyusunun desteklenmesi noktasında önemli bir farkındalığa sahip oldukları görülmektedir.

A.S.4 Denge duyusunun (vestibular) gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar ile elde edilen bulgular denge duyusunun engebeli parkurlar, eğitim materyalleri, hareket içeren oyunlar ile gelişiminin desteklendiği görülmüştür. Literatür bilgileri değerlendirildiğinde araştırma bulgularına benzer sonuçların ortaya konduğu tespit edilmiştir.

Abradam. D ve arkadaşları (2015) , Sher (2016), Sidar (2019) ve Pheragh (2020) çalışmalarında denge parkurlarında yürüme, sallanma ve zıplama hareketleri, top atma ve tutma çalışmaları, elleri üstünde timsah yürüyüşü yapma, tırmanma hareketlerinin denge duyusunun gelişimine destek olduğunu ifade etmişlerdir.

Kennerk (2017), ise yukarıdaki hareketler dışında sanat çalışmaları, form çizim ve ritmik dans etkinliklerine vurgu yapmıştır. Araştırma bulgularında öğretmen yaklaşımı ile rutinlerin önemi de katılımcılar tarafından ifade edilmiş olup Jackson (2017) ve Kennerk (2017) öğretmenin sakin ve güven veren yaklaşımı ile günlük, haftalık ve yıllık rutinlerin denge duyusunun gelişimine önemli katkı sağladığını belirtmişlerdir.

Literatür çalışmaları ile bulgular karşılaştırıldığında Waldorf anaokulu öğretmenlerinin denge duyusunun nasıl destekleneceğine ilişkin geniş bir yelpazede uygulama çalışmalarının olduğu görülmektedir.

A.S.5 Beden farkındalığı duyusunun (Proprioception) gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde beden farkındalığı duyusunun hareket içerik etkinlik ve oyunlar, bahçe ve tarım çalışmaları, yaşamsal beceri uygulamaları ile desteklendiği görülmüştür. Konuya ilişkin yapılan diğer çalışmalar değerlendirildiğinde araştırma bulgularına benzer sonuçların ortaya konulduğu görülmektedir.

Sher (2016), Sidar (2019) ve Pheragh (2020) yaptıkları çalışmalarda araştırma bulgularına paralel sonuçla ortaya koymuşlardır. Beden farkındalığı duyusunun desteklenmesinde hareket içeren aktiviteler (itme-çekme, zıplama, sallanma, tırmanma, el arabası taşıma, timsah yürüyüşü, farklı ağırlıkta objeleri kaldırma ve taşıma, terapi topu ile çalışma) ile bahçe ve tarım çalışmalarını (ekip-dikme, toprak üstünde yürüme) öne çıkardıkları görülmüştür.

Bunun yanında masaj, çocuğun sıkıca sarılması gibi sandviç egzersizleri, parmak boyama oyunlarının önemi de Abraham ve arkadaşları (2015) tarafından ifade edilmiştir. Kennerk (2017) waldorf eğitiminde önemli bir yer tutan form çizim uygulamaları ile eurythmy'nin beden farkındalığı duyusunun gelişimine önemli katkıları olacağını belirtmiştir. Jackson ise (2017) yukarıdaki bilgilere ek olarak bulgular da belirtilen okuldaki rutin ve ritimsellik, okul içi faaliyetlere katılım ile serbest oyunun önemine vurgu yapmıştır.

Literatür bilgisi ile bulgular karşılaştırıldığında katılımcıların beden farkındalığı duyusunun desteklenmesine yönelik ortaya koyduğu verilerin önemli oranda paralellik gösterdiği görülmektedir.

A.S.6 Yaşam duyusunun (Introception) gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde pedagojik yaklaşımın parçası olarak kurum içinde ortaya konulan rutinlerin, öğretmen yaklaşımının, sağlıklı beslenme, uyku düzeni ve sanatsal çalışmaların yaşam duyusunu desteklemede öne çıktığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde konuya ilişkin çalışmaların sayısının az olduğu görülmüştür.

Ker (2014) yaşam duyusunun desteklenmesinde sağlıklı ev ve okul rutinleri,

düzenli uyku, öğretmen yaklaşımı ile sanatsal çalışmaların önemli olduğunu belirtmiştir. Lackner (2014) ise hareket içereak aktiviterin, serbest oyunun, bahçe işlerinin, sağlıklı beslenmenin, balmumu ve boyama gibi sanatsal çalışmaların çocuğun yaşam duyusu üzerinde önemini ortaya koymuştur.

Kennerk (2017) ise Ker ve Lackner'in belirttiklerini dışında doğa aktiviterini, öykü-masal dinleme, sosyal aktiviter, müzik ile öğretmenin pedagojik yaklaşımının önemine vurgu yapmıştır. Konuya ilişkin alanyazı çalışması bulgular ile karşılaştırıldığında katılımcıların diğer duyularda olduğu gibi önemli uygulama bilgisine sahip oldukları görölmektedir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde katılımcıların; duysal işleme, duysal işlemenin önemi ve duyu organlarının kurumlarında nasıl desteklendiğine ilişkin sonuç ve önerilere yer verilecektir. Araştırma kapsamında İstanbul İli Üsküdar İlçesinde özel bir Anaokulunda görevli öğretmenlerden elde edilen bilgiler çerçevesinde sonuçlara ulaşılmıştır.

6.1. Çalışmaya katılan öğretmenlerin duysal işleme kavramına ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların duysal işleme kavramına ilişkin olarak alanyazıda paylaşılan bilgilere paralel ifadeler kullandıkları görülmüştür. Waldorf Anaokulu öğretmenlerinin duysal işleme kavramı dışında duysal entegrasyon ve duyu bütünleme kavramını kullanmaları da dikkat çekicidir. Ancak bu durum sadece Waldorf Anaokullarında çalışan öğretmenler için geçerli olmayıp kavramların birbirleri yerine kullanılması birçok araştırmacı tarafından da dile getirilmiştir.

6.2. Çalışmaya katılan öğretmenlerin duysal işlemenin çocuk gelişimin olan etkilerine yönelik görüşleri incelenmiştir.

Araştırma bulguları göstermiştir ki duysal işleme çocuk gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Katılımcılar duysal işleme sürecinin birçok farklı açıdan çocuk gelişimine katkı sağladığını böylelikle çocuğun kendini ve çevresini anlamlandırmasında önemli katkıları olduğunu ifade etmişlerdir. Mevcut çalışmada dikkat bir çekici bir unsur da katılımcıların Waldorf eğitiminde duyu eğitiminin önceliği ve önemi hakkındaki değerlendirmeleridir. Tüm bu ifadeler teorik bir temelde alınmayıp katılımcıların tümü tarafından uygulamaya dönük birçok uygulama, etkinlik ve çalışma ile desteklenmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenler duysal işlemenin kavramsal önemi dışında pratik olarak da duysal gelişimin nasıl destekleneceğine ilişkin önemli uygulama becerisine sahip gözükümlerindedir. Bu durum Waldorf Eğitiminin temel eğitsel yapısında yer alan ve anaokulu öğretmenlerinden beklenen çocuğun bütünsel gelişimine verilen önemi ortaya koymaktadır.

6.3. Çalışmaya katılan öğretmenlerin dokunma, denge, beden farkındalığı ve yaşam duyularının nasıl desteklendiğine ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde katılımcıların duyuların nasıl destekleneceğine ilişkin önemli oranda uygulama becerisinin olması dikkat çekicidir. Katılımcılar sadece neyin yapılması gerektiğini değil neden yapılması gerektiği noktasında da eğitsel bakış açısına sahip gözükmektedirler. Temel duyu organlarının çocuk gelişimindeki yerine birçok noktada değinen katılımcılar bunun için okulun fiziki ortamı, kullanılan materyaller, etkinlikler ve diğer çalışmalar kadar öğretmen yaklaşımının da önemine vurgu yağmışlardır. Bu durum waldorf anaokulu öğretmenlerinin eğitimde bütünsel bir bakış açısına sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma Waldorf Anaokulu öğretmenlerinin çocuk gelişiminde duysal gelişimin yeri ve önemi, duyu organlarının gelişiminin desteklenmesi konularında yeterli bilgiye ve uygulama becerisine sahip olduklarını göstermiştir.

6.4. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların, duysal işlemlenin çocuk gelişimindeki önemine ilişkin görüşlerinin literatür çalışmasında yer alan görüşlerle paralellik gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında katılımcı görüşlerinde waldorf eğitiminin okullarında ortaya çıkardığı olumlu etkinin de ön plana çıktığı görülmektedir. Tüm bu sonuçların doğrulanabilmesi için benzer çalışmaların yinelenmesi önerilir. Öneriler şu noktalarda toplanabilir:

1.Waldorf eğitim yaklaşımında duysal işleme sürecini derinlemesine ele alan çalışmalar yapılabilir,

2.Waldorf eğitim yaklaşımında duysal gelişimin nasıl desteklendiğine yönelik diğer okullar ile de çalışma yapılarak karşılaştırmalara gidilebilir,

3.Waldorf yaklaşımı uygulayan ve uygulamayan okullarda eş zamanlı çalışmalar yürütülerek, duysal gelişime yönelik karşılaştırmalar yapılabilir,

4.Sadece temel seviye duyu organlarının değil tüm duyu organlarının gelişimlerine yönelik derinlemesine çalışmalar yapılabilir,

5.Nicel ve nitel çalışma yöntemleri birlikte kullanılarak, Waldorf eğitimini

uygulayan okullarda eğitim alan çocukların duyuşal gelişim düzeyleri incelenebilir.

6. Waldorf yaklaşımının “duyuşal işleme süreçleri” ile ilgili çalışmaların tüm okullara ve ev ortamlarına, bilhassa gelişimsel uyarıların sınırlı olduğu çocuklara ulaşacak şekilde, yaygınlaştırılması için uygulamalı, eylem araştırmaları planlanabilir.

7. Duyusal işleme süreçlerinin çocuk gelişimi alan uygulamalarında yaygınlaştırılabilmesi için hizmet öncesi (ör: Sağlık Bilimleri Fakültelerinin Çocuk gelişimi ve Eğitim Fakültelerinin erken çocukluk eğitimi lisans programları) ve hizmet içi eğitim çalışmalarına girmesi için tanıtım çalışmalarının yapılması ve pilot çalışmaların başlatılması için öneriler geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Abraham, D. Heffron, C, Braley, P, and Drobnjak, L.(2015). Sensory Processing 101. 1st Edition. USA: Sensory Processing 101 publishing.
- Aeppli, W. (2013). *The Care and Development of the Human Senses*.(4th ed.).Edinburgh: Floris Books
- Ajzenman, H.(2020). Occupational Therapy Activities for Kids. California: Rockridge Press. USA
- Akarsu, R., Öztürk, B, ve Kalkan, E.,(2018). Sosyal-Bilişsel Ve İnce Motor Problemi Olan Bir Çocukta Ergoterapi Müdahalesi: Bir Olgu Sunumu. *Biruni Sağlık ve Eğitim Bilimleri Dergisi*,3(1);2-9
- Akça, R.P.ve Bıçakçı, M.Y(2015) Okul Öncesinde Materyal Geliştirme ‘Temel Konular’ N.Avcı, *Okul Öncesinde Materyal Geliştirme* içinde.(15-34) Ankara: Hedef
- Aktümsek, A.(2012) Anatomi ve Fizyoloji. İnsan Biyolojisi. Ankara, Nobel
- Altınbaş, T.T ve Yılmaz, Y.(2015) Duyuları Destekleyici ortam ve duyu materyallari. Bıçakçı, M.Y, *Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde Gelişim: duyu gelişimi ve desteklenmesi* içinde (305-335) Ankara, Eğiten Kitap
- Anghel, M.(2019). The Influence of Sensory system in Motor Development to the Preschool Child. Bulletin of the Transilvania University. Vol.12(61). No:1, 189-195.
- Aral, N ve Baran, G .(2011) Çocuk Gelişimi. İstanbul: Yapa
- Aral, A. ve Sultanoğlu, A.Ç.(2015) Duyuların Gelişimi. Bıçakçı, M.Y, *Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde Gelişim: duyu gelişimi ve desteklenmesi* içinde (207-220) Ankara, Eğiten Kitap
- Arnwine, B. (2007). *Starting Sensory Integration Therapy, Fun activities that don't destroy your home or classroom*. United States: Future Horizons
- Aslan, Ş(2019).Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Eğitim Yayınevi.
- Astley, K. Ve Jackson, P. (2000). Doubts on Spirituality; Interpreting Waldorf Ritual. International Journal of Children's Spirituality, Vol. 5 (2). 221-227
- Ayres, A.J. (2005). Sensory Integration And The Child. Understanding Hidden Sensory Challenges.. 25th Anniversary Addition. USA: WPS publish
- Ayres, A.J. (2008). Sensory Integration And The Child. Understanding Hidden Sensory Challenges. Wps Publish. 210 s. 25th Anniversary Addivision. United States.

- Aytekin, Y. ve Solakoğlu, S. (2006) Temel Histoloji. Ankara, Nobel Tıp.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baran, G ve Aksoy, P. (2013) Okul Öncesi Eğitime Giriş. Ankara: Alan Bilgisi Yayınları
- Bayraktaroğlu, F. (2012). “*Mental Motor Retardasyonlu Çocuklarda Duyu Bütünleme Tedavisi İle Nörogelişimsel Tedavi Yöntemlerinin Karşılaştırılması*”. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Bee, H ve Boyd, D.(2009). Çocuk Gelişim Psikolojisi (çev. Okan Gündüz) İstanbul: Kaktüs Yayınları
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14.
- Bennett, T.(2001). Reactions to visiting the infant toddler and preschool centers in Reggio Emilia, Italy: Early Childhood Research&Practice.
- Ben-Sasson, A, Carter, A.S. ve Briggs-Gowan, M.J (2009) Sensory Over-Responsivity in Elementary School: Prevalence and Social-Emotional Correlates. *J Abnorm Child Psychol* (2009) 37:705–716
- Bıçakçı, M.Y,(2015) Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde Gelişim: duyuvarın gelişimi ve desteklenmesi, Ankara, Eğiten Kitap
- Biel,L and Peske, N.(2018). Raising a Sensory Smart Children. Penguin Books. New York.
- Blanning, N, ve Clark, L.,(2006) Movement Journeys and Circle Adventures, USA,Self produced.
- Bolanowski, S.(2002). The Fundamentals of human sensation, somatosensory coding. Signals and perception. Ed.D. Roberts ,(pp.2-34) London: The Open University Publishing
- Bumin, G.(2007). Duyu İntegrasyonu. Özürlüler 07 Kongre Bildiri Kitabı. İstanbul: Özürlüler Vakfı
- Bumin, G. Huri M., Salar S., & Kayihan. H. (2015). Occupational therapy in Autism. *Autism Spectrum Disorder - Recent Advances*. Fitzgerald M. (Ed.), InTech, DOI: 10.5772/59168.
- Bundy,,A.C and Lane, S.J.(2019).Sensory Integration.Theory and Practice.USA:F.A.Davis Company
- Cahusac, P.(2002). The perception of Touch. Signals and Perception. London: The Open University
- Carlgrén, F. (1993). Education towards freedom: Rudolf Steiner education. East Grinstead England: Lanth on Press.
- Carlgrén, F.(2008). Education Towards Freedom. Edinburgh: Floris Book.
- Clark Hill Road: Biographical Publishing Company.
- Clark, L and Blanning, N.(2012) Strengthening the Four Lower Senses. Gateways,2012:
- Connelly, L. M. (2016). Trustworthiness in qualitative research. *Medsurg Nursing*, 25(6), 435-437.

- Coren, S., Ward, L.M. ve Enns, J.T. (2004). *Sensation and Perception*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Cüceloğlu D. (2006) *İnsan ve Davranışı*. 15th ed. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelebi, G. (2009). *Biyomedikal Fizik*. İzmir: Barış
- Çelik, M. (2013). Öğrenme Çocuk ile büyür: Erken Çocukluk Eğitiminde Waldorf yaklaşımı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 39-51.
- Çetingöz, D. ve Doğru, S.Y. (2017) Duyu Eğitiminin Otistik Çocukların Alıcı Dil Gelişimine. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2017, 25(5), 1819-1824
- Dağdeviren, A. (2004). *Histoloji Embriyoloji Fizyoloji*. Ankara: Atlas
- Dancy, R.B. (2016) *Çocuğunuzun İlk Öğretmeni Sizsiniz. Waldorf Yöntemiyle Çocuğunuzun doğal Gelişimini Destekleyin*. Çeviri: Zeynep Begüm Kahraman. Kaktüs eğitim.
- Danisman, Ş. (2012). Montessori Yaklaşımında Eğitim Ortamının Düzenlenmesi. *Eğitimde Politika Dergisi*. Cilt:1, Sayı:2, 85-113.
- Deforest, L. (2016) *Sensory Processing: Having courage to Accept*. *Gateways*, 2016; 71: 4-6.
- Duman, B. (2015) *Neden Beyin Temelli Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi
- Dunn, W. (2008). *Living Sentionally. Understanding Your Senses*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Dursun, Ö.Ö. (2011) Okul Öncesinde Materyal Geliştirme Süreç ve İlkeleri. Bedir, S.D. *Okul Öncesinde Materyal Geliştirme* içinde. (1-26) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Easton, F. (1997). Educating the whole child “head, heart and hands”: Learning from the Waldorf experience. *Theory into Practice*, 36, 87-94.
- Edmunds, L.F. (1987). *Rudolf Steiner education: The Waldorf school*. London: Rudolf Steiner Press.
- Edmunds, F. (2012) *An Introduction to Steiner Education*. Forest Row: Sophia Books
- Eratay, E. (2011). Montessori yönteminin etkinliği, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 11-19.
- ESDD. (2020a). Türkiye’deki Waldorf oluşumlarının tanınması için yol haritası. <http://egitimsanati.org/turkiyedeki-waldorf-olusumlarinin-taninmasi-icin-yol-haritasi/> Erişim Tarihi: 13.5.2020
- ESDD. (2020b). Türkiye’de Waldorf Pedagojisinden esinlenen kuruluşlar. <http://egitimsanati.org/turkiyede-waldorf-pedagojisinden-esinlenen-kuruluslar/> Erişim Tarihi: 14.5.2020

Friedlaender, D. Beckham, K., Zheng, X., & Darling-Hammond, L. (2015). Growing a Waldorf-Inspired Approach in a Public School District. Stanford, CA: Stanford Center for Opportunity Policy in Education

Furness, D.(2002). The Vestibular System. Signals and Perceptions. London: The Open University

Ganz, J. S. (2005). *Including SI for parents Sensory İntegration Strategies at Home 92 and School.* 35 Gouze, K.R. (2009) The Sensory Sensitive Child. USA: Harper Collin Publishers

Greutman, H and Kostelyk, S.(2018) Sensory Processing Explained. Create Space Independent. USA

Guerrero, M.H (2015).The Sensory Processing Anthology. CreateSpace Independent Publishing Platform. USA.

Gürkan, T. & Ültanır, G. (1994). Rudolf Steiner’ın eğitim felsefesi ve Waldorf okullarına genel bir bakış. Ankara Üniversitesi Dergisi.

Howard, S.(2007). The Essentials of Waldorf Early Childhood Education. Mentoring in Waldorf Early Childhood Education içinde. s: 15-24

<https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/Duyu%20E%C4%9Fitimi.pdf>.Erişim Tarihi:

24.4.2020

Huri, M. Ve Gündüz, F,(2016) Üstün Yetenekli Çocuklarda Duyu Temelli Ergoterapi Grup Müdahalesinin Duyu Modülasyonu, Postural Praksis ve Bilateral Motor Koordinasyon Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 4(3) 2016, 137-144

Isaacs, B.(2007) Bringing the Montessori approach to your early years practice. New York: Routhledge.

Isaacs, B.(2012) Understanding the Montessori Approach: Early years education in practice: New York: Rouhtledge

Isbell, C. ve Isbell, R.(2007) Sensory Integration. Beltsville: Gryphon House

Jackson, H.(2017).Development and integration of the human body, *Helping Children on Their Way, Educational Support for the Classroom* içinde (110-125.ss.) Clatham: Waldorf Publications.

Jacop, T.(2002). The Olfactory Sensory system. signals and perception. London: The Open University

Jones-Schmidt, V. (2016) The Four Senses of Feeling and Their cultivation in Waldorf Education. *Renewal*,2016; 3; 12-15

Kail, V.R.(2012). *Children and Their Development*. New Jersey: Pearson Education Publications

Kasım D. (2010). “*Duyusal İşleme Ölçeği-Sınıf Formu’nun Türk Çocuklarına Uyarlanması*”, Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.

- Kaya, D. ve Gündüz, M.(2015).Alternatif Eğitim ve Toplumsal Değişim Üzerindeki Etkisi: Waldorf Okulları Örneği. Eğitim ve sosyal Bilimler Dergisi.2015,(44-205) s.5-25
- Kaya,S, ve Meral, H., (2015) Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklarda Duyu Bütünleme Eğitiminin Duyu Modülasyonu ve Nöromotor Performansa Olan Etkisinin İncelenmesi. Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi, 3(1) 2015, 27-33
- Kennerk, J.(2017).The Twelve Senses. E.Auer, *Helping Children on Their Way, Educational Support for the Classroom* içinde (34-40.ss.) Clatham: Waldorf Publications.
- Ker, R.(2014) Supporting the Sense of Life in the Kindergarden. *Gateways*, 2014; 68:6-7.
- Kılınç, E(2019) Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik. Şebnem. A, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri içinde (409-421) Eğitim Yayınevi.
- Kim, S.(2011) Nörobilim ve Eğitim. II. Okul öncesi eğitim sempozyumu.(s 103-115) İstanbul
- Kim, M.H and Chunk, H.K. (2014) . Sensory Education Program Development, Application and its Effect in Children. Korean Nutrition society. Vol.8(1),112-119.
- Koca, C.(2015). Bir Waldorf Anaokulunun Yöneticisi, Öğretmenleri ve Bu okuldaki Çocukları Ebeveynlerinin Eğitimle ilgili Bazı Kavramlar ve Waldorf Yaklaşımına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Akdeniz üniversitesi.
- Kong, M and Moreno, M.A (2018). Sensory Processing in Children. *JAMA Pediatr.* 172(12),1208.
- Kotaman, H.(2009).Rudolf Steiner ve Waldorf Okulu. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009. (6-1) ,174-194.
- Koyuncuoğlu, B. (2017) Anasınıfına Devam Eden Dört Beş Yaş Çocukların Yaratıcı Düşünme Becerilerine Duyu Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- Kozankurt, Z.Ş.(2019).Alternatif Okulların Sorunları, Yöntemleri ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeler: Waldorf Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Akdeniz Üniversitesi
- Köksal, F., Gümüş, H ve Köroğlu, A.(2012) Biyoloji ve Tıpta Fizik.Ankara:Nobel
- König, K. (2006). *A Living Physiology*. (2nd.Ed.) Camphill Books
- Kranowitz CS.(2014) Senkronize Olamayan Çocuk - Duyu Bütünleme Bozukluğunu Anlayabilme ve Onunla Başa Çıkabilme. İstanbul: Pepino
- Kranowitz, C. S. (1998). *The out-of-sync child: recognizing and coping with sensory integration dysfunction*. New York: Skylight Pres.

- Kranowitz, C.S.(2005).The Out of Sync Child. Recognizing and Coping with Sensory Processing Disorder. New York: A Perigee Book
- Kranowitz, C.S.(2006).The Out of Sync Has Fun. New York: A Perigee Book
- Kuzu, A.(2011) Okul Öncesi ÖğrencilerininGelişim Alanlarına Göre Öğretim Materyali Geliştirme. Bedir, S.D. *Okul Öncesinde Materyal Geliştirme* içinde (59-78). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Lackie-Callighan, J.(2016) Sensory Integration Through Nursery Rhymes and Song. *Gateways*, 2016;71: 27-29.
- Lackner; A(2014) The Sense of life. *Gateways*, 2014;71:13-14
- Lloyd, S.(2016). Improving Sensory Processing in Traumatized Children. London: Jessica Kingsley Publishers
- Lyon, I.(2002). The Fundamentals of human sensation, proprioception. Signals and Perception. London: The Open University
- Madi, B.(2011). Öğrenme Beyinde Nasıl oluşur? Ankara: Elif Yayınevi
- Martin, D.J.(2001) Constructing early childhood science. Delmar: Albany
- Martini, F.H.(2006). Fundamentals of Anatomy and Physiology. San Francisco: Pearson
- Mauro, T. (2014) .Parents Guide to Sensory Processing Disorder. USA: Adams Media.
- May-Benson, T. A. & Koomar, J. A. (2010). Systematic review of the research evidence examining the effectiveness of interventions using a sensory integrative approach for children. *Am J Occup Ther*, 64, 403– 414.
- MEB.(2013a). Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Okul Öncesi Eğitim Müdürlüğü. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> .Erişim Tarihi: 26.4.2020
- MEB.(2013b) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Duyu Eğitimi.
- Melinda, B.Clark, G. and Clark, D.(2015). Sensory Development. Department of Pediatrics. 62 (2015). 367-384.
- Merriam, S. B. (1988). The Jossey-Bass education series, The Jossey-Bass higher education series and The Jossey-Bass social and behavioral science series. Case study research in education: A qualitative approach. Jossey-Bass.
- Mielnick, M.(2018) Understanding Sensory Processing Disorders in Children. London: Jessica Kingsley Publications.

- Miller, L. J. Anzalone, M. E. Lane, S. J. Cermak, S. A. & Osten, E. T. (2007). Concept in sensory integration: A proposed nosology for diagnosis. *American Journal of Occupational Therapy*, 61(2), 135–140.
- Miller, L.j, Lane, S.J.(2000) Toward a consensus in terminology in sensory integration theory and practice. *American Occupational Therapy Association*,2000:23 (1-4)
- Miller, L.J and Fuller, A.D.(2007). *Sensational Kids: Hope and Help for Children with Sensory Processing*. New York: Perigee
- Miller, L.J.(2014) *Sensational Kids*. New York: Perigee Book.
- Mitchell, D.(2016). *Waldorf Education: an Introduction for Parents*. New York: Waldorf Publications.
- Moller, A.R.(2013). *Sensory System. Anatomy and Physiology*. California: Academic
- Moyes, R.(2010) *Building Sensory Friendly Classroom to support Children with Challenging Behaviours*. Texas: Sensoryworld.
- Mulligan, S.(2002) *Advances in Sensory Integration research*. A.C.Bundy, S.Lane, E.A.Murray.(Ed.),*Sensory Integration* içinde(397-411 ss.). Philadelphia: F.A.Davis.
- Myles, B, (2000) *Asperger Syndrome and Sensory Issues: Practical solutions for making sense of the*. Kansas: Autism Asperger Publishing Co.
- Oberman, I. (1997, Mart). *Mystery of Waldorf: A turn of the century German experiment on American soil*. American Education Research Association yıllık buluşmasında sunulmuştur, Chicago IL. (ERIC Document Reproduction Service No. ED409988).
- Oberman, I. (1997a). *The Mystery of Waldorf; A Turn-of-the-Century German Experiment on Today's American Soil. A Survey, Plus Portage*, Education Resourch İnformation Center "ERIC" ED 409 988
- Oberman, I. (1997b). *Waldorf History; Case Study Of İnstitutional. Reports-Descriptive A Survey, Plus Portage*, Education Resourch İnformation Center "ERIC" ED 409 108
- Oberman, I. (2007, Nisan). *Learning from Rudolf Steiner: The relevance of Waldorf Education for urban public schools*. American Education Research Assocation yıllık buluşmasında internet üzerinden sunulmuştur, Chicago IL.
- Ogletree, E. J. (1996). *The comparative status of the creative thinkin ability of Waldorf Education students: A survey*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED400948).
- Ogletree, E. J. (1997). *Eurythmy in Waldorf Schools*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED410023).
- Ogletree, E. J. (1997). *Waldorf Education theory of child development and teaching methods* (ERIC Document Reproduction Service No. ED420418).

Ogletree, E. J. (1998). International Survey of the Status of Waldorf Schools. US Department of Education, Educational resources Information Center (ERIC)

Oğuz, V. ve Köksal Akyol, A.(2006). Çocuk Eğitiminde Montessori Yaklaşımı. Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,15(1),243-256

Öber, A. ve İzzetoğlu, G.T.(2010). Hisyoloji. Ankara: Nobel

Özararslan, E.(2019) Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Tanısı almış Çocuklarda Duyu Bütünleme Bozukluğu Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi.

Özata, S.C.(2015) Okul öncesinde oyun temelli duyu eğitimi. Ankara: Nobel

Özbakır, M. (2010). “*Duyusal İşleme Ölçeği-Ev Formu'nun Türkiye Koşullarına Uyarlanması*”, Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.

Özdemir, Ö.G(2019). Nitel Araştırma Tasarımı. Şebnem. A, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (205-215) Eğitim Yayınevi

Özden, M.(2012). Anatomi ve Fizyoloji Ders Kitabı. Ankara: Ayrıntı

Peck, B.(2003). Kindergarten Education, Freeing Children's Creative Potential. Gloucestershire: Hawthorn Press

Petrash, J.(2003) Understanding Waldorf Education. Edinburgh: Floris Book.

Pheragh, D.(2020). Coping with Sensory Processing Disorder in Children. UK: Engole Publishing

Philipp Martzog, Simon Kuttner & Guido Pollak (2016) A comparison of Waldorf and non-Waldorf student-teachers' social-emotional competencies: can arts engagement explain differences? *Journal of Education for Teaching*, 42:1, 66-79

Pitamic, M.(2008) Child's Play: Montessori games and activities for your baby and toddler. USA: Barron's

Rainer, P.McKeen, C.Mackensen, Inavon and Grah-Wittich, C.(2011).The Child from Birth to Three in Waldorf Education and Child Care. New York: Waldorf Early Childhood Association of North America.

Richards, M.C. (1980). Toward wholeness: Rudolf Steiner education in America. Middletown Connecticut: Wesleyan University Press.

Roley S, Mailloux Z,Miller-Kuhaneck M, Glennon T. (2007) Understanding Ayres' Sensory Integration. *Occupational Therapy Commons*, 2007;12: 1-8.

Sahlman, L. Weihs, A. ve Urieli, B. (1996). *The Higher Senses and the Seven Life Processes*. TWT Publications

- Sancak, B. ve Cumher, M.(2004). Fonksiyonel Anatomi. Ankara: ODTÜ
- Santrock, J.W.(2015) Yaşam boyu gelişim: Gelişim Psikolojisi (G.Yüksel, çev).Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Schider, C.C.(2010) Sensory Secrets, How to Jump-Start Learning in Children. Arkansas: Sliom Springs
- Schmitt-Stegman, A. (1997). Child development and curriculum in Waldorf Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED415990).
- Schmitt-Stegmann, A. (1997). Child Development and Curriculum in Waldorf Education. A Survey, Plus Portage, Education
- Schmitt-Stegmann, A.(1997) Child Development and Curriculum in Waldorf Education. U.S. Department of Education.
- Seeley, R.R. Stephens, T.D ve Tate, P.(2003). Anatomy and Physiology. New York: Mc-Graw Hill
- Seggie, F.N. ve Bayyurt, Y. (2017). Nitel Araştırma Yöntem, Teknik ve Yaklaşımları. 2.baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sher, B.(2016).Everyday Games for Sensory Processing Disorder. California: Althea Press
- Sığırı, Ü.(2018).Nitel Araştırma Yöntemleri. İstanbul:Beta Yayıncılık
- Sidar, E.A,(2019) Duyu'lmak İstiyorum. Duyu Bütünlemenin Çocuk Beyninin Gelişimindeki Mucizevi Etkisi. İstanbul: Sola Unitas Yayınları
- Silverman, D. (2016). Qualitative research. Sage Publications.
- Smith, T. Mruzek, D. W. & Mazingo, D. (2005). Sensory integration therapy. In J. W. Jacobson, R. M. Foxx, and J. A. Mulick (Eds.). *Controversial therapies for developmental disabilities: Fad, fashion, and science in professional practice*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sobo, E.J.(2013). High physical activity levels in a Waldorf school reflect alternative developmental understandings. *Education and Health*. 31(1), 26-30.
- Soesman, A. (2001). Our Twelve Senses. Bath: Bath Press
- Steiner, R.(1997).The Roots of Education. New York: Hudson Press
- Swain, J.(2016) The Spatial Ins and Outs of Proprioception. *Gateways*, 2016; 71:7-10.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taştepe, T, ve Başbay, M.(2015) Gelişim Kuramları ve Eğitim Programlarında Duyu Gelişimi. Bıçakçı, M.Y, *Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde Gelişim: duyuların gelişimi ve desteklenmesi içinde* (227-242) Ankara, Eğiten Kitap

- Taştepe, T.(2012). Erken çocukluk dönemi fen ve matematik eğitimi içerik standartları değerlendirme araçlarının geliştirilmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gazi Üniversitesi
- Tecklin, J.S.(2008). Pediatric Physical Therapy. Philadelphia: Lippincoy Williams&Wilkins
- Thornton, L and Brunton, P.(2009). Understanding the Reggio Approach: Early years in Education. USA: Routhledge
- Toran, M. (2018). Steiner pedagojisi ve Waldorf okulları. Z.F.Temel (Ed.), Okul öncesi eğitimde alternatif yaklaşımlar (5. Baskı) içinde (s.18-41). Ankara: Hedef CS Basın Yayın
- Torrance, M. and Chattin-McNixhols, J.(2005). Montessori education today. In. J.L. Roopnarine and J.E.Johnson. Approaches to early childhood education.(p.363-394) New Jersey: Pearson
- Ulutaş, D.E.(2019) Görüşme Tekniği. Şebnem. A, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri içinde (325-339) Eğitim Yayınevi.
- Watterson, I.A. (2006) Integrating Geometry Standards in Waldorf
- Whitney, R.V and Gibbs, V.D (2020) Raising Kids with Sensory Processing Disorders. Prufrock Press.
- Wilkinson, R.(1996). Steiner Education. The Waldorf School Approach. London: Sophia Books
- Williams, C. L. And Johnson, J.E. (2005). The Waldorf Approach to Early Childhood Education, Chapter 15, Roopnarine, J. L. and Johnson, J. E. Approaches to Early Childhood Education (Fourth Edition), Merill Prentice Hall, United States.
- Williams, M.S. and Shellenberger, S. (1994). How does your engine run? Albuquerque NM USA: Therapy Works.
- Williams, C.L and Johnson J.E.(2005) The Waldorf approach to early childhood education. In. J.L. Roopnarine and J.E.Johnson. Approaches to early childhood education.(p.336-362) New Jersey: Pearson
- Woods, P. Ashley, M. & Woods, G. (2005). Steiner Schools in England. Department for Education and Skills, London.
- Yalçın H. ve Schieren J. (2017).Türkiye’de Waldorf Eğitime Yönelik Girişimler, The Journal of Academic Social Science 5 (49), s.30-41
- Yazıcı E. (2013) Okuma yazma becerilerini destekleyici duyu eğitimi programının 61-66 aylık çocukların okuma yazma becerilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.
- Zepeda, C (2018).Academic and Social Effects of Waldorf Education on Elementary School Students. Capstone Projects and Master's Theses. 272

EKLER

EK-1. Etik Kurul Onayı

www.uskudar.edu.tr
Altunizade Mahallesi Haluk Türksoy Sokak No:14 34662 Üsküdar/İSTANBUL
T: 0216 400 22 22 F: 0216 474 12 56 bilgi@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: 61351342/ 2020-299

30/06/2020

Sayın Prof.Nurper ÜLKÜER
(Cavit YEŞİLDAĞ)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 27/06/2020 tarihinde yapılan 08 no.lu toplantısında “Waldorf Anaokulu Öğretmenlerinin Duyusal İşlemlemeye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı

ÜÜ.FE.075 Revizyon No: 0115.02.2017

EK-2. Gönüllü Olur Formu

EK-2 :Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU ÖRNEĞİ (BGOFÖ)

ÇALIŞMANIN ADI:

Waldorf Anaokulu Öğretmenlerinin Duyusal İşlemlemeye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Aşağıda bilgileri yer almakta olan bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılma kararı vererseniz, Çalışmaya Katılma Onayı Formu'nu imzalayınız. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/malzeme katkısı istenmeyecektir.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI :

Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. İlki, Waldorf Anaokulu Öğretmenlerinin, duyuşal işlemleme kavramına ilişkin görüşlerini incelemektir. İkinci amacı ise, aynı öğretmenlerin çocuk gelişiminde duyuşal işlemlemenin önemine ilişkin görüşlerini incelemektir.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Yapılacak bu çalışmada öncelikle çalışmaya katılımın gönüllülük esasıyla gerçekleşeceği bilgisi verilecektir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılacaktır. Katılımcıların duyuşal işlemleme, duyuşal işlemlemenin çocuk gelişimine olan etkileri ve 4 temel duyu organına ilişkin görüşlerini almak amacıyla açık uçlu sorulara dayanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanacak ve hazırlanan görüşme soruları uzman görüşleri alınarak şekillendirilecektir. Pilot görüşmelerin ardından görüşme formları son şekli ile katılımcı türüne uygun bireysel görüşme formlarına dönüştürülecek ve bu formlar katılımcılara bireysel olarak uygulanacaktır. Toplanan veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilecektir.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Bu çalışmaya katılacak olan bireyler, Waldorf eğitimi yaklaşımının duyuşal işlemleme uygulamalarına katkısının ne olabileceğine ilişkin sonuçların ortaya çıkmasına katkı sağlamış olacaklardır.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu çalışmada kişisel bilgileriniz başka kişiler ile paylaşılmayacak ve araştırma sınırları içerisinde tutulacaktır. Ayrıca kişisel bilgi formu üzerinde yaş,cinsiyet gibi bilgilerin doldurulması yeterli olacak, isim ve diğer kişisel bilgilerinizi yer vermenize gerek olmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER :

1. Cavit Yeşildağ

GSM :

E-mail:

EK-3. Öğretmen Anket Formu

1. Duyusal işleme kavramı nasıl tanımlarsınız?
2. Çocuk gelişiminde duysal işleme size göre neden önemlidir?
3. Dokunma duyusunun gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?
4. Denge duyusunun (vestibular) gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?
5. Beden farkındalığı duyusunun (Proprioception) gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?
6. Yaşam duyusunun (interoceptif) gelişiminin desteklenmesine ilişkin kurumunuzda ne gibi çalışmalar yapmaktasınız?

